

BIDRAG
TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

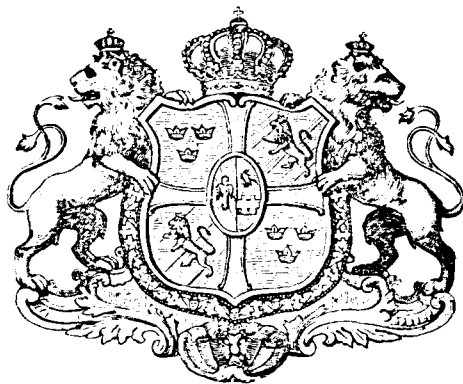
IV) HELSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

ÖFVERSTYRELSENS ÖFVER HOSPITALLEN

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅR

1893.

STOCKHOLM, 1895.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

INLEDNING

TILL

**Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2,
Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... – Stockholm
: P.A. Norstedt & Söner, 1862-1910.**

Täckningsår: 1861-1910.

**Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes
1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående
sinnessjukvården i riket året 1901**

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

Föregångare:

Sundhets-collegii underdåniga berättelse om medicinalverket i riket. – Stockholm : P.A. Norstedt & söner, 1853-1862.

Täckningsår: Årg. 1(1851)-10(1860)

Efterföljare:

Sinnessjukvården i riket / av Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm : P. A. Norstedt & söner, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1939.

BIDRAG
TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

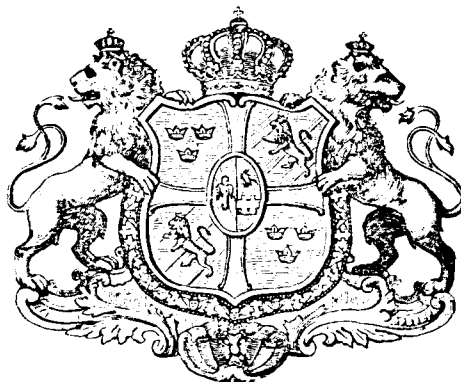
IV) HELSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

ÖFVERSTYRELSENS ÖFVER HOSPITALEN

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅR

1893.

STOCKHOLM, 1895.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Innehållsförteckning.

I.

Underdånig berättelse (sidd. 1—8).

1. Sjukvård.....	sid.	2.
2. Självvård och undervisning	»	5.
3. De sjukas sysselsättningar och förströelser.....	»	5.
4. Byggnader, jordområden m. m.	»	6.
5. Beklädnad, sängutredning och inventarier	»	6.
6. Uppvärmning och lyshållning	»	7.
7. Mathållning och utspisning	»	7.
8. Inkomster och utgifter för hospitals underhåll år 1892	»	7.
9. Utrymme.....	»	7.
10. Sinnessjuka och idioter	»	7.
11. Skyddsföreningen för sinnessjuka	»	8.

II.

Bilagor.

A. Tabellbilagor.

Tab. 1. Vårdade sinnessjuka	sid.	10.
» 2. Sjukdomsformer	»	11.
» 3. Intagna	sidd.	10 o. 11.
» 4. Intagnas ålder vid sjukdomens början, jemte deras civilstånd	sid.	12.
» 5. Sinnes- och nervsjukdom inom de intagnas slägt	»	12.
» 6. Antagliga sjukdomsorsaker	»	13.
» 7. Stånd och yrke	»	13.
» 8. Hemort	»	14.
» 9. Tillfrisknade.....	sidd.	14 o. 15.
» 10. Tillfriskningsprocenten under de senaste 10 åren	sid.	15.
» 11. Afidna	sidd.	16 o. 17.
» 12. Tillfälliga sjukdomar.....	sid.	16.
» 13. Sjukdomens bestånd hos de den 31 December 1892 närvarande	»	17.
» 14. De sjukas fördelning med hänsyn till afgift, samt uppgift om kriminalpatienter	»	17.
» 15. Antal sjukplatser och underhållsdagar; medeltal sjuka för dag; kostnad för utspisning och läkemedel samt totalkostnad för sjukvården	»	18.
» 16. Tjenstemän och betjening	»	18.
» 17. Inkomster för hospitals underhåll.....	»	19.
» 18. Utgifter för hospitals underhåll.....	sidd.	20 o. 21.
» 19. Sammandrag af 1892 års redovisning öfver till hospitalsväsendet anslagne medel.....	sidd.	20 o. 21.
» 20. Sammandrag af läkarnes uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket.....	sidd.	22 o. 23.
Bil. B. Vetenskapliga iakttagelser	»	24—38.
Bil. C. Beskrifning öfver Piteå hospital och asyl	»	39—41.
Enskilda anstalter för sinnessjuka	sid.	42.

Table des matières.

I.

Rapport au Roi (pages 1—8).

1. Service médical	page	2.
2. Service religieux et enseignement	»	5.
3. Occupations et amusements.....	»	5.
4. Bâtimens etc.	»	6.
5. Vêtemens, garnitures de lit, meubles	»	6.
6. Chauffage et éclairage	»	7.
7. Régime alimentaire	»	7.
8. Recettes et dépenses.....	»	7.
9. Nombre des places	»	7.
10. Aliénés et idiots du royaume	»	7.
11. Notices sur l'Association pour l'assistance des aliénés en dehors des institutions publiques.....	»	8.

II.

Annexes.

A. Tableaux annexés.

Tab. 1. Mouvements des aliénés dans les établissemens.....	page	10.
» 2. Formes morbides	»	11.
» 3. Admissions de l'année	pages	10 et 11.
» 4. L'âge au commencement de la maladie et l'état civil des aliénés.....	page	12.
» 5. Maladies mentales et nerveuses parmi les parents des aliénés.....	»	12.
» 6. Causes probables de la maladie	»	13.
» 7. Les aliénés par profession.....	»	13.
» 8. Les aliénés par domicile.....	»	14.
» 9. Guéris (par âge, par séjour à l'hôpital et par durée).....	pages	14 et 15.
» 10. Relation pour cent des résultats du traitement pendant les derniers dix ans... ..	page	15.
» 11. Décès (par âge, par séjour à l'hôpital, par durée et par nature de la maladie)	p.	16 et 17.
» 12. Maladies intercurrentes	page	16.
» 13. Notice sur la durée de la maladie chez les aliénés, traités dans les établissemens le 31 Dec. 1892.....	»	17.
» 14. Classification des aliénés par rapport aux catégories de payement, et notice sur les aliénés criminels	»	17.
» 15. Nombre des places et des journées d'entretien; moyenne des malades par jour; frais d'alimentation, de médicaments, et frais totaux des établissemens	»	18.
» 16. Nombre des médecins, des surveillans et des gardes malades.....	»	18.
» 17. Recettes pour les hôpitaux.....	page	19.
» 18. Dépenses pour les hôpitaux.....	pages	20 et 21.
» 19. État financier	»	20 et 21.
» 20. Résumé des rapports des médecins sur les aliénés et les idiots du royaume	p.	22 et 23.
Annexe B. Observations scientifiques	pages	24—38.
Annexe C. Description de l'hôpital et de l'asile de Piteå	»	39—41.
Établissements privés pour des aliénés	page	42.

T I L L K O N U N G E N .

Den underdåniga berättelse rörande förvaltningen och verksamheten inom rikets hospitalsväsen under 1893, hvilken det åligger Medicinalstyrelsen i egenskap af öfverstyrelse öfver hospitalen att afgifva, får Medicinalstyrelsen härmed till Eders Kongl. Maj:s öfverlemna. Den omfattar redogörelse för *sjukvård* och dermed i sammanhang stående förhållanden, utdrag ur de af predikanter och öfverläkare afgifna berättelser angående *själavård* och *undervisning*, de sjukas *syssetsättningar* och *förströelser*, uppgifter rörande anstalternas *byggnader* och *jordområden*, *utredning* i kläder och inventarier, *uppcärmning* och *lyshållning*, *mathållning* och *utspisning*, *inkomster* och *utgifter* samt *utrymme* vid de särskilda anstalterna; dessutom innehåller berättelsen upp-

Berättelse om hospitalen.

gift om antalet i riket befintliga sinnessjuka och idioter, samt en kort redogörelse för skyddsföreningens för sinnessjuka verksamhet under redovisningsåret. Slutligen meddelas såsom bilagor tabellariska öfersigter angående sjukvård och dermed sammanhängande förhållanden, rörande inkomster och utgifter för hospitalens underhåll, sammandrag af 1893 års redovisning öfver till hospitalsväsendet anslagna medel, sammandrag af läkarnes uppgifter om sinnessjuka och idioter, vetenskapliga iakttagelser och rättsmedicinska utlåtanden, beskrifning öfver Piteå hospital och asyl; samt såsom bihang en kort redogörelse öfver de enskilda vårdanstalternas verksamhet.

1. Sjukvård.¹

Å Pitholmen invid staden Piteå öppnades den 15 september 1893 en anstalt för vård af sinnessjuka. Enligt Nådiga Brevet den 31 Maj 1888 är den bestämd att vara både hospital och asyl. Ursprungligen var den afsedd blott för 290 sjuka, deri inberäknad afdelningen för epidemiskt sjuka, hvilka skulle vårdas i en från stora komplexen skild byggnad, inrymmande 10 sjukplatser. På grund af vidtagna smärre förändringar beräknades den vid öppnandet kunna emottaga 300 sjuka, nämligen 290 i stora byggnadskomplexen och 10 i epidemisjukhuset.

Då vårdanstalten vid ofvannämnda tid var fullt utrustad för mottagning af ett större antal patienter, men endast ett obetydligt antal kunde under vinterns lopp påräknas från närliggande trakter, under det att i södra och mellersta delarna af riket rådde stor brist på plats för sinnessjuka och vårdanstalterna för sinnessjuka derstädes voro öfverfyllda, beslöt Medicinalstyrelsen att till Piteå förflytta patienter från hospitalen i Stockholm, Upsala och Hernösand. För detta ändamål förhryrdes ett större ångfartyg och apterades för transport af patienter. Anordningar gjordes för patienternas proviantering och vård under resan. Läkare och vårdare medföljde för samma ändamål.

Med tvenne resor, den ena med manliga, den andra med qvinliga patienter, fullbordades under senare hälften af oktober månad öfverflyttningen af 148 patienter, hvarvid tillika en mängd utredningspersedlar och proviantartiklar för anstalten i Piteå medtogos såsom last.

Antalet tillgängliga platser för sinnessjuka har under årets lopp ökats från 3,357 till 3,657 eller med 300 platser.

Under byggnad voro den nya paviljongen i *Lund* och den nya asylen i *Vadstena*.

Omsättning af sjuka.

Qvarliggande från år 1892. Vid redovisningsårets början funnos å statens samtliga anstalter qvarliggande 3,282. Af dessa voro 1,777 män och 1,505 qvinnor, motsvarande de förra 54.1 % och de senare 45.9 % af samtliga qvarliggande. Vid början af år 1892 voro å samtliga dessa anstalter qvarliggande 2,980.

Intagna under 1893. Antalet intagna har varit 987 nämligen 533 män och 454 qvinnor, motsvarande de förra 54.0 % och de senare 46.0 % af alla intagna. Under år 1892 intogos å statens samtliga anstalter 1,115, således 128 mera än under år 1893. De under år 1893 intagna utgjorde 23.1 % af de under samma år vårdade.

Antalet vårdade under 1893 har utgjort 4,269, nämligen 2,310 män och 1,959 qvinnor, motsvarande de förra 54.1 % och de senare 45.9 % af samtliga vårdade. Under år 1892 vårdades å samma anstalter 4,095, således 174 mindre än under redovisningsåret.

Afförda under år 1893 blefvo 834, nämligen 459 män och 375 qvinnor, motsvarande de förra 55.0 % och de senare 45.0 % af samtliga afförda. Under år 1892 affördes å statens anstalter 813, således 21 mindre än under redovisningsåret. Jemförelsen mellan intagna och afförda visar att 153 flera blifvit intagna än afförda. Genom öfverflyttande af 68 sinnessjuka (34 män och 34 qvinnor) från Upsala hospital, 50 sinnessjuka (25 män och 25 qvinnor) från Stockholms hospital och 30 sinnessjuka (15

män och 15 qvinnor) från Hernösands hospital, alla till Piteå hospital och asyl, har plats blifvit beredd för intagning af nyiligen insjuknade å de tre förutnämnda hospitalen. Intagningar derstädes hafva också egt rum efter hand, ehuru de lediga platserna ej hunnit blifva fullt upptagna under redovisningsåret.

Intagna sjuka.

Beträffande olika *sjukdomsformer* hos de under året intagna utvisar tab. 2 följande:

Tungsinne förekom hos 234, hvaraf 91 män och 143 qvinnor, resp. 38.9 % och 61.1 %. De för tungsinne intagna manliga patienterna utgjorde 17.1 % af alla intagna män, de för tungsinne intagna qvinnorna utgjorde 31.5 % af alla under året intagna qvinnor.

Ursinne förekom hos 262, deraf 124 män och 138 qvinnor, motsvarande resp. 47.3 % och 52.7 %. De för ursinne intagna manliga patienterna utgjorde 23.3 % af alla intagna män, de för ursinne intagna qvinliga patienterna utgjorde 30.4 % af alla intagna qvinnor.

Förryckthet förekom hos 198, deraf 125 män och 73 qvinnor, motsvarande 63.1 % och 36.9 %. Af alla intagna män utgjorde de för förryckthet intagna 23.4 %, af alla intagna qvinnor utgjorde de för förryckthet intagna 16.1 %.

Svagsinhet förekom hos 215, deraf 131 män och 84 qvinnor, resp. 60.9 % och 39.1 %. Af alla intagna män voro 24.6 % intagna för svagsinhet, af alla intagna qvinnor 18.5 % intagna för svagsinhet.

Sinnessjukdom med förlamning förekom hos 36, deraf 31 män och 5 qvinnor, resp. 86.1 % och 13.9 %. Af alla intagna män utgjorde de för dementia paralytica intagna 5.8 %, af alla intagna qvinnor utgjorde de för denna sjukdom intagna 1.1 %.

Sinnessjukdom med fallandesot förekom hos 13, deraf 9 män och 4 qvinnor, resp. 69.2 % och 30.8 %. Af alla intagna män utgjorde antalet för sinnessjukdom med fallandesot intagna män 1.7 % och af alla intagna qvinnor antalet för samma sjukdom intagna qvinnor 0.9 %.

För *fånighet* blefvo 29 intagna, hvaraf 22 män och 7 qvinnor, resp. 75.9 % och 24.1 %. Procenttalet af de för denna sjukdom intagna män och qvinnor i förhållande till hela antalet intagna af hvardera könet var resp. 4.1 och 1.5.

Af alla intagna ledo 23.7 % af tungsinne

» » » » 26.5 % » ursinne

» » » » 20.1 % » förryckthet

» » » » 21.8 % » svagsinhet

» » » » 3.6 % » sinnessjukdom med förlamning

» » » » 1.3 % » sinnessjukdom med fallandesot

» » » » 3.0 % » fånighet.

Sålunda framgår af jemförelsen af de särskilda sjukdomsformer, som förekommit hos män och qvinnor, att männen i vida högre grad än qvinnorna lidit af förryckthet och sinnessjukdom med förlamning, qvinnorna mer än männen lidit af tungsinhet och ursinne. Enkel sinnessjukdom är för öfrigt den sjukdomsform, som föranledt de flesta intagningar nämligen 92.1 % af alla intagningar.

Förhållandet emellan de intagna och vårdade uttryckes med följande procenttal för hvarje vårdanstalt: Lunds hospital 27.6 %, Nyköpings 26.7 %, Visby 23.7 %, Göteborgs 23.5 %, Upsala 23.3 %, Hernösands 22.9 %, Vadstena 22.6 %, Kristinehamns

¹ Referent Medicinalrådet Bolling.

22.2 %, Stockholms 21.5 %, Vexjö 16.5 %, Lunds asyl 11.2 %, Malmö asyl 5.4 %. Antalet å de särskilda anstalterna intagna patienterna angifves i tab. 3. Piteå hospital och asyl kan ej upptagas till jämförelse, enär denna vårdanstalt togs i bruk först under loppet af årets sista kvartal.

Af de för enkel sinnessjukdom 909 intagna voro 471 män och 438 kvinnor, 92.1 % af alla intagna, 88.4 % af intagna män och 96.5 % af intagna kvinnor. Med hänsyn till de särskilda anstalterna blir förhållandet emellan intagna sjuka med enkel sinnessjukdom behäftade, och alla intagna följande: Nyköping 100.0 %, Visby 100.0 %, Kristinehamn 98.8 %, Piteå 98.1 %, Vexjö 97.7 %, Lunds hospital 95.5 %, Upsala 94.6 %, Göteborg 94.4 %, Hernösand 94.0 %, Vadstena 91.3 %, Stockholm 83.6 %, Malmö asyl 80.0 %, Lunds asyl 63.9 %. Under öfriga i samma tabell upptagna sjukdomskategorier förekommo inalles 78 fall eller 7.9 % af samtliga intagna sjuka.

Beträffande åldern hos de intagna har det visat sig (tab. 3) att förhållandet dermed är följande:

Under 15 år.	16—20.	21—25.	26—30.	31—35.	36—40.	41—45.	46—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
0.5 %	5.3 %	12.3 %	16.4 %	14.1 %	13.2 %	10.2 %	8.5 %	12.1 %	5.7 %	1.7 %

Sjukdomens bestånd före intagningen har kunnat bestämmas för 964 bland 987 intagna, således för 97.6 %. De olika beståndstiderna för dessa 964 patienter hafva varit följande:

Under 3 månader.	3—12 månader.	1—2 år.	2—3 år.	3—4 år.	4—5 år.	Öfver 5 år.
22.1 %	25.0 %	10.3 %	6.6 %	5.8 %	4.4 %	25.8 %

Således har äfven under detta år ett stort antal, nämligen 42.6 % af alla intagna, inkommit senare än 2 år efter insjuknandet, då utsigterna för tillfrisknande äro ganska dåliga.

Antal förutgångna anfall af sinnessjukdom före intagningen har kunnat bestämmas i 947 fall af 987 intagna, således för 95.9 %. De recidiverande fallen och de för första gången insjuknade förhålla sig som följer:

Intet förutgångnet anfall.	Ett förutgångnet anfall.	Två förutgångna anfall.	Tre förutgångna anfall.	Fyra o. s. v.
72.5 %	12.8 %	5.7 %	2.5 %	6.5 %

De för första gången uppträdande fallen förhålla sig sålunda till återfallen såsom 72.5 till 27.5.

Den ålder då sinnessjukdom första gången uppträdt bland de under år 1893 intagna sjuka har i 5 fall icke kunnat utrönas. I alla öfriga fall är den anförd, hvarigenom visas (tab. 4), att de talrikaste fallen inträffat för män i åldern 21—25 år, dernäst under åldersperioden 26—30 år. Beträffande de intagna kvinnorna är förhållandet omvänt, så att de talrikaste fallen inträffat vid åldern 26—30, dernäst vid 21—25 år.

Med afseende på de under året intagnas civilstånd har det visat sig, att nära dubbelt så många ogifta (634) som gifta (353) förekommit. Af de 36 med *dementia paralytica* behäftade funnos 25 som voro eller varit gifta, 11 voro ogifta. Af de gifta hade 22 (18 män och 4 kvinnor) barn.

Inom de intagnas slägt har sinnessjukdom kunnat spåras i 410 fall och nervsjukdom i 22 fall (tab. 5), hvilket utgör resp. 41.5 % och 2.2 % af alla intagna. Sinnes- och nervsjukdom har bland de under året intagna kunnat spåras i 17.4 % hos fader, i 20.6 % hos moder, i 1.6 % hos båda föräldrarna, i 19.2 % hos faderns föräldrar eller syskon, i 14.8 % hos moderns föräldrar eller syskon, i 2.3 % hos båda föräldrarnas föräldrar eller syskon, och i 24.1 % hos den sjukas syskon.

Särskilda sjukdomsorsaker finnas angifna i 726 fall bland de intagna (tab. 6). Dervid förekomma husliga bekymmer 70 gånger, missbruk af spritdrycker 63 gånger, kärlek 57 gånger, religiös inflytelse 55 gånger, häftig sinnesrörelse 54 gånger, olyckor och motgångar 51 gånger, skador å hufvudet 34 gånger, influenza epidemica 33 gånger o. s. v. Såsom orsak till sinnessjukdom med förlamning förekommer syfilis 17 gånger, husliga bekymmer 5 gånger, samt kroppslig öfveranstängning och olyckor och motgångar, hvardera 3 gånger o. s. v.

Angående de intagnas stånd och yrke framgår (tab. 7), att en betydlig del tillhört de jordbrukande klasserna. Om nämligen till dessa hänföras icke blott jordbrukande ståndspersoner och bönder samt jordtorpare, utan äfven tjenare och daglönare af jordbruksklass, uppgår antalet af hithörande intagna till 456 eller 46.2 % af alla intagna. Orsaken härtill är väl hufvudsakligen den att rikets innevärdare till en öfvervägande del tillhöra denna klass. I afseende på antalet intagna i jämförelse med antalet personer tillhörande denna samhällsklass har det visat sig, att den jordbrukande samhällsklassen har jämförelsevis ett mindre antal än öfriga samhällsklasser. Af öfriga stånd och yrken äro handverkare och näringsidkare företrädda af 151 sjuka, enskild betjening och daglönare icke tillhörande jordbruksklass af 111, fabriksarbetare af 47, fattighjon af 46, militärer af 37, handlande af 35, sjöfartsidkare af 29 o. s. v.

Af de för *dementia paralytica* intagna voro 6 civila embetsmän, 5 jordbrukare, 4 militärer, 4 enskilda tjenare, 3 handlande, 3 sjöfartsidkare, 3 handverkare, 2 jurister utan tjenst, 2 ingenjörer o. s. v.

Af de intagna voro 725 bosatta på landet och 262 i stad (tab. 8), motsvarande resp. 73.5 % och 26.5 % af alla intagna. Om detta förhållande kan samma anmärkning göras som rörande den jordbrukande befolkningen, att den öfvervägande delen af rikets befolkning lefver på landsbygden, och utgöra innevärdarne derstädes mer än 80 % af rikets folkmängd. Det absoluta antalet sinnessjuka från landsbygden är således öfvervägande, men relativt till folkmängden derstädes är antalet intagna sinnessjuka derifrån något mindre i jämförelse med antalet intagna sinnessjuka från städerna.

Bland länen var det största antalet (91) från Malmöhus län, det minsta (11) från Gotlands län.

Tillfrisknade.

Inalles 235, nämligen 124 män och 111 kvinnor affördes från anstalterna såsom tillfrisknade (tab. 9). Alla hade vårdats för enkel sinnessjukdom utom 2, en man och en kvinna, som vårdats för sinnessjukdom med fallandesot. Enär antalet för enkel sinnessjukdom vårdade under året uppgått till 3,913 (enligt hoplagda uppgifterna härom i tab. 1 af resp. läkares årsberättelser), utgör sålunda de från enkel sinnessjukdom tillfrisknade 6.0 % af alla för enkel sinnessjukdom under år 1893 vårdade.

Under 1892 uppgick denna procent till 7.0 %, under 1891 till 5.7 %, under 1890 till 8.0 %, under 1889 till 8.1 % och under 1888 till 9.9 %. Hela antalet tillfrisknade i förhållande till hela antalet vårdade utgjorde 5.5 % eller 0.9 % mindre än under föregående år och 0.3 % mer än år 1891, under hvilka år hela antalet tillfrisknade i förhållande till hela antalet vårdade utgjorde resp. 6.4 % och 5.2 %. Å de olika anstalterna har tillfriskningsprocenten aftagit i följande ordning: Lunds hospital 21.7 %, Upsala 21.3 %, Vadstena 10.2 %, Kristinehamn 9.4 %, Göteborg 8.9 %, Nyköping 8.9 %, Hernösand 6.8 %, Vexjö 5.6 %, Stockholm 5.1 %, Visby 2.1 %, Lunds och Malmö asyl 0.0 %.

Hvad beträffar *de tillfrisknades ålder* framgår af tab. 9, att 0.1 % voro under 15 år gamla, 8.1 % voro 16—20, 12.8 % voro 21—25, 19.2 % voro 26—30, 14.0 % voro 31—35, 10.6 % voro 36—40, 9.8 % voro 41—45, 7.7 % voro 46—50, 12.3 % voro 51—60, 3.4 % voro 61—70 och 1.7 % öfver 70 år gamla.

I afseende på *de tillfrisknades vistelsetid å hospital* stälde sig förhållandet sålunda, att 75.3 % vistats der kortare tid än ett år, 16.2 % under 1—2 år, 5.1 % under 2—3 år, 0.4 % under 3—4 år, 0.4 % under 4—5 år samt 2.6 % öfver 5 år.

Sjukdomens bestånd från dess uppkomst har för de under året tillfrisknade varit: mindre än 3 månader för 10.2 % af samtliga tillfrisknade; 3—12 månader för 46.9 %; 1—2 år för 22.6 %; 2—3 år för 8.9 %; 3—4 år för 3.8 %; 4—5 år för 1.3 %; öfver 5 år för 5.5 % samt okänd tid för 0.8 %.

Tillfriskningsprocenten beträffande de för enkel sinnessjukdom under åren 1884—1893 å hospitalen intagna utgjorde (tab. 10) 44.6 %, om de sjuka intagits inom 2 år efter sjukdomens uppkomst, men 8.2 %, om sjukdomen före intagningen egt bestånd mer än 2 år.

Affidna.

Antalet å anstalterna *affidna* under 1893 utgjorde (tab. 11) tillsammans 190, deraf 120 män och 70 kvinnor, motsvarande 4.5 % af alla vårdade, 5.2 % af vårdade män och 3.6 % af vårdade kvinnor. Motsvarande tal för 1892 utgjorde 4.4 %, 4.6 % och 4.1 %. För 1891 var mortalitetsprocenten 3.3 %, 3.8 % och 2.8 %. Af de affidna vårdades 71.0 % för enkel sinnessjukdom, 15.3 % för sinnessjukdom med förlamning, 7.9 % för sinnessjukdom med fallandesot och 5.8 % för fänighet. Beräknas dödlighetsprocenten i de olika sjukdomarna efter antalet vårdade i de olika sjukdomsformerna (resp. 3,913; 101; 132 och 123) befinnes den vara i enkel sinnessjukdom 3.5 %, i sinnessjukdom med förlamning 28.7 %, i sinnessjukdom med fallandesot 11.4 %, i fänighet 8.9 %.

Förhållandet mellan antalet affidna och antalet vårdade å de olika anstalterna var följande: Visby 2.6 %, Nyköping 2.7 %, Vexjö 3.1 %, Kristinehamn 3.4 %, Upsala 3.6 %, Lunds hospital 3.8 %, Vadstena 3.9 %, Hernösand 4.8 %, Göteborgs och Malmö asyl 4.9 % hvardera, Stockholm 5.6 % och Lunds asyl 7.8 %.

Af de affidna hade 70 eller 36.8 % vistats å anstalten mindre än ett år, 83 eller 43.7 % 1—5 år, 17 eller 8.9 % 6—10 år, 10 eller 5.3 % 11—15 år, ingen eller 0.0 % 16—20 år, 10 eller 5.3 % öfver 20 år.

Bland *dödsorsakerna* intaga lungsjukdomarna förnämsta rummet, i det att å anstalterna 32 dödsfall af akuta och kroniska lungsjukdomar samt 52 fall af tuberkulos förekommit, af hvilka 5 varit lungtuberkulos, utgörande lungsjukdomar orsak till 43.7 % af

samtliga dödsfall, under det att dödsfall af sjukliga förändringar i hjernan och dess hinnor, deruti inbegripna de sjukliga förändringar, som förekomma i dementia paralytica, endast inträffat 45 gånger motsvarande 23.7 %. Dessutom hafva 3 fall af vådadöd och 5 fall af sjelfmord förekommit, alla utförda genom hängning.

Tillfälliga sjukdomar.

Helsotillståndet har i allmänhet varit godt. Inga svårare epidemier hafva förekommit. Af akuta infektionssjukdomar hafva förekommit tyfoideber (14 fall), influensa (81 fall), erysipelas (36 fall) pyæmi och septichæmi (2 fall); af kroniska infektionssjukdomar tuberkulos (74 fall), syfilis (2 fall). Af konstitutionela sjukdomar hafva chloros och anemi förekommit i 26 fall; af hjernsjukdomar hjernblödning i 5 fall, hjernkongestion i 3 fall, hjernuppmjukning i 1 fall och hjernhinneinflammation i 5 fall. Lung- och lungsäcksinflammation hafva förekommit i 45 fall, luftrörskatarrh i 61 fall, magkatarrh i 75 fall och diarrhé i 136 fall. Dessutom hafva förekommit många invärtes sjukdomar med mindre antal sjuka för hvarje sjukdom, samt en mängd till största delen mindre betydande utvärtes åkommor, såsom hudsjukdomar, bulnader, kontusioner och sår. Hela antalet tillfälliga sjukdomar har utgjorts af 1,136 fall eller 26.6 % af samtliga under året vårdade. Under år 1892 förekommo tillfälliga sjukdomar i 32.3 % af alla vårdade.

Vid årets slut närvarande.

Sjukdomens bestånd bland de vid årets slut närvarande 3,435 har kunnat bestämmas för 3,401 eller i 99.0 %. Bland dessa hade sjukdomen egt bestånd mindre än ett år för 7.8 %, 1—2 år för 7.7 %, 2—3 år för 7.7 %, 3—5 år för 12.2 %, 5—10 år för 23.8 %, öfver 10 år för 40.8 %. Således voro 84.4 % af dem, som vårdades å anstalterna, sådana, som vistats derstädes mera än 2 år. Förlidet år var denna procent 83.6.

Å de särskilda anstalterna förekomma *de, som vårdats derstädes mer än 2 år*, i följande procenttal af samtliga vid årets slut närvarande: Hernösand 60.9 %, Göteborg 75.3 %, Lunds hospital 75.4 %, Upsala 76.8 %, Kristinehamn 76.8 %, Stockholm 77.4 %, Visby 81.5 %, Nyköping 85.0 %, Vadstena 85.5 %, Vexjö 94.9 %, Lunds asyl 99.7 %, Malmö asyl 100.0 %. Härvid är att bemärka, att Hernösands hospital genom patientöfverflyttningen till Piteå blifvit befriadt från 30 af sina äldre patienter, liksom Stockholms från 50 och Upsala från 68. Piteå hospital är ej upptaget, enär det fick de flesta af sina patienter i slutet af oktober månad.

Med hänsyn till afgift voro de vid årets slut närvarande sjuka sålunda fördelade (tab. 14), att 117 eller 3.4 % tillhörde betalande i första klass, 381 eller 11.1 % betalande i andra klass, 2,745 eller 79.9 % betalande i tredje klass, hvarjente 192 eller 5.6 % voro fria från afgift.

Kriminalpatienter.

Kriminalpatienter eller sådana, hvilka äro åtalade eller dömda för straffbar handling utgjorde vid årets slut 192 (157 män och 35 kvinnor) eller 5.6 % af samtliga kvarliggande. Af dessa tillhörde 123 (102 män och 21 kvinnor) sådana, hvilka icke kunnat i följd af sinnessjukdom fällas till ansvar för brottslig handling, 18 voro sinnessjuka ransakningsfångar och 51 strafffångar, som under strafftiden blifvit sinnessjuka. Å de olika anstalterna förhöll sig antalet vårdade kriminalpatienter till hela

antalet vårdade på följande sätt: Malmö asyl 9·8 %, Vexjö 8·1 %, Visby 7·9 %, Göteborg 6·6 %, Vadstena 4·8 %, Lunds hospital 4·6 %, Stockholm 4·4 %, Lunds asyl 4·3 %, Hernösand 3·8 %, Piteå 3·2 %, Kristinehamn 2·9 %, Upsala 2·5 %, Nyköping 2·0 %. Det högsta relativa antalet hade således Malmö asyl, det lägsta Nyköpings hospital.

Följande brott hade blifvit begånga af de 192 kriminalpatienterna nämligen: Mord och dråp af 48, mordbrand af 38, stöld, rån och bedrägeri af 44, öfvervåld och misshandel af 29, mordförsök af 7, barnamord af 5, hemfridsbrott af 4, försök till våldtäkt af 2, mord och mordbrand, förgifningsmord, blodskam, smädligt talande om Konungen, hvardera brottet begånget af 1 kriminalpatient.

Underhållsdagar.

Antalet underhållsdagar för de under året på anstalterna vårdade uppgick till 1,219,029 (tab. 15). Medeltalet dagligen vårdade utgjorde alltså, om Piteå hospital, som var belagdt endast en mindre del af året, icke toges med i beräkningen, 3,311 emot 3,143 under år 1892.

Omkostnader för sjukvård.

Totalkostnaden för den egentliga sjukvården beräknad af hela kostnaden, med undantag af kostnaden för byggnader, reparationer, onera och utskylder, utgjorde 1,390,457 kronor 92 öre. Vid totalkostnadens fördelning på underhållsdagarna erhålles som totalkostnad för hvarje person och dag 1 krona 12 öre och för år 408 kronor 02 öre, mot resp. 1 krona 23 öre och 450 kronor 18 öre under år 1892. Å de särskilda hospitalen har kostnaden för person och dag förhållit sig på följande sätt: Göteborg 1·55, Visby 1·38, Stockholm 1·31, Upsala 1·22, Kristinehamn 1·21, Hernösand 1·16, Nyköping 1·07, Vadstena 1·03, Malmö 1·00 samt Vexjö, Lunds hospital och Lunds asyl 0·98. Skillnaden mellan den dyraste (Göteborg) och den billigaste (Lund och Vexjö) medelkostnaden utgör 57 öre.

Läkemedelskostnaden för året uppgick vid samtliga anstalterna till 14,857 kronor 8 öre, eller för hvarje sjuk för dag till 1·2 öre och 4 kronor 48 öre i medelkostnad för hvarje person för år.

Tjenstemän och betjening.

Antalet vid anstalterna anställda tjenstemän och betjening uppgick till 448 (tab. 16). Om härifrån afräknas läkarepersonalen, tillsammans 27, samt uppsyningsmän och föreständerskor, 26 personer, så återstå 395 såsom utgörande den egentliga vaktbetjeningen. Enär medeltalet sjuka för dag under året vid statens anstalter uppgått till 3,436, hade alltså hvar och en af sjukbetjeningen haft att tillse 8·7 sjuka. Å de olika anstalterna hade hvar och en af sjukbetjeningen att tillse följande antal sjuka: Stockholm 7·0, Visby 7·0, Kristinehamn 7·6, Upsala 7·9, Nyköping 8·0, Hernösand 8·0, Göteborg 8·3, Vexjö 8·4, Lunds hospital 8·6, Malmö asyl 10·9, Vadstena hospital 11·1 och Lunds asyl 12·1.

2. Självvård och undervisning.

Gudstjenst har hållits å statens hospital och asyler alla sön- och högtidsdagar under året, vanligen under form af högmessogudstjenst med sådan förkortning, att hela förrättningen

icke upptagit mera tid än högst en timme. Ottesång på juldagen och nyårsdagen samt högtidlig aftonbön på julafton och nyårs- eller trettondagsafton har äfven förrättats å några hospital. Vesperegudstjenst har förekommit några gånger å Vadstena hospital. Passionspredikningar hafva hållits å Lunds hospital och asyl samt Malmö asyl. Antalet patienter som kunnat medgifvas att deltaga i gudstjensterna har varit i medeltal 20 % af medeltalet sjuka för dag (i allmänhet 16 %—35 %). Undantag härifrån hafva Visby hospital och Lunds asyl varit, i det från den förra anstalten 71 % och från den senare knappast 1 % deltagit i gudstjensterna.

Allmän nattvardsgång har varit anordnad å de stora vårdanstalterna 1 å 4 gånger om året, men få hafva kunnat dervid blifva delaktiga af H. H. Nattvard.

Gemensamma bönestunder morgon och afton hafva hållits å alla anstalter, vanligen under ledning af uppsyningsmannen å mansafdelningen och af föreständerskan å qvinsafdelningen. Endast å de anstalter, der predikanten har bostad, hafva dessa bönestunder kunnat ledas af predikanten.

Ordnad undervisning har förekommit å Hernösands, Stockholms, Upsala och Vadstena hospital, och har denna undervisning kunnat meddelas åt ett fåtal patienter. På hvardagar har predikanterna vid vårdanstalterna i Lund och Malmö 1 å 2 gånger i veckan hållit föredrag dels af religiöst, dels af historiskt innehåll. Vid vårdanstalterna i Lund har predikanten företagit sångöfningar med en del patienter, som visat sig vara hågade härför. Vårdanstalternas boksamlingar hafva under året något förökats. Störst har tillökningen varit å Upsala hospital, som, genom välvilligt förordnande af framlidne öfverläkaren Professor N. G. Kjellberg i hans testamente, fått emottaga 227 arbeten lämpliga såsom läsning för patienter.

Kristinehamns hospital har alltid haft behof af en närbelägen begravningsplats. Sedan en härför lämplig plats å hospitalets område blifvit i ordningställd, invigdes densamma den 19 november för sitt ändamål af hospitalspredikanten på förordnande af stiftets biskop.

3. De sjukas sysselsättningar och förströelser.

De sjukas sysselsättningar hafva varit ordnade efter samma plan som förut. Många sjuka hafva varit sysselsatta med trädgårds- och jordbruksarbeten. Å handtverkerierna hafva arbeten för anstalternas eget behof blifvit utförda, och å Upsala hospital har dessutom en del utredningspersedlar blifvit förfärdigade för hospitalet och asylen i Piteå. Allehanda qvinlig slöjd har utgjort sysselsättning för qvinnorna. Patienter hafva äfven blifvit sysselsatta med vedsågning och vedbärning, i kök, tvätt och bageri, såsom biträden i ladugård, svinhus, med renhållning och handräckning. De svagare patienterna hafva ofta kunnat sysselsättas med drefplockning, klistring af tändsticksaskar m. m. Å Stockholms hospital hafva patienter kunnat sysselsättas å dervarande tryckeri.

Arbetets omfattning å de olika anstalterna synes af följande sammanställning:

Å *Göteborgs hospital* äro utförda 8,955 mans- och 9,073 qvinsdagsverken eller tillsammans 18,028;

å *Hernösands hospital* 10,230 mans- och 10,585 qvinsdagsverken eller tillsammans 20,815;

å *Kristinehamns hospital* 30,866 mans- och 19,563 qvinsdagsverken eller tillsammans 50,429;

å *Lunds hospital* 20,686 mans- och 19,753 qvinsdagsverken eller tillsammans 40,439;

å *Lunds asyl* 32,347 mans- och 19,244 qvinsdagsverken eller tillsammans 51,591;

å *Malmö asyl* 11,670 mans- och 10,927 qvinsdagsverken eller tillsammans 22,597;

å *Nyköpings hospital* 4,488 mans- och 4,362 qvinsdagsverken eller tillsammans 8,850;

å *Stockholms hospital* 12,718 mans- och 11,859 qvinsdagsverken eller tillsammans 24,577;

å *Upsala hospital* 26,033 mans- och 16,483 qvinsdagsverken eller tillsammans 42,516;

å *Vadstena hospital* 21,904 mans- och 14,274 qvinsdagsverken eller tillsammans 36,178;

å *Vexjö hospital* 13,687 mans- och 10,500 qvinsdagsverken eller tillsammans 24,187;

å *Visby hospital* tillsammans 3,944 dagsverken.

Med antagande af 300 arbetsdagar under året och med beräkning af arbetande patienter i förhållande till medeltalet patienter för dagen blir procenttalet härå å de olika anstalterna följande: *Kristinehamns hospital* 53 %, *Visby hospital* 46 %, *Malmö asyl* 43 %, *Lunds hospital* 38 %, *Vexjö hospital* 36 %, *Göteborgs hospital* 34 %, *Upsala hospital* 33 %, *Vadstena hospital* 32 %, *Stockholms hospital* 31 %, *Hernösands hospital* 30 %, *Nyköpings hospital* 26 %, *Lunds asyl* 25 %.

Till uppmuntran åt arbetande patienter hafva flitpenningar blifvit utdelade, i allmänhet till ett belopp af 5 å 8 öre för dagen, någon gång vid större flit och yrkesskicklighet till något högre belopp, högst 20 öre. Dessutom hafva dessa patienter erhållit förstärkning i kosten.

Till förströelse för de sjuka hafva af välvilliga personer sång eller annan musik föredragits. Små kaffester hafva äfven någon gång blifvit tillställda. De stora högtiderna hafva alltid firats på något mera festligt, om ock enkelt sätt. I Lund hafva månatliga samkväm varit anordnade, dervid alltid förekommit musik och kaffe. Kostnaden härför har blifvit bestridd genom gåfvor af anhöriga till derstädes vårdade patienter. *Göteborgs hospital* har äfven fått glädja sig åt liknande fester, hvartill hospitalet fått tillgång genom Baron Oscar Dicksons välvilliga gåfva af 500 kronor. Å *Lunds hospital* och *asyl* hafva tvenne konserter blifvit gifna på föranstaltande af predikanten och med tillhjälp af amatörer. Äfven i *Visby* har predikanten å hospitalet inlagt förtjenst i samma hänseende.

Första klassens patienter hafva alltid haft större tillfälle till förströelse genom läsning, musicerande, biljardspel, promenader till fots och i vagn. I *Upsala* kunna dessa patienter erhålla både sysselsättning och förströelse i den slöjdverkstad för finare snickeri och konstslöjd som derstädes finnes. Eljest befinna sig dessa patienter i en sämre ställning å hospitalen än allmänna klassens patienter, emedan de förra icke äro vana vid kroppsarbete och derföre icke erhålla den afledning för sina tankar genom ett sådant arbete som de sist nämnda patienterna.

4. Byggnader och jordområden m. m.

Göteborgs hospital. Under året har *Qvillebäcken*, som utgör hospitalsområdets gräns i vester, blifvit reglerad genom en

grundlig utdikning, hvarigenom den förut i följd af bäckens öfversvämningar och bristande aflopp sanko marken i den s. k. *Qvillen* torrlagts och i hygieniskt hänseende förbättrats.

Hernösands hospital. Rot- och grönsakskällaren har undergått en grundlig reparation, i det att det fallfärdiga taket blifvit utbytt mot ett af cementbeton på jernskenor, till hvilkas stödjande midtpå blifvit uppmurade två pelare af tegel, ofvanpå cementen ett asfaltlager och derofvan lera och torf. Äfven golfvvet, som förut var ett enkelt jordgolf, har blifvit belagdt med cement.

Kristinehamns hospital. Under året hafva uppförts en byggnad, innehållande källare och visthusbodnar för öfverläkaren och sysslomannen, ett mindre spruthus, en ny solskärm till en af qvinnoafdelningarna samt ett litet hus för den nya desinfektionsapparaten. Då *Venerns* yta hade sjunkit så djupt att det rör, som förenade vattenledningens filterbrunn med samlingsbrunnen, icke kom att ligga på tillbörligt djup, måste sprängning i berget företagas, för att kunna få detta rör så djupt placeradt, att vatten kunde strömma in äfven under mycket lågt vattenstånd i *Venern*. För att göra det möjligt för fartyg, som hade att aflasta kol och andra varor för hospitalets behof, att lägga till vid hospitalets brygga, har uppmuddring af inseglingrännan blifvit företagen.

Jordbruket har utvidgats, utdikningar hafva blifvit företagna och nyodlingar påbörjade. Trädgårdsarbetet har med framgång bedrifvits och den stora köksträdgården har lemnat ett rikligt fält för patienternas verksamhet. För planerande af parken och dess ordnande med vägar och gångar har detta år använts mera arbetskrafter än förut.

Lunds hospital. Ett mindre kallbadhus uppfördes under året. Arbetet utfördes af hospitalets eget folk. Jordbruket har med framgång bedrifvits. Årets skörd har uppskattats till ett värde af ungefär 8,000 kronor.

Lunds asyl. *Paviljongen* N:o V har under året förts under tak, alla golf af cementbeton hafva blifvit slagna samt en del dräneringsarbeten vid denna paviljong verkställda.

Piteå hospital och asyl. Samtliga byggnadsarbetena hafva under året blifvit fullbordade jemte tillhörande vatten- och afloppsledningar, elektrisk belysning, bryggeri samt åtskilliga planeringar och planteringar, så att anstalten på hösten kunnat tagas i bruk.

Stockholms hospital. Nybyggnaden af obduktionshus och ombyggnaden af tvätthuset, hvilka båda arbeten blifvit till en stor del utförda under år 1892, fullbordades under innevarande år.

Vadstena asyl. Kontrakt rörande uppförandet af den beslutade asylen i *Vadstena* har afslutats; och hafva byggnadsarbetena med raskhet bedrifvits, så att grunderna till samtliga flyglarna blifvit färdiga och socklarna satta, äfvensom alla grundläggningsarbeten inom gamla sockerbruksbyggnaden verkställda. Inom samma byggnad hafva alla rifningsarbeten af gamla väggar och dylikt blifvit gjorda, alla värmeledningsarbeten, såsom kanaler för frisk luft och evakuation utförda, äfvensom alla nya invändiga tegelväggar inom denna byggnad uppdragna, samt fönsteröppningarna ändrade och ommurade.

5. Beklädnad, sängutredning och inventarier.

Kostnaden för inköp och underhåll af beklädnadspersedlar och sängkläder vid samtliga anstalterna uppgick under redovis-

ningsåret till 147,848 kronor 25 öre mot 104,981 kronor 25 öre under föregående år. Största kostnaden har förorsakats genom inköp för Piteå hospital och asyl till ett belopp af 55,787 kronor 6 öre.

Utgifterna för inventarier uppgingo till 70,442 kronor 22 öre mot 30,297 kronor 68 öre under föregående år. Den ökade kostnaden beror äfven i detta hänseende hufvudsakligen på inköp för Piteå hospital och asyl till ett belopp af 30,612 kronor 26 öre.

6. Uppvärmning och lyshållning.

Utgifterna för uppvärmning och lyshållning uppgingo till 244,335 kronor 85 öre mot 188,018 kronor 86 öre under föregående år, beroende den ökade kostnaden under innevarande år på utgifter för anordnande af elektrisk belysning samt inköp af stenkol och ved för Piteå hospital och asyl till ett belopp af 54,607 kronor 8 öre.

7. Mathållning och utspisning.

Mathållningen sker fortfarande medelst egen hushållning med undantag för Visby hospital der mathållningen bestrides af Gotlands läns lasarett och omkostnaden fördelas på båda sjukvårdsinrättningarna i förhållande till patientantalet.

Totalkostnaden för utspisning såväl för de sjuka, som ock för betjening och tjänstemän, som åtnjuta denna förmån, utgjorde 681,742 kronor 74 öre mot 691,523 kronor 61 öre under 1892. Utspisningskostnaden, beräknad *endast för sjuka* af alla klasser, utgjorde 493,452 kronor 10 öre mot 511,002 kronor 44 öre under 1892. Skall medelkostnaden för utspisning af hvarje sjuk beräknas deraf, måste kostnaden för Piteå hospital och asyl, som endast en kort tid af året var i verksamhet, frånräknas och likaledes underhållsdagarna för nämnda anstalt från dragas från summan underhållsdagar. Det återstår då en kostnad af 488,975 kronor 46 öre samt 1,208,572 underhållsdagar. Genom denna summas fördelning på underhållsdagarna erhålles medelkostnaden för utspisning af hvarje sjuk å de vårdanstalter, som varit i bruk hela året, utgörande 40⁴ öre för dag och 147 kronor 46 öre för år. Under år 1892 voro motsvarande tal 44⁴ öre och 162 kronor 50 öre. Medelpriset för dag och person har å de olika anstalterna, uppställda i ordning efter prisbilligheten, varit följande: Lund 36⁷, Malmö 38¹, Vadstena 38⁷, Kristinehamn 38⁹, Vexjö 40¹, Nyköping 40⁶, Göteborg 42³, Upsala 43⁹, Hernösand 45⁰, Stockholm 45⁹, Visby 62⁰. Skillnaden emellan det billigaste (Lund) och det dyraste (Visby) medelpriset har varit 25³ öre.

8. Inkomster och utgifter för hospitals underhåll år 1893.

Redogörelse för till hospitals underhåll anvisade inkomster och utgifter återfinnas i tabellerna 17 och 18, och ett sammandrag af samma års redovisning öfver till hospitalsväsendet anslagna medel i tabellen 19. Hufvudinkomst var statsanslaget 1,100,000 kronor. Patientafgifterna uppgingo till 690,544 kronor 80 öre, inkomsterna af trädgård och jordbruk till 70,247 kronor 47 öre.

Då nu utgifterna uppgått till 1,896,268 kronor 82 öre, men den ersättning som erhållits genom patientafgifter endast uppgått till 690,544 kronor 80 öre, har denna ersättning således utgjort endast 36 % af den summa, som behöfves för att betäcka utgifterna.

9. Utrymme.

Vid redovisningsårets slut kunde statens anstalter emottaga följande antal sinnessjuka:

Göteborgs hospital å 2:a och 3:e kl.	88 m.,	87 q.,	å 1:a kl.	— m.,	— q.,	s:a	175
Hernösands	113	108	2	2			225
Kristinehamns	150	150	—	—			300
Lunds	162	162	15	15			354
asyl	418	266	—	—			684
Malmö	88	87	—	—			175
Nyköpings hospital	57	57	—	—			114
Piteå hospital och asyl	145	145	—	—			290
Stockholms hospital	137	113	10	10			270
Upsala	240	170	26	—			436
Vadstena	160	198	13	13			384
Vexjö	110	96	7	7			220
Visby	16	14	—	—			30
Summa	1,884 m.,	1,653 q.,	å 1:a kl.	73 m.	47 q.,	s:a	3,657
				3,537			120

Sedan förra året vid samma tid har således platsernas antal ökats med 155 för män och 145 för kvinnor eller tillsammans 300 platser, alla afsedde för patienter å 2:dra och 3:dje klassen. Denna tillökning har vunnits genom öppnande af Piteå hospital och asyl med dess 290 platser (145 för män och 145 för kvinnor) samt genom en sorgfälligare användning af utrymmet å Upsala hospital, hvarigenom vunnits 10 platser för män.

Oaktadt denna tillökning har utrymmet under året visat sig otillräckligt, i det att vid årets slut ansökningar blifvit inlemnade för intagning af 248 sinnessjuka, som hvarken å den vårdanstalt, der ansökningen blifvit inlemnad, eller å någon annan af statens vårdanstalter kunde emottagas vid denna tid.

10. Sinnessjuka och idioter.

Tab. 20 utgör sammandrag af de uppgifter, hvilka det åligger vederbörande kyrkoherdar att afgifva till resp. provinsial-, extra provinsial- och stadsläkare öfver de sinnessjuka och idioter, som tillhöra hvarje församling. Tabellen upptager de sinnessjukas antal till 7,997 och idioternas till 6,446 eller tillsammans 14,443. Af de sinnessjuka tillhörde 6,647 landsbygd och 1,350 stad samt bland idioterna 5,984 landsbygd och 462 stad. Af de sinnessjuka vårdades 2,650 å hospital eller asyl, 55 å läns-lasarett, 899 å fattighus, 62 i enskild anstalt och 4,327 i enskildt hus. Af idioterna vårdades 199 å hospital eller asyl, 5 å läns-lasarett, 602 å fattighus, 237 å enskild anstalt, 5,401 i enskildt hus.

Summan af sinnessjuka och idioter, som under redovisningsåret voro kända, har således sedan förra året stigit från 14,168 till 14,443. Sannolikt är den verkliga siffran likväl ej uppnådd, hvilket bland annat visar sig derigenom att vederbörande

kyrkoherdar icke kände till, att mera än 2,849 sinnessjuka och idioter vårdats å hospital eller asyl, men likväl utvisar tab. 1 i denna årsberättelse, att 3,282 sinnessjuka och idioter vid årets början befunno sig på ofvannämnda vårdanstalter.

Af jämförelsen mellan tab. 8 och tab. 20 synes äfven, att förhållandet mellan land och stad blir helt olika, då det gäller *intagning* af sinnessjuka och idioter å vårdanstalterna, än om det är fråga om utrönande af det verkliga antalet sinnessjuka och idioter. Då, i afseende på intagning af sinnessjuka och idioter å vårdanstalter, land och stad förhålla sig till hvarandra såsom 73⁵ till 26⁵, så utgör hela antalet landsbygden tillhörande sinnessjuka 83 % af alla antecknade sinnessjuka, och hela antalet landsbygden tillhörande idioter 92 % af samtliga antecknade idioter. Detta förhållande häntyder derpå, att landsbygden väl har i förhållande till folkmängden något flera sinnessjuka än städerna och mycket flera idioter än städerna, men att likväl ett i förhållande till folkmängden mindre antal af landsbygdens sinnessjuka och idioter än af städernas erhållit plats å statens vårdanstalter. För öfrigt torde få hänvisas till sid. 3.

Då det under redovisningsåret funnos 7,997 sinnessjuka men endast 3,657 platser å vårdanstalterna för sinnessjuka, synes deraf att endast 45 % af de sinnessjuka kunnat erhålla anstaltsvård. Skola dessutom de platser frånräknas, hvilka upptagits och komma att upptagas af idioter, blir förhållandet mellan sinnessjuka och för dem tillgängliga platser å vårdanstalterna ännu ogynnsammare.

11. Skyddsföreningen för sinnessjuka.

Under år 1893 har Skyddsföreningen öfverlemnadt till öfverläkarne vid statens vårdanstalter för sinnessjuka 1,075 kronor att utdelas åt behöfvande patienter vid deras utskrifning. Dessutom har åt en behöfvande sinnessjuk i Stockholm öfverlemnats 75 kronor. Till bestridande af dessa utgifter har Skyddsföreningen haft att tillgå årsavgifterna af 110 ledamöter samt räntan af sitt kapital, som vid årets början uppgick till 30,431 kronor 82 öre och vid årets slut stigit till 30,800 kronor 13 öre.

Underdånigst

AUG. ALMÉN.

EDV. EDHOLM.

D. M. PONTIN.

G. BOLLING.

R. A. WAWRINSKY.

A. J. Bruzelius.

Stockholm den 7 November 1894.

TABELLBILAGOR.

A. Tabellbilagor.

Öfversigt öfver antalet *vårdade* å rikets samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1893.

Tab. 1.

1. Anstalt.	2. Antal befintliga sjukplatser vid årets början.	3. Qvarliggande sjuka från år 1892.			4. Intagna under år 1893.			5. Summa vårdade under år 1893.			6. Afförde under år 1893.			7. Qvarliggande till år 1894.		
		m.		qv.	m.		qv.	S.a.	m.		qv.	S.a.	m.		qv.	S.a.
		m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.
Göteborgs hospital	175	86	86	172	31	23	54	117	109	226	29	23	52	88	86	174
Hernösands »	225	115	110	225	32	35	67	147	145	292	32	40	72	115	105	220
Kristinehamns »	300	154	144	298	38	47	85	192	191	383	33	40	73	159	151	310
Lunds »	354	174	173	347	65	67	132	239	240	479	68	66	134	171	174	345
Lunds asyl	684	394	265	659	69	14	83	463	279	742	51	14	65	412	265	677
Malmö »	175	88	86	174	4	6	10	92	92	184	5	5	10	87	87	174
Nyköpings hospital	114	54	56	110	20	20	40	74	76	150	18	19	37	56	57	113
Piteå hospital och asyl	—	—	—	—	82	75	157	82	75	157	—	—	—	82	75	157
Stockholms hospital	270	145	122	267	44	29	73	189	151	340	58	47	105	131	104	235
Upsala »	426	262	165	427	84	46	130	346	211	557	94	58	152	252	153	405
Vadstena »	384	174	183	357	34	70	104	208	253	461	38	43	81	170	210	380
Vexjö »	220	115	102	217	25	18	43	140	120	260	25	17	42	115	103	218
Visby »	30	16	13	29	5	4	9	21	17	38	8	3	11	13	14	27
Summa	3,357	1,777	1,505	3,252	533	454	987	2,310	1,959	4,269	459	375	834	1,851	1,584	3,435

Öfversigt öfver å de särskilda anstalterna för sinnessjukas behandling under år 1893 *intagna* sjuka,

Tab. 3.

1. Sjukdom.	2. Anstalt.															15. Summa intagna.	16. Ålder vid																				
	Göteborgs.		Hernösands.		Kristinehamns.		Lunds hospital.		Lunds asyl.		Malmö asyl.		Nyköpings.		Piteå.		Stockholms.		Upsala.		Vadstena.		Vexjö.		Visby.		Under fyrtio år.		16—20.		21—25.		26—30.				
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.		qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.				
Enkel sinnessjukdom, <i>Insania simplex</i>	28	23	30	33	38	46	60	66	41	12	4	4	20	20	82	72	34	27	77	46	27	68	25	17	5	4	471	438	909	—	2	22	20	69	44	84	69
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	3	—	2	1	—	—	5	1	2	—	—	—	—	—	1	10	1	5	—	4	—	—	1	—	—	31	5	36	—	—	—	—	1	—	—	—	
Sinnessjukdom med fallandesot, <i>Insania epileptica</i>	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	2	1	—	—	—	—	—	9	4	13	1	—	—	1	2	1	3	1	
Fånighet, <i>Idiotia</i>	—	—	—	1	—	1	—	—	20	2	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	22	7	29	2	1	6	3	4	—	3	2
Summa	31	23	32	35	38	47	65	67	69	14	4	6	20	20	82	75	44	29	84	46	31	70	25	18	5	4	533	454	987	3	3	28	24	76	45	90	72
Procent af alla intagna	5.5	—	6.8	—	8.6	—	13.4	—	8.4	—	1.0	—	4.0	—	15.09	—	7.4	—	13.2	—	10.5	—	4.4	—	0.9	—	—	—	—	—	0.5	—	5.3	—	12.3	—	16.4

Uppgift på åldern, då sinnessjukdom första gången uppträdt bland de under år 1893 å rikets samtliga hospital
intagna, jemte deras civilstånd.

Tab. 4.

1. Ålder vid första insjuknandet.	2. Summa.			3. Procent af intagna.	4. 5. 6. 7. S j u k d o m.								8. 9. 10. 11. 12. C i v i l s t å n d.									
					Enkel sinnessjukdom. Insania simplex.		Sinnessjukdom med förlamning. Dementia paralytica.		Sinnessjukdom med fallandesot. Insania epileptica.		Fånighet. Idiotia.		Ogifta.		Gifta.		Enklingar.		Enkor.		Frånskiljda.	
	m.	qv.	S:a.		m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
Under 15 år	34	20	54	5,5	11	11	—	—	2	2	21	7	31	18	2	1	—	—	—	—		
16—20	74	62	136	13,7	69	61	—	—	4	1	1	—	71	52	3	8	—	2	—	—		
21—25	123	73	196	20,0	121	73	1	—	1	—	—	—	108	59	14	13	1	1	—	—		
26—30	95	85	180	18,2	95	85	—	—	—	—	—	—	72	51	20	33	2	—	1	1		
31—35	67	59	126	12,7	61	58	6	1	—	—	—	—	41	29	25	27	1	3	—	—		
36—40	43	38	81	8,2	38	38	3	—	2	—	—	—	21	13	19	20	2	4	1	1		
41—45	40	34	74	7,5	31	32	9	2	—	—	—	—	10	15	24	17	6	2	—	—		
46—50	21	22	43	4,4	17	20	4	2	—	—	—	—	6	7	14	13	3	2	—	—		
51—60	16	40	56	5,7	9	40	7	—	—	—	—	—	3	9	11	26	2	5	—	—		
61—70	10	16	26	2,6	9	16	1	—	—	—	—	—	4	6	3	6	2	5	—	—		
Öfver 70 år	6	4	10	1,0	6	3	—	—	—	—	—	—	4	2	2	2	—	—	—	—		
Okänd	4	1	5	0,5	4	1	—	—	—	1	—	—	2	—	1	1	1	—	—	—		
Summa	533	454	987	—	471	439	31	5	9	4	22	7	373	261	139	167	20	24	2	2		

Uppgift öfver sinnes- och nervsjukdom, som förekommit inom de intagnas slägt.

Tab. 5.

1. S j u k d o m.	2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. S i n n e s s j u k d o m										10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. N e r v s j u k d o m.																									
	hos fader.		hos moder.		hos båda föräldrarne.		hos fadrens föräldrar eller sy-skön.		hos modrens föräldrar eller sy-skön.		hos båda föräldrarnes föräldrar eller sy-skön.		hos den sjukes sy-skön.		S u m m a.			Epilepsi			Chorea			Hypochondri eller hysteri			S u m m a.									
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.						
	m.			qv.			S:a.			m.			qv.			S:a.			m.			qv.			S:a.											
Enkel sinnessjukdom, Insania simplex	31	30	32	44	2	4	46	30	32	29	1	8	45	50	189	195	384	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	4	4	6	1	—	10	11	21
Sinnessjukdom med förlamning, Dementia paralytica	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	4	1	7	2	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Sinnessjukdom med fallandesot, Insania epileptica	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fånighet, Idiotia	1	1	1	—	—	—	5	1	1	1	—	—	3	1	11	4	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	33	32	34	44	2	4	52	31	34	30	1	9	52	52	208	202	410	3	—	—	1	—	—	—	—	—	3	4	4	6	1	—	11	11	22	

Uppgift på de å rikets samtliga Hospital under år 1893 *intagnas* hemort.

Tab. 8.

1. Sjukdom.	2. Summa.			3. H e m o r t.																											
				4. L ä n.														5. Göteborgs och Bohus.													
				6. Stockholms stad.	7. Stockholms.	8. Upsala.	9. Södermanlands.	10. Östergötlands.	11. Jonköpings.	12. Kronobergs.	13. Kalmar.	14. Gotlands.	15. Blekinge.	16. Kristianstads.	17. Malmöhus.	18. Hallands.															
m.	qv.	S.a.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.									
Enkel sinnessjukdom, <i>Insania simplex</i>	471	438	909	44	48	15	22	21	17	21	19	18	28	16	10	10	9	15	1	6	4	14	9	20	19	43	42	10	7	24	20
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	31	5	36	9	2	—	—	2	—	1	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	2	—	5	—
Sinnessjukdom med fallandesot, <i>Insania epileptica</i>	9	4	13	—	1	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Fänighet, <i>Idiotia</i>	22	7	29	—	—	—	—	—	1	2	—	3	2	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	—	2	—	—	—	—
Summa	533	454	987	53	51	16	22	23	18	24	19	23	30	18	10	10	10	16	1	7	4	16	9	21	19	48	43	14	7	29	20

1. Sjukdom.	17. Ellärborgs.		18. Skaraborgs.		19. Vermlands.		20. Örebro.		21. Västmanlands.		22. Kopparbergs.		23. Gefleborgs.		24. Västernorrlands.		25. Jämtlands.		26. Vesterbottens.		27. Norrbottens.		28. Utrikes ort.		29. Okänt.		30. Land.		31. Stad.																	
																															3. H e m o r t.															
																															4. L ä n.															
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.																	
Enkel sinnessjukdom, <i>Insania simplex</i>	15	12	7	12	19	19	17	17	22	18	38	33	15	22	21	23	10	6	10	9	18	12	1	1	—	358	317	113	121																	
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	2	—	—	2	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	9	3	22	2																	
Sinnessjukdom med fallandesot, <i>Insania epileptica</i>	—	—	1	1	—	1	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	3	1	1																	
Fänighet, <i>Idiotia</i>	—	1	1	—	3	2	3	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	20	7	2	—																	
Summa	17	13	9	13	24	21	22	17	26	19	38	33	15	23	23	24	10	6	11	10	18	12	1	1	—	395	330	138	124																	

Öfversigt öfver de å rikets samtliga austerter för sinnessjukas

Tab. 9.

1. Sjukdom.	2. A n s t a l t.														3. Summa tillfrisknade.			4. Å l.																	
	5. Göteborgs.	6. Hernoöands.	7. Kristianstads.	8. Lunds hospital.	9. Lunds aeyl.	10. Malmö.	11. Nyköpings.*	12. Piteå.	13. Stockholms.	14. Upsala.	15. Västernorr.	16. Vexjö.	17. Visby.	18. Under 15 år.							19. 16—20.			20. 21—25.											
														m.							qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
Enkel sinnessjukdom, <i>Insania simplex</i>	12	9	8	8	9	13	23	28	—	—	—	—	10	11	—	—	9	2	33	16	6	18	9	4	4	1	123	110	233	1	—	11	8	19	11
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnessjukdom med fallandesot, <i>Insania epileptica</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	
Fänighet, <i>Idiotia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	12	9	8	8	9	13	23	28	—	—	—	—	10	11	—	—	9	2	33	16	6	18	9	4	4	1	124	111	235	1	—	11	8	19	11

Uppgift på tillfriskningsprocenten bland de under de 10 sista åren å rikets samtliga hospital intagna sjuka, som lidit af enkel sinnessjukdom.

Tab. 10.

1. Intagningsår.	2. Sjukdomens bestånd före intagningen.	3. Intagna.			4. Tillfrisknade.			5. Procent tillfrisknade.		
		m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.
1884	Under 2 år	200	239	439	81	113	194	40.5	47.3	44.2
	Öfver 2 år	97	98	195	6	12	18	6.2	12.2	10.9
1885	Under 2 år	216	282	498	124	153	277	57.4	54.2	53.6
	Öfver 2 år	101	68	169	10	6	16	9.9	8.8	9.6
1886	Under 2 år	232	260	492	110	139	249	49.3	53.4	50.6
	Öfver 2 år	108	68	176	16	6	22	14.8	8.8	12.5
1887	Under 2 år	264	253	517	112	121	233	42.4	47.8	45.1
	Öfver 2 år	116	75	191	13	6	19	11.2	8.0	9.9
1888	Under 2 år	271	289	560	128	125	253	47.2	43.2	45.2
	Öfver 2 år	84	88	172	6	12	18	7.2	13.6	10.5
1889	Under 2 år	212	214	426	111	109	220	52.4	50.9	51.6
	Öfver 2 år	107	84	191	11	1	12	10.3	1.2	6.3
1890	Under 2 år	221	229	450	110	97	207	49.8	42.3	46.0
	Öfver 2 år	97	68	165	5	4	9	5.1	5.9	5.4
1891	Under 2 år	213	279	492	80	106	186	37.5	37.9	37.8
	Öfver 2 år	121	83	204	8	3	11	6.6	3.6	5.4
1892	Öfver 2 år	306	275	581	116	93	209	36.9	33.8	36.0
	Under 2 år	109	80	189	9	7	16	8.2	8.7	8.5
1893	Öfver 2 år	260	266	526	98	97	195	37.7	36.5	37.1
	Under 2 år	168	159	327	12	9	21	7.1	5.7	6.4
Summa	Öfver 2 år	2,395	2,586	4,981	1,070	1,153	2,223	44.7	44.6	44.6
	Under 2 år	1,108	871	1,979	96	66	162	8.7	7.6	8.2
Summa summarum		3,503	3,457	6,960	1,166	1,219	2,385	33.3	33.3	35.3

behandling under år 1893 tillfrisknade.

d e r.														Vistelseid inom hospitalet.										Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst.																							
19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.																										
26-30.	31-35.	36-40.	41	45.	46	50.	51-60.	61-70.	Öfver 70 år.	Under 1 år.	1-2.	2-3.	3-4.	4-5.	Öfver 5 år.	Under 3 månader.	3-12 månader.	1-2 år.	2-3.	3-4.	4-5.	Öfver 5 år.	Okändt.																								
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.																						
16	29	15	16	19	6	12	11	10	8	11	18	7	1	2	2	95	81	18	20	7	5	—	—	—	1	3	3	20	4	52	57	27	26	10	11	4	4	—	3	8	5	2	—				
—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	29	16	17	19	6	12	11	10	8	11	18	7	1	2	2	95	82	18	20	7	5	1	—	—	1	3	3	20	4	52	58	27	26	10	11	5	4	—	3	8	5	2	—				

Öfversigt öfver antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal sjuke för dag, äfvensom öfver kostnaden för utspisning och för läkemedel, samt totalkostnad för sjukvården, vid samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1893,

Tab. 15.

1. Anstalt.	2. Antal sjukplatser vid årets slut.	3. Antal underhållsdagar.	4. Medeltal sjuka för dag.	5. Utspisningskostnad (för de sjuka).						6. Läkemedelskostnad.						7. Totalkostnad för sjukvården.					
				Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.		Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.		Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.	
				Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.
Göteborgs hospital	175	63,757	175	26,938	54	—	42:3	154	21	999	53	—	1:6	5	72	98,903	59	1	55	566	23
Hernösands »	225	81,208	223	36,543	60	—	45:0	163	87	636	14	—	0:8	2	85	94,311	70	1	16	418	24
Kristinehamns »	300	111,334	305	43,293	56	—	38:9	141	94	1,499	89	—	1:4	4	52	134,881	79	1	21	442	23
Lunds »	354	126,780	347	137,239	27	—	36:7	133	99	4,743	64	—	1:3	4	60	368,270	48	—	98	359	66
» asyl	684	247,057	677																		
Malmö »	175	63,656	174	25,590	41	—	38:1	139	08	780	49	—	1:2	4	24	67,064	57	1	—	364	48
Nyköpings hospital	114	41,005	112	17,676	43	—	40:6	157	83	535	30	—	1:3	4	75	43,704	17	1	07	389	03
Piteå hospital och asyl ¹⁾	290	10,457	—	4,476	64	—	—	—	—	²⁾ —	—	—	—	—	—	39,514	53	—	—	—	—
Stockholms »	270	94,696	260	43,446	34	—	45:9	167	10	1,460	05	—	1:5	5	62	124,464	02	1	31	478	15
Upsala »	436	154,509	423	67,854	63	—	43:9	160	41	1,617	97	—	1:0	3	82	188,518	21	1	22	445	67
Vadstena »	384	134,209	368	51,917	72	—	38:7	141	19	2,026	07	—	1:5	5	51	138,448	12	1	03	376	28
Vexjö »	220	80,033	219	32,071	60	—	40:1	146	45	503	09	—	0:6	2	03	78,034	39	—	98	356	23
Visby »	30	10,328	28	6,403	36	—	62:0	228	70	54	91	—	0:5	1	96	14,342	35	1	38	506	84
Summa	³⁾ 3,657	1,219,029	3,311	493,452	10	—	40:5	147	68	14,857	08	—	1:2	4	48	1,390,457	92	1	12	408	02

¹⁾ Öppnades först den 15 September 1893. Någon medeltalsberäkning för denna vårdanstalt ej utförd.

²⁾ Någon utgift för medicamenter är ej under året i räkenskaperna uppförd.

³⁾ Frånräknas 290 platser i Piteå återstå endast 3,367 platser, hvaraf framgår, att hospitalen större delen af året varit hårdt belagda.

Uppgift på de vid samtliga anstalter för sinnessjukas behandling i och för den egentliga sjukvården anställda tjänstemän och betjening.

Tab. 16.

1.	2. Överläkare.	3. Asylläkare.	4. Underläkare.	5. Blivande läkare.	6. Amanuenser.	7. Uppsyningsmän.	8. Föreståndarekor.	9. Sjukvaktare.	10. Sjukvaktarekor.	11. Medeltal sjukplatser dagligen året om upplägnas.	12. Medeltal sjuka för dag för hvar och en af sjukbetjeningen.
Göteborgs hospital	1	—	—	1	—	1	1	12	9	175	8:3
Hernösands »	1	—	—	1	—	1	1	14	14	223	8:0
Kristinehamns »	1	—	—	1	—	1	1	20	20	305	7:6
Lunds »	1	1	2	—	1	1	1	20	20	347	8:6
» asyl											
Malmö »	1	—	—	1	—	1	1	8	8	174	10:9
Nyköpings hospital	1	—	—	—	—	1	1	8	6	112	8:0
Piteå hospital och asyl	1	—	—	1	—	1	1	14	12	125	4:8
Stockholms hospital	1	—	—	1	1	1	1	15	22	260	7:0
Upsala »	1	—	—	2	—	1	1	32	22	423	7:9
Vadstena »	1	—	—	1	—	1	1	15	18	368	11:1
Vexjö »	1	—	—	1	—	1	1	13	13	219	8:4
Visby »	1	—	—	—	—	1	1	2	2	28	7:0
Summa	11	1	2	11	2	13	13	206	189	3,436	8:7

Inkomster för hospitals underhåll år 1893.

Tab. 17.

	Statsanslag.		Patient- afgifter.		Ränta & patient- afgifter.		Ersatt be- grafnings- kostnad.		Underhålls- bidrag.		Anmärk- nings- medel.		Diverse.		Trädgård och jordbruk.		Summa.	
	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
Medicinalstyrelsens kassa	1,100,000	—	—	—	—	—	—	—	310	25	—	—	—	—	—	—	1,100,310	25
Göteborgs hospital	—	—	31,169	60	21	77	92	77	—	—	—	—	1,055	46	1,351	40	35,691	—
Hernösands d:o	—	—	42,949	80	23	86	160	50	—	—	—	—	1,627	62	4,854	05	49,615	83
Kristinehamns d:o	—	—	59,211	50	70	04	121	61	—	—	20	28	868	75	15,496	86	75,789	04
Lunds d:o och asyl	—	—	208,437	25	157	81	1,003	50	—	—	4	29	1)45,894	77	16,100	69	271,598	31
Malmö asyl	—	—	29,575	05	20	35	105	—	—	—	—	—	1,783	68	—	—	31,484	08
Nyköpings hospital	—	—	20,234	60	6	76	45	—	—	—	—	—	217	51	1,058	80	21,562	67
Piteå d:o och asyl	—	—	5,405	55	—	—	—	—	—	—	—	—	2)22,119	55	5	50	27,530	60
Stockholms d:o	—	—	61,303	40	29	15	146	—	14,000	—	—	—	3,467	48	1,052	81	79,998	84
Upsala d:o	—	—	98,791	95	96	57	217	49	—	—	—	—	4,446	44	18,075	20	121,627	65
Vadstena d:o	—	—	79,453	95	123	97	198	13	—	—	—	60	4,012	28	10,503	34	94,292	27
Vexjö d:o	—	—	47,386	35	53	40	90	—	—	—	—	—	2,457	97	1,748	82	51,736	54
Visby d:o	—	—	4,625	80	11	23	15	—	—	—	7	90	570	60	—	—	5,230	53
Summa	1,100,000	—	690,544	80	614	91	2,195	—	14,310	25	33	07	88,522	11	70,247	47	1,966,467	61

1) I denna summa ingår kronor 37,133.44 hvilka i hospitalets räkenskaper beräknas såsom inkomst af bageriet.

2) Detta belopp utgör värdet af proviantartiklar, hvilka af Medicinalstyrelsen blifvit inköpta och vid hospitalets öppnande dit öfersända.

Tab. 18.

	Afskrifning.		U t g i f t e r.							
			Afföning.		Utspisning.		Linne samt gång- och sängkläder.		Eldning och lyshållning.	
	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
Medicinalstyrelsens kassa	—	—	2,925	—	¹⁾ 12,876	45	²⁾ 55,787	06	³⁾ 54,607	08
Göteborgs hospital	1	36	26,287	90	36,002	93	6,351	04	13,829	52
Hernösands d:o	95	19	26,588	59	46,638	26	5,687	18	7,051	11
Kristinehamns d:o	—	—	32,829	73	56,397	12	8,249	55	20,262	26
Lunds d:o och asyl	—	—	76,934	79	211,306	64	19,097	83	68,556	49
Malmö asyl	—	—	14,245	82	30,650	43	6,200	43	8,286	86
Nyköpings hospital	—	—	9,453	67	21,739	53	2,759	81	4,876	01
Piteå d:o	—	—	7,952	49	6,767	66	1,089	54	5,630	20
Stockholms hospital	32	20	29,483	18	54,427	67	9,742	81	17,103	20
Upsala d:o	—	—	46,255	61	90,747	57	16,328	22	22,144	16
Vadstena d:o	1,119	80	34,814	41	67,113	62	8,801	61	12,579	99
Vexjö d:o	—	—	23,840	—	40,529	79	6,400	02	8,205	12
Visby d:o	36	10	4,376	12	6,545	07	1,353	15	1,203	85
Summa	1,284	65	335,987	31	681,742	74	147,848	25	244,335	85

¹⁾ Beloppet 12,866 kr. 45 öre har utgått till inköp och öfversändande af proviantartiklar till Piteå hospital och asyl. — ²⁾ Dessa 55,787 kr. 6 öre hafva utgifvits för läggning af elektrisk belysning vid dito. — ³⁾ Dessa 30,612 kr. 26 öre hafva utbetalts för anskaffande af möbler och öfriga inventarier vid dito. — ⁴⁾ Summan 79,529 kr. holms hospital tvättmaskiner, vatten- och aflöpsledning samt diverse byggnadsarbeten 21,940 kr. 82 öre; vid Lunds hospital och asyl tvättmaskiner och diverse byggnads- och brandförsäkringsafgifter vid Piteå hospital och asyl 31,089 kr. 26 öre; till muddringsarbete vid Kristinehamns hospital 3,600 kr.; till ångpump vid Lunds hospital och

Sammandrag af 1893 års redovisning

Tab. 19.

D e b e t.			
<i>Balans från år 1892.</i>			
Skulder: Kassen		310	50
Patientafgifter		6,853	10
Lundgrenska donationsfonden		664	77
Diverse		90,520	38
Uppförande af hospital vid Piteå		10,527	83
Om- och nybyggnad vid Vadstena hospital		8,540	35
Anläggning af asyl i Vadstena		216	67
			117,633 60
<i>Afskrifning.</i>			
Se Tab. 18		—	—
			1,284 65
<i>Utgifter.</i>			
Se Tab. 18		—	—
			1,896,268 82
<i>Balans till år 1894.</i>			
Behållningar och fordringar:			
Kontant		5,719	47
Förråden		134,728	47
Patientafgifter		6,481	16
I bank inestående		185,635	29
Diverse		51,586	62
			384,151 01
Summa		—	—
			2,399,338 08

underhåll år 1893.

U t g i f t e r.																			
Medikamenter.		Tvätt och renhållning.		Inventarier.		Underhåll och förbättring af byggnader och gårdar.		Skrifmaterialier m. m.		Utskylder.		Diverse utgifter.		Indragningsstat.		Trädgård och jordbruk.		Summa.	
Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
—	—	—	—	*) 30,612	26	*) 79,529	19	—	—	—	—	*) 60,772	—	—	—	—	—	297,109	04
999	53	1,844	03	3,296	19	9,924	70	678	38	250	31	4,872	41	225	—	4,516	66	109,078	60
636	14	1,225	53	2,190	89	6,411	88	425	18	743	85	3,168	80	700	—	3,466	03	104,933	46
1,499	89	1,471	18	6,405	09	25,366	85	1,054	65	41	64	7,362	50	—	—	14,990	47	175,930	93
4,743	64	7,046	15	7,762	04	10,065	28	2,655	71	3,467	48	12,849	83	870	—	6,906	50	432,262	38
780	49	1,581	17	1,960	59	3,761	95	498	84	219	83	2,859	94	550	38	—	—	71,596	73
568	83	683	38	1,082	92	6,126	37	201	38	—	—	2,763	86	500	—	163	48	50,919	74
—	—	339	85	7,069	88	885	21	707	03	—	—	7,318	32	—	—	2,639	56	40,399	74
1,460	05	3,403	38	2,361	79	8,104	68	211	26	221	—	6,345	01	1,050	—	2,166	47	136,080	50
1,617	97	3,790	31	3,685	60	6,318	80	644	51	169	46	5,971	31	100	—	13,275	34	211,048	86
2,026	07	1,639	—	3,137	18	5,520	21	368	97	44	28	5,984	49	2,203	28	5,827	55	150,060	66
503	09	1,470	50	729	81	5,552	60	377	38	—	—	3,452	60	1,225	—	1,440	56	93,726	47
54	91	177	58	147	98	8,459	59	36	27	8	50	338	92	400	—	19	77	23,121	71
14,890	61	24,672	58	70,442	22	176,027	31	7,859	56	5,166	35	124,059	99	7,823	66	55,412	39	1,896,268	82

anskaffande af beklädnads- samt linne- och sängklädesutredning för samma anstalt. — ³⁾ Beloppet 54,607 kr. 8 öre har utgått till inköp af ved och stenkol samt au-
 19 öre har utgifvits för följande ändamål, nämligen: vid Piteå hospital och asyl bryggghus, staket, stallbyggnader och diverse byggnadsarbeten 35,398 kr. 37 öre; vid Stock-
 arbeten 14,900 kr.; vid Göteborgs hospital ångkök 4,000 kr. samt vid Vadstena hospital ångkök 3,290 kr. — ⁶⁾ Af dessa 60,772 kr. hafva utgått: till utredning, rälsbana
 asyl 4,205 kr.; till ritningar för Göteborgs hospital 1,648 kr. 43 öre samt till transport af sinnessjuka 9,647 kr. 77 öre.

öfver till hospitalsväsendet anslagne medel.

K r e d i t.			
<i>Balans från år 1892.</i>			
Behållningar och fordringar:			
Kontant	12,446	34	
Förråden	108,699	69	
Patientafgifter	8,026	67	
I bank inestående	61,555	05	
Diverse	39,778	34	230,506 59
<i>Inkomster.</i>			
Se Tab. 17	—	—	1,966,467 61
<i>Balans till år 1894.</i>			
Skulder: Kassan			
	1,552	28	
Patientafgifter	6,919	22	
Lundgrenska donationsfonden	664	22	
Diverse	127,018	78	
Uppförande af hospital vid Piteå	23,569	59	
Om- och nybyggnad vid Vadstena	1,571	14	
Anordnande af asyl i Vadstena	812	81	
Nybyggnad för sinnessjuka qvinnor vid Lunds asyl	40,255	84	202,363 88
Summa	—	—	2,399,338 08

sinnessjuka och idioter i riket år 1893.

I d i o t e r.																		
Antal.	Från		Kön			Civilstånd			Ålder				Vårdas inom					
	landbygda.	städer.	män.	qvinnor.	ej angifvet.	orifta.	gifta.	ej angifvet.	under 20 år.	melan 20 och 40 år.	öfver 40 år.	ej angifven.	enskildt hus.	enskild anstalt.	fattighus.	länsarsarett.	hospital eller asyl.	
9	—	9	3	6	—	—	—	9	—	—	—	9	—	—	9	—	—	Stockholms stad.
217	203	14	119	98	—	215	2	—	57	102	58	—	165	8	27	2	15	Stockholms län.
141	123	18	81	60	—	141	—	—	45	58	38	—	108	17	7	—	9	Upsala
241	226	15	130	111	—	235	6	—	64	107	70	—	178	5	41	—	17	Södermanlands
443	408	35	250	193	—	442	1	—	102	204	137	—	325	17	86	—	15	Östergötlands
274	274	—	163	111	—	274	—	—	63	137	74	—	243	3	19	—	9	Jönköpings
255	251	4	131	124	—	255	—	—	63	135	57	—	238	4	6	—	7	Kronobergs
342	325	17	178	164	—	342	—	—	95	164	83	—	299	8	27	—	8	Kalmar
70	64	6	41	29	—	70	—	—	14	38	18	—	63	3	4	—	—	Gotlands
200	166	34	96	104	—	200	—	—	44	100	56	—	161	20	16	—	3	Blekinge
274	268	6	173	101	—	274	—	—	82	109	83	—	230	14	15	1	14	Kristianstads
367	308	59	199	168	—	366	—	1	106	170	90	1	256	16	47	1	46	Malmöhus
204	189	15	117	87	—	204	—	—	56	88	60	—	191	1	11	—	1	Hallands
299	230	69	158	141	—	298	1	—	80	132	87	—	269	9	17	—	4	Göteborgs och Bohus
410	396	14	217	193	—	408	2	—	79	209	122	—	381	8	21	—	—	Elfsborgs
354	339	15	209	145	—	354	—	—	96	167	91	—	296	19	34	—	5	Skaraborgs
568	550	18	327	241	—	568	—	—	139	255	174	—	504	10	46	—	8	Vermlands
350	336	14	195	155	—	350	—	—	103	152	95	—	255	28	62	—	5	Örebro
130	114	16	74	56	—	130	—	—	42	57	31	—	101	10	8	—	10	Vestmanlands
380	363	17	191	189	—	380	—	—	99	167	114	—	342	5	26	1	6	Kopparbergs
271	235	36	140	131	—	271	—	—	86	118	67	—	196	27	40	—	8	Gefleborgs
192	175	17	93	91	8	191	1	—	46	96	50	—	176	2	10	—	4	Vesternorrlands
157	155	2	93	64	—	157	—	—	42	69	46	—	148	3	2	—	4	Jemtlands
174	167	7	102	72	—	174	—	—	34	83	57	—	164	—	10	—	—	Vesterbottens
124	119	5	81	43	—	124	—	—	22	68	34	—	112	—	11	—	1	Norrbottnens
6,446	5,934	462	3,561	2,877	8	6,423	13	10	1,059	2,985	1,792	10	5,401	237	602	5	199	Summa.

Bil. B. Vetenskapliga iakttagelser.

Öfverläkaren Professor Hjertström (Stockholm) har meddelat följande sjukdomshistoria:

Fall af Dementia paralytica præcox hos 24-årig kvinna, som i barndomen bekommit lues.

Ur den å Stockholms hospital förda journalen meddelas med uteslutning eller förkortning af mindre väsentliga uppgifter, följande: patientens föräldrar sines emellan ej beslägtade, inom patientens släkt ej känt fall af sinnes- eller nervsjukdom. Pat. har gått i skola till sitt 14:de år, konfirmerats vid 15 års ålder och sedan haft anställning i butik (mode-affär). Före sjukdomens utbrött skall pat. hafva varit apatisk och benägen för melankoli samt inbunden och osällskaplig. Hennes anlag och begåfning hafva varit medelmåttiga. Vid 4 års ålder infekterades pat. (jemte en syster) med syfilis af en tjenarinna och behandlades därför å kuranstalt. Den 16 april 1892 skall första utbrottet af sjukdomen hafva skett (enl. bil. A redan i dec. 1891. Se nedan!) och bestått i kleptomani. Pat. har visat drift till sjelfmord, men ej att skada andra. Har efter sjukdomens utbrott behandlats medicinskt och hypnotiskt af läkare; men då symptomen tilltagit, vårdats å Jakobsbergs asyl under 14 dagar och sedan (från i maj tills inkomsten hit d. 21/10) på sjukhemmet »Tufvan».

Vid tiden för läkarebetygets utfärdande (26/8 1892) var tillståndet följande: Kroppsutvecklingen normal, ansigtsuttrycket mestadels ointresserad och slött. Pat. temligen renlig, saknade all lust för arbete. Sönnen mestadels orolig. Pat. var blodfattig, hade darrningar i händer och armar och var osäker i sina rörelser; patellarreflexerna alldeles upphäfd. Lynnet retligt, våldsamt. Sinnesstämmningen vexlande, än ångestfull, än exalterad och vild. Förstörelselusta, cyniska uttryck och åtbörder ofta förekommande, kleptomani i hög grad. Uppmärksamheten förminskad, uppfattningen ofullständig, hallucinationer. Tankeverksamheten liflig; löpande idéer och falska föreställningar; talar ofta om sina rikedomar, som dock vanligen inskränka sig till ett eller annat tusental kronor. Uttalet kort och afbrutet, ibland suddigt. Rörelserna osäkra, darrningar i extremiteterna. Pupillerna olika stora. Sjukdomen började i dec. 1891, sedan dess fortgående. Såsom antaglig orsak anföres lues (se ofvan). Å sjukhemmet »Tufvan» behandlats med Syrup. Giberti utan gynnsam inverkan.

Status præsens d. 22/10 1892. Patientens kroppslängd 160 cm.; hufvudets form företer intet anmärkningsvärdt. Högra munvinkeln mera nedhängande, högra nasolabialvecket delvis utjemnad; i tungan större (mass-)ryckningar. Högra pupillen betydligt större än venstra; båda pupillerna reagera för ljus, men trögt. Dynamometerprof visar t. h. 20, t. v. 21; pat. är högerhänt. Patellarreflexerna upphäfd (möjligen återstående spår till höger).

Pat. var vid inkomsten d. 21/10 glad och belåten, men är nu något nedstämd samt föga intresserad. På fråga huru hon mår svarar hon: »Ka—ka—n inte tala». Vid fortsatt samtal

yppas literal ataxi för mera sammansatta ord. Läsning i bok går sakta, »staccato», skanderande. Minnet medelmåttigt; berättar om sina forna förhållanden, såsom det tyckes, någorlunda noggrannt, men tystnar slutligen alldeles omotiveradt och utbrast efter en stund: »jag är bortrullad från hela mitt lufs början»; vill häröfver ej lemna närmare förklaring. Vet sig ej hafva några pengar, men hade vid tiden för sin ankomst till »Tufvan» 469 kronor på banken, hvilka »de» nu »frånstulit» henne; hvilka »de» förklarar hon icke. Visar i öfrigt tecken till falska föreställningar. Ordination Jod. kal. d. 25/10. Har hittills vistats på II afdeln., varit lugn och stillsam, men kan ej förmås till någon sysselsättning. Säger, att hon ej kan göra någonting; har aldrig sysselsatt sig med strumpstickning eller sömnad, endast »gått i tullen» (för att förtulla varor för firmans räkning) och »i banken».

27/10. Påstår i dag, att sönnen blifvit sämre för hvarje natt och att hon under sistförflutna natt ej sofvit något. 28/10. Mera orolig; säger, att hon under hela sin vistelse på Tufvan »legat i biljarden»; »der finnes en rullspegel»; fruktar att hon aldrig mer skall komma ifrån hospitalet. 29/10. Säger sig hafva sofvit bättre i natt; »dock kan man aldrig blifva lugn här, då så många speglar finnas, helst på väggarna». 31/10. Dyster och nedstämd, svarar blott med ett och annat ord, föga redigt. Får KJ 0.75 grm 3 dd— 2/11. Flyttad till III afd. 17/11. Har i dag på morgonen haft ett epileptiformt anfall; är paretisk i v. armen. 18/11. Kontraktur i högra armen; munnen sneddragen åt höger; ögonen devierande åt höger; venstra benet slappt. 19/11. I dag åter anfall. 22/11. Har hvarje dag sedan sista anteckningen haft epileptiforma anfall; i dag något medveten, har förtärt föda. Hon är paretisk i venstra armen; stundtals ryckningar i den högra. 25/11. Har börjat tala något; har i dag sagt: »jag har inte reda på mig alls». 26/11. Kan i dag tala rätt bra; är belåten; åter dåligt. 7/12. Har sedan ett par dagar synts ej kunna svälja, hvarför hon i dag börjar matas med sond; allmänna tillståndet synes mycket klent. 18/12. Har betydligt tagit sig; börjar i dag äta sjelf; ingen vidare pares.

1893 8/1. Är i dag uppe; talar ganska obehindradt och har någorlunda godt minne. Gången osäker i hög grad; patellarreflexerna borta. 7/2. Har tagit ganska godt hull, är liflig och hurtig med godt minne. 20/2. Sysselsättes på arbetsalen. 19/3. Börjat blifva mera orolig, isynnerhet om nätterna; hallucinerar; ovänlig mot modern vid hennes besök, påstående sig ej kunna känna igen henne. 28/3. I allmänhet mycket ond och missbelåten; vårdas på III afdelningen. 2/4. Mycket exalterad med storhetsidéer, säger sig vara prinsessa och hafva eget slott; »stora menniskoskaror söka efter henne». 5/4. Orolig, missbelåten: »plågas och behandlas med rullspeglar; behöfver ej säga hvem hon är, fastän hon är syster till prins Gustaf». 7/4. I dag mycket vänlig och belåten, påstår att all hufvudvärk »gått bort» och vill hem, för att »sköta sig sjelf». 12/4. Har i dag varit mycket orolig och bråkig, velat slå ut fönsterrutor; är mycket otidig. Menstruerar första gången sedan hitkomsten. 20/4. I allmänhet lugnare och

ganska foglig. ⁵/₅. Blef i går särdeles orolig, bråkade och sparkade, så att hon måste föras på cellafdelningen; är i dag stilla och glad men ovänlig och svarar snäsigt. På III afdelningen. ¹⁰/₆. Har i dag rifvit sönder sina kläder i små bitar. ¹⁵/₆. Orolig, på cellafdeln. ¹²/₈. Har sedan sista anteckningen varit isolerad om nätterna och en och annan gång äfven om dagarna såsom stojande och mycket orolig; flyttade i dag på försök till III afdelningen, men började gestikulera, skrika och blifva våldsam, så att hon måste återföras till cellafdelningen.

³¹/₈. Sedan d. ²¹/₈ ej vidare isolerad; ganska lugn, slö, paralytiska symptomen som förut. ⁸/₉. Har några dagar varit oroligare än vanligt och måst isoleras; nu åter ute, lugn och belåten. ⁸/₁₀. Sedan månadens början isolerad om nätterna och stundtals äfven om dagarna såsom orolig och stojande; ofta osnygg. ³/₁₂. Pat. är i dag mycket förvirrad och skriker; är osnygg och har rifvit sönder sina kläder. ⁸/₁₂. Mycket oredig; går naken i cellen. ¹¹/₁₂. Har ej kunnat förtära någon föda på 3 dagar; äter i dag. ¹⁴/₁₂. Mycket förvirrad, skriker, rifver sönder allt hvad hon får fatt uti. ¹⁵/₁₂. Lugnare, mycket förvirrad, delirerar.

²⁰/₁₂. Pat., som blifvit allt mera slö och apatisk, afled i dag kl. 7:30 f. m.

Sektion d. ²²/₁₂, hvarvid bland annat anmärktes: vid hufvudskålens öppnande utrinne rikligt af en tunnflytande vätska, som är klar och färglös. Kalotten och duran förete intet abnormt. Mjuka hjernhinnan är öfver hjernans konvexa yta betydligt förtjockad och grumlig, mest framträdande öfver högra hemisferen. Öfver hjernbasen är den äfvenledes grumlig och något, ehuru obetydligt förtjockad. Maskrummen innehålla rikligt af en färglös, klar vätska. Mjuka hjernhinnan sammanhänger med hjernbarken öfver högra hemisferen, isynnerhet öfver högra hemisferens centrala vindlingar, hvarest den ej kan lossas, utan att en del barksubstans medföljer. På snittytan är hjernsubstansen blek och blodfattig med något tunnare bark än vanligt. Sidoventrikulerna innehålla rikligt med vätska. Hela hjernan väger 1,061 gm deraf högra hemisferen 448 gm, venstra hemisferen 438 gm, lilla hjernan med pons och medulla oblong. 175 gm. Vid öppnandet af ryggmärgens dura mater utrinne rikligt af cerebro-spinal vätska (hjerna och ryggmärg häradas i Müllers lösning). Hjertat är något litet med trångt ostium aortæ. Från öfriga organ intet att anmärka.

Såsom tillägg till journalen må nämnas, att enligt inhemtad upplysning från den kurhusanstalt, der patienten varit intagen, patienten vid 4 års ålder år 1871 vårdats för syphilis (pap. mucos.) under 50 dagar och utskrifvits frisk, samt att derunder endast lokal behandling användts.

Rättsmedleinska utlåtanden angående ransakningsfångar, intagna å hospital för att undersökas, hafva under redovisningsåret blifvit afgifna af följande öfverläkare:

1. *Öfverläkaren K. Wickström (Göteborg).*

I skrifvelse af den 5 sept. 1892 har Kongl. Styrelsen med öfverlemnande af samtliga handlingar uti det på Kongl. Hofrättens pröfning beroende målet emellan Anders Johan Bengtsson från Bråtabäcken samt kronolänsmannen J. Nilsson om ansvar för mordbrand, förordnat att Bengtsson må intagas å Göteborgs hospital, så snart plats kan honom der beredas, samt

Berättelse om hospitalen.

derstädes vårdas tills vederbörande öfverläkare på grund af verkställd undersökning och med ledning af handlingarna angående Bengtsson, till styrelsen afgifvit behörigt, fullständigt motiveradt utlåtande rörande Bengtssons sinnesbeskaffenhet.

Af de härhos återgående ransakningshandlingarna har jag med fästadt afseende på det begärda utlåtandet hufvudsakligen inhemtat följande:

Anders Johan Bengtsson är född den 1 maj 1851 i Eriksbergs församl. af Elfsborgs län. Föräldrarna torparfolk, ej sins emellan beslägtade. Fadern, som dog ²⁵/₁ 1880, uppgifves hafva varit envis och argsint; den ännu lefvande modern är enfaldig och efter ett slaganfall slapp till förståndet. Mormodern och en moster hafva varit sinnessjuka. Bengtsson, hvilkens moraliska uppfostran blifvit försummad och som i hemmet icke åtnjutit de bästa föredömen, enär split och oenighet rådt emellan föräldrarna, har erhållit obetydlig skolundervisning, men kan dock läsa försvarligt och skrifva hjälpligt. Vid 16 års ålder blef han konfirmerad med svag kristendomskunskap. Inbunden, tystlåten, lättjefull och motvillig till arbete, ehuru ej lastbar, har han alltid visat sig enfaldig, men rätt förslagen i fråga om hämdplaner utförande. Han har ej förut varit för brott tilltalad eller straffad, men enligt rykte i orten skall han för många år sedan aflagt falsk ed och därför lida samvetsqual. Sommaren 1886 visade han tecken till religionsgrubbel, blef derefter mera skygg och slutligen religionsfiendtlig. Lärer yttrat sin afsigt, att, när han fått göra så mycket ondt han velat, han skulle förkorta sitt lif. Enligt uppgift af brodern har B. i omkring 20 år varit något »besynnerlig» och kyrkoherden i församlingen anser honom ej varit »fullt normal» på flera år.

B., som är ogift och som sin mesta tid under hjälplig ekonomisk ställning lefvat i fädernehemmet, har sedan lång tid tillbaka lefvat i osämja med sina föräldrar och är misstänkt för att hafva misshandlat sin fader på dennes dödsbädd. Efter faderns död, då han öfvertog torpet, har han bott der ensam med modern och blef förhållandet dem emellan ännu sämre. Modern, som dock ej varit utan skuld i osämjan, har ofta klagat öfver, att B. varit svår mot henne, att han grålat och lofvat henne stryk, att han vid flera tillfällen hotat henne med yxan och andra tillhyggen och dagen före branden på morgonen hade B. bedt grannkvinnan, som skötte om den orkeslösa och sjukliga modern, att hon skulle »värma» hans moder med hett vatten och eldbränder från spiseln. Mot sina sockenbor visade han sig alltid hatfull och begagnade om dem grofva öknamn och smädade dem på annat sätt. Ofta hördes han uttrycka sig hotfullt mot personer, som förehållit honom hans sedeslösa leverne, och särskildt hade han sedan ett par år tillbaka ofta yttranden gående ut på att han ämnade antända byggnaderna hos en viss Anders Gustafsson i Tostared samt Skölveneds prestgård. Under sista åren fällde B. äfven ofta yttranden, hvaraf framgick, att han umgicks med planer att sätta eld på sina egna hus, och vid ett tillfälle uttalade han sin afsigt att sätta eld på sitt boningshus, men att han fruktade, att brandstodsersättningen kunde tillfalla kommunen och derigenom användas till moderns underhåll; vid ett annat tillfälle yttrade han, att han skulle tända eld på sin ladugård, emedan han icke visste, hvarför den skulle finnas till, och varnad för sådana yttranden, svarade han, att det vore honom ligkiltigt, hvad han toge sig till, enär han i alla händelser vore evigt fördömd. Denna sist-

nämnda mening uttalade han ofta under de sista 3 åren, uppgifvande såsom skäl härför, att han gjort sig skyldig till mened; »jag svor bort mig, när jag var liten, jag var en 16—17 år», yttrande i sammanhang härmed, att han skulle hänga sig. Äfven andra uttalanden, antydande sjelfmordstankar, finnas anförda, såsom: »det vore bäst göra slut på alltihop och sedan gå och ta lifvet af sig, så kunde jordegarna få tillbaks torpet» och vid ett tillfälle hade han blifvit kvarhållen fem dagar hos en person, som fruktade, att han skulle begå sjelfmord.

Angående omständigheterna vid branden har ur ransakningshandlingarne inhemtats:

att B. varit hemma måndagen den 21 mars 1892 utom en stund på middagen, att han icke gått till hvila kl. 10 på qvällen och att han före kl. $\frac{1}{2}$ 6 följande morgon lemnat sitt hemvist utan att sedan dit återvända, förr än han, efterspanad, den 25 mars häktades;

att han under tiden undvikit människoboningar och endast i nödfall besökt desamma, vid hvilka tillfällen han farit med osanning i uppgifterna om utgångspunkten och ändamålet för sin vandring samt om tiden för densamma;

att före kl. 2 på natten till den 22 mars eldsken från B:s hem utvisat, att elden redan då varit anlagd;

att, då personer från granskapet af B:s hemvist på morgonen den 22 mars omkring kl. $\frac{1}{2}$ 6 kommo till torpet, ladugården och källaröfverbyggnaden med åtskillig i ladugården förvarad lösegendom varit nedbrunnen och att invid den omkring 100 fot från ladugården belägna manbyggnadens vägg, som, icke brädfodrad, låg åt samma håll som de nedbrunna byggnaderna, halm med deröfver upplagdt ris och en bräda anbragts jemte ytterligare derinnanför mot väggen anordnad halm, synbarligen afsedd att leda elden till och uti väggen;

att eld deri varit anlagd, hvilken dock släckts derigenom, att brädan fallit ned och qväft densamma;

att vinden legat på från ladugården mot boningshuset, som var täckt med halm, och hvilket i följd deraf samt vindens rigtning och husets belägenhet på ringa afstånd från ladugården och källaröfverbyggnaden varit i stor fara att antändas;

att enär en del af halmen vid boningshuset burits dit från ladugården, sannolikhet finnes för antagandet att samma person anlagt elden i ladugården och vid manbyggnaden;

att B:s moder ej kunnat gå eller förflytta sig ur sängen;

att, då grannarna omkring den 22 mars omkr. kl. 6 f. m. ankommit till stället, de funnit dörren till boningshuset stängd utifrån med ett hänglås, som på qvällen den 21 mars varit fästadt vid ett inne i boningshuset stående skrin, hvari B:s moder förvarat en del matförråd, och att låset saknat nyckel, så att de nödgats bryta sig in i huset, vid hvars dörr förut funnits ett hänglås, som icke varit användbart;

att B. medgifvit, att han vore så lättsöfd, att han skulle väckts af hvar och en, som kommit in i huset, och att under natten icke någon varit derinne;

att hvarken B. eller någon af hans grannar kunnat uppgifva någon anuan, som kunnat ha fördel af eller anledning till att anlägga branden, men att B. genom densamma skulle skördat den vinst, att han dels blifvit fri från den bördan af att underhålla den hos honom boende modern, samt dels skulle utfått en mer än skäligt hög brandskadeersättning;

att samtliga grannar och öfriga, som kände B., till och med hans närmaste anhöriga, ansåge, att han föröfvat de brott, hvarföre han vore under åtal;

att, sedan B. vid brandförsäkring uppgifvit för höga värden på den försäkrade egendomen, han efter branden fordrat att utfå de i brandförsäkringsbrevet upptagna värdena utan afdrag;

att B. i slutet af veckan före branden utbjudit halm till salu, vid ett tillfälle lördagen den 19 mars, med vilkor att halmen skulle samma dag afhemtas;

att han vid hvarje ransakningstillfälle beträds med för honom särdeles besvärande osanningar och tvetalan, såsom att han varit hemma hela dagen den 21 mars och på aftonen i vanlig tid gått till hvila, att han ej lemnat sängen förrän kl. 6 följande morgon samt att han kl. 7 samma morgon begaf sig bort hvarvid han lade märke till att ladugården och källaren »stodo kvar obrända», att han måndagen den 21 mars från morgonen till omkring kl. 6 på aftonen varit sysselsatt med vedhuggning hos J. P. Andersson i Tostared, att han ej kunde erinra sig, hvad han företog sig på tisdagen och än mindre på måndagen, att han vistats i sitt hem hela måndagen tills kl. 10 på aftonen, då han aflägsnat sig och ej återvändt dit natten mellan måndagen och tisdagen;

att han visade sig ega god reda på förhållanden, som ej voro för honom besvärande, men då fråga uppstod om branden eller någon omständighet, som kunde utvisa, att han tagit någon befattning dermed eller haft vetskap om densamma, förklarade han sig sakna all vetskap eller minne deraf samt att samtliga vittnen dock med visshet kunde intyga, att han vore begåfvad med godt minne.

T. f. fängelseläkaren i Venersborg d:r Georg Schuldheis lemnar uti ett den 13 sistlidne aug. utfärdadt intyg följande skildring af Bengtsson:

»Bengtsson gör vid första anblicken intrycket af att vara en gammal man med nedsatta själsförmögenheter.

Kroppbyggnaden är temligen spenslig; pannan är hög, men liksom hela hjernskålen ovanligt smal från sida till sida; ingen asymmetri.

Fysiska helstillståndet: Sönnen god, temp. normal; pulsen jemn, freqvens 72. Från bröstets och bukens organ intet särskildt att anmärka. Intet spår af yttre skada kan upptäckas. Ingen svaghet, förlamning, darrning eller kramp förefinnes. Rörelserna ej särskildt långsamma eller lifliga; inga tvångsrörelser. Patellarreflexer lifliga. Artikulationen utan anmärkning. Sinnesorganen likaså; pupillerna lika å båda sidor, temligen starkt sammandragna, reagera trögt.

Hans uppträdande är stillsamt och höfligt. Ansigtstrycket vanligen slött, blir stundom vaksamt och misstroget, stundom glädtigt, men är under alla skiftningar enfaldigt och nästan fånigt. Han är vanligen sluten och nedslagen, men han blir lätt meddelsam och glädtigt; han visar aldrig någon retlighet eller våldsamhet. Han iakttaget ej opåmind vanlig renlighet, men har ej någon särskild benägenhet för osnygghet, eller att smutsa ned sig.

Min första fråga om hans befinnande besvarade han nästan gråtfärdig dermed att han var förderfvad i hufvudet och icke kunde blifva salig, emedan han svurit bort sig, då han varit en 16—17 år. Han lugnade sig dock efter en mycket kort stund, och då samma sak under samtalsens lopp upprepade gånger kom

på tal, blef han visserligen nedslagen eller åtminstone allvarsam, men uppehöll sig tydligen ogerna vid detta ämne, och sökte genom frågor och anmärkningar af likgiltig natur leda samtalet derifrån. Detta förhållande framträdde allt tydligare under de följande samtalen. Någon tanke på att förkorta sitt lif har han ej frivilligt yttrat. På särskilda frågor härom, framställda i olika sammanhang, förnekar han att numera hysa sådana tankar. Endast på särskildt bevekande uppmaning, medgaf han slutligen, att »det kan väl hända» att han förr hyst dem, men någon vidare upplysning kan han ej förmås gifva.

Han förnekar bestämdt, att han hyser eller har hyst någon motvilja mot modern; ej heller har han vanvårdat, hotat eller misshandlat henne. Han minnes bestämdt att så ej varit fallet. Lika bestämdt kommer han ihåg, att han ej hotat påtända eget eller andras hus.

Frågor om sjelfva branden och hvad som dermed står i sammanhang besvarade han i början utan tvekan eller dröjsmål, nästan frimodigt och med gläddig ehuru fånig uppsyn dels förnekande all vetskap eller minne deraf, dels liksom vid ransakningen, gifvande motsägande uppgifter om sin vistelseort under denna tid. Branden hade anstiftats af några pojkar, söner till en namngifven person. Denna uppgift återkom med en viss bestämdhet flera gånger, men biomständigheterna voro alltid orediga och obestämda.

Under loppet af samtalen ändrades småningom hans uppförande, i det han blef alltmera förbehållsam; hans svar blefvo alltmera försigtiga, hvarjemte han, icke utan en viss fyndighet, sökte leda samtalet in på andra ämnen. Så snart någon fråga framkastades, som på något sätt kunde stå i samband med branden eller omständigheterna dervid, förhållandet till modern eller grannarna, hans mened eller sjelfmordstankar, så antog han en enfaldigt vaksam och misstänksam uppsyn, afgaf, dröjande och tvekan, korta och intetsägande svar, svarade stundom ej alls eller afböjde frågan med ett: »Nu, hvad skulle jag säga», hvar efter han upptog ett likgiltigt samtalsämne, som han sedermera, om han fick vara ostörd, afhandlade språksamt och utan misshumör. Slutligen låtsade han ej alls om mina frågor, men lemnade dock, efter upprepad allvarlig tillsägelse, utan att visa någon förargelse, korta och bestämda svar alltjemt innebärande ett nekande. Han förnekade äfven nu den omtalade meneden samt att han kände sig sjuk i hufvudet. Han hade blifvit bättre i fängelset, der han fick vara i lugn.

Han säger, att han finner sig väl i fängelset, der alla äro hyggliga och vänliga mot honom, men han framställer ofta och enträget frågor om och när han kan komma härifrån och om han då kommer till Göteborg, der han hört att fångar vistas, som äro dömda till längre straff. Någon tanke på att återvinna friheten tyckes han knappast hysa. Han yttrar aldrig någon förtrytelse öfver att vara beröfvad friheten, ehuru han är oskyldig, ej heller yttrar han någon ovilja mot åklagare, vittnen eller domare. Icke en gång tanken på att de enligt hans åsigt verkliga brottslingarna blifvit ostraffade förmår uppröra honom. Alla mina frågor härom och uttryck af förvåning häröfver afböjer han godlynt och likgiltigt med uttryck sådana som, att »det kan väl inte hjälpas», eller »hvad skall man göra åt det», etc., hvar efter han nästa ögonblick kan framställa eller besvara en likgiltig fråga med sin vanliga enfaldiga uppsyn.

I allmänhet synes intet kunna uppröra honom i hög grad eller varaktigt. Hans förstämning liksom hans glädje äro endast svaga och hastigt öfvergående afbrott i hans vanliga slöhet. Icke en gång frågor, som för honom borde vara af högsta vikt hindra honom att i nästa ögonblick visa sin vanliga likgiltiga godmodighet eller enfaldiga gläddighet; allt vittnande om att hans känslolif är i hög grad förändradt.

Uppmärksamhet, uppfattning och förloppet af tankeverksamheten äro utan anmärkning, om man tager hänsyn till mannens bildningsgrad. Minnet är likaledes godt, så snart det rör likgiltiga ämnen. Den enfald, som alltjemt framlyser såväl ur hans uppsyn och åtbörder som hans tal, samt isynnerhet hans ofta barnsligt nyfikna frågor, antyda dock en starkt nedsatt intelligens. Vissa tecken till ett bestämdt sjukligt tillstånd i intelligensen förefinnes dock utan tvifvel. Såsom sådant anser jag i första rummet föreställningen om den begångna meneden och dermed sammanhängande förstämning. Vidare synes han såsom af ofvanstående framgår fullkomligt sakna insigt såväl om sin nuvarande situation i allmänhet, som ock om det brottsliga i den omtalade mordbranden vare sig han sjelf eller någon annan antages såsom den skyldige. Dessa omständigheter, sammanställda med det utpreglade förfallet i mannens känslolif, berättiga enligt min åsigt till det antagandet att sinnessjukdom här föreligger.

Detta antagande synes mig ytterligare bekräftas genom de upplysningar, som vunnits af ransakningshandlingarna nemligen: att Bengtsson i omkring 20 år varit något besynnerlig, att han lefvat i föreställningen om en begången svår synd och dermed sammanhängande tankar på sjelfmord och likgiltighet för att begå brottsliga handlingar, samt att han visat och yttrat ondska och hot mot grannar och isynnerhet mot modern. Att allt detta är yttringar af samma sjukliga tillstånd, som iakttagits i fängelset, synes mig icke med skäl kunna betviflas.

Ransakningshandlingarna gifva likväl äfven vid handen, att Bengtsson såväl före som under och efter branden gått till väga med en viss grad af slughet och beräkning, men då erfarenheten visar att sådant visst icke sällan förekommer hos personer med utpräglad sinnessjukdom, så anser jag dessa omständigheter icke i någon mån kunna rubba mitt antagande.

Bengtssons ihärdiga nekande, hans förebärande af bristande minne samt den misstänksamma förbehållsamhet, han ådagalagt såväl under ransakningen som i fängelset, kunna väl slutligen berättiga till misstanken om en hög grad af fräckhet och förhärdelse. Att han har en riktig uppfattning af att vissa frågor för honom kunna blifva ödesdiga, och att han med afsigt rättar sina svar derefter, är otvifvelaktigt. Men lika otvifvelaktigt är enligt min uppfattning att detta ej beror på någon förhärdelse i vanlig mening, då detta förutsätter en intelligens och viljekraft, som han för öfrigt, så vidt jag ej blifvit alldeles vilseledd, visat sig fullkomligt sakna. Det synes mig naturligare att antaga att äfven detta hans handlingssätt härleder sig af hans sinnessjukdom, isynnerhet om man besinnar, att hans förbehållsamhet och nekande icke inskränker sig till de i juridiskt hänseende besvärade omständigheterna, utan omfattar alla hans sjukliga föreställningar och handlingar, äfven de, som icke stå i något samband med den brottsliga handlingen.»

På grund häraf afgaf d:r Schuldheis det utlåtandet att starka skäl finnas för det antagande, att häktade Anders Johan

Bengtsson vid tiden för den i handlingarna omnämnda mordbranden af sinnessjukdom varit beröfvad förståndets bruk.

Bengtsson intogs å Göteborgs hospital den 6 dec. 1892.

Status præsens d. 7:e dec. 1892 och följande dagar.

Bengtsson, som är af medellängd (1.73 m.), är klent och spensligt byggd och dåligt nutrierad. Armbredden (spännvidden) 1.78 m. Hufvudskålen, som till sin form är oval och från största bredden öfver tubera parietalia afsmalnande framåt, så att den från tinning synes något hoptryckt, företer ingen yttre anmärkningsvärd asymmetri eller deformitet.

Dess diam. mento-occip. 24 cm.

» » fronto-occip. 19.5 cm.

» » biparietalis 15 cm.

Breddindex 76.9 (mesocephal)

Hufvudhöjd = 14 cm.

Framhufvud = 12.5 »

Bakhufvud = 11 »

Horizontala omkretsen 56.5 cm.

Transversella » 36 »

Campers ansigtsvinkel öfver 80° (sål. ortognath). Från hår-fästets främre rand går rakt bakåt parallellt med och ett par cm. till venster om medellinien (sagitalsuturen) ett 7 cm. långt lineärt ärr, fullt rörligt från underliggande ben, som ej heller företer någon korresponderande impression. Hufvudets hårbeklädnad på sidorna och baktill tät, af ljusbrun färgskiftning, på hjessan från glabella till nackbensspetsen mycket sparsam, hvarigenom den i sjelfva verket låga pannan får ett skenbart förstoradt utseende. Ögonaxlar likställda, irides gråblåa utan pigmentfläckar, pupillarafstånd 64 mm., pupiller medelstora, ej differenta, reagera lätt för både ljusinttryck och accomodation. Ögonbryn ej sammanlöpande. Öronen förete inga degenerationstecken. Sinnesorganen funktionera normalt. Inga fibrillära ryckningar i tungans eller i ansigtets muskler. Framtänderna i underkäken sitta i en rak linie, tänderna äro för öfrigt fulltaliga och väl bibehållna. Talet obehindradt och väl artikuleradt.

Det vårdslösa utseendet, den bleka, grådaskiga ansigtsfärgen, de slappa, uttryckslösa anletsdragen, de rikligt å pannan och kring ögonen framträdande rynkorna, den vanligen slöa och innehållslösa blicken bidraga i förening med en viss tröghet i rörelsen till att gifva honom ett gubbaktigt om inskränkt begäfnings och bristfällig andlig utveckling vittnande utseende.

Bengtsson sitter vanligen stilla för sig sjelf, läsande i psalmboken eller betraktande sin omgifning med liknöjda blickar. Sällan framställer han någon fråga till sin omgifning eller visar nyfikenhet att lära känna de främmande menniskor, som omgifva honom. I allmänhet föga meddelsam, iakttagar han ett stillsamt uppförande och fogar sig villigt i anstaltens dagordning och efter de tillsägelser, som lemnas honom. Han helsar ödmjukt på läkarna vid rondan och för hvarje gång, han eljest sammanträffar med dem, hvarvid han framsträcker sin hand och och djupt bockar sig. Tilltalad afgifver han rediga, men oftast färdiga svar och kan lemna godt besked om sitt föregående lif samt rörande sina familjeförhållanden. Anmärkningsvärdt förefaller det goda minne och synbara intresse han ådagalägger för data och siffror. Anmodad att redogöra för sina syskons namn tillägger han sjelfmant deras födelsedagsdata, tiden när de flyttade från hemmet, deras gårdars storlek i mantal och bråkdelar deraf, huru många tunnor af olika sädeslag de kunna skörda, huru

många kreatur de ega m. m. allt uppgifvet utan tvekan och med bestämda siffror. Äfven beträffande sina grannars hemmansvidder, kreatursbesättningar m. m. tycks han ega god kunskap, åtminstone uppgifver han samma siffror för hvarje gång han derom tillfrågas. Deremot säger han sig sakna all kunskap om branden, som ödelagt hans ladugård och källaröfverbyggnad. Han vet ej hvem som anlagt densamma och har ej misstanke på någon särskild person. Sjelf säger han sig varit borta från hemmet, när branden uppkom, sysselsatt med vedhuggning i en 2 mil från torpet belägen skog. Med tydlig obenägenhet inlåter han sig i svaromål på frågor rörande branden och dermed i sammanhang stående omständigheter, dervid invecklande sig i motsägelser och tvetalan. Med sin moder såväl som med sina grannar säger han sig alltid ha lefvat i godt samförstånd. Mened vill han ej vidgå att han begått.

Vid undersökning befinnes han kunna läsa innantill med iakttagande af skiljetecken och tyckes han äfven rätt bra uppfatta innehållet af det lästa. Han besitter äfven konsten att skriva tydlig skrift och eger nödtorftig kännedom om de enkla räknetsätten.

Uppgifver sig ätnjuta god sömn. Temperaturen normal, likaså puls- och respirationsfrekvens. Från lungor och hjerta intet att anmärka. Har god matlust, ordentlig afföring. Urinen normal. Köns- och rörelseorganen utan aumärkning. Gången säker, men trög. Sen- och hudreflexer normala. Sägar sig aldrig hafva lidit af hufvudvärk, svindel, kramp eller dylikt. Han väter ej under sig under nätterna och är äfven i öfrigt renlig.

Vårdas å lugn afdelning och ligger om nätterna i allmänt rum.

^{20/12}. Tillståndet har ej erbjudit några vaxlingar. B. sitter vanligen på en bänk i det gemensamma dagrummet sysselsatt med läsning i psalmboken eller betraktande sin omgifning med liknöjda blickar. Tillfrågad rörande uppkomsten af det ofvan anmärkta ärrer i hufvudet berättar han, att detsamma härleder sig af ett slag med en »schie» (gärdesgårdsstör), som han erhöi af Anders Gustafsson i Tostared »den 23 april på qvällen för 9—10 år sedan». »Han klöf skallen på mig», säger han. Derefter meddelar han en mängd bisaker om en viss Sofi, som »kom in med ett ämbar vatten och tvättade blodet af mig». Om denna Sofi talar han såsom om han förutsatte att hon vore af läkaren personligen känd. På fråga om det var af hämd för detta slag som han hotat tända eld på Anders Gustafssons hus, försäkrar Bengtsson att han aldrig uttalat sådana hotelser och ej heller hyst agg till nämde person. Anmärkas bör att dessa försäkringar afgifvas utan att B. visar någon upprörd sinnesstämning eller vrede vid tanken på det bekomna slaget.

^{28/12} Vid flere tillfällen och senast i dag har B. erkänt, att han begått mened, men ej synts vidare bedröfvad eller oroad deröfver. Vittnesmålet lærer ha gällt en hägnad; egaren till hägnaden och en annan namogifven person uppsökte B. och intalade honom, hvad han skulle vittna med tillägget: »så skall du säga, Anders». Då läkaren gjorde min af att anteckna dessa upplysningar blef B. orolig, brast i gråt och bad: »skrif ej upp det». — Omedelbart derefter visade han en glädtig uppsyn och framställde en anmärkning om väderleken.

1893 ^{5/1}. Sedan månadens början har B. fått deltaga i utarbete (vedsägning). Han arbetar ej synnerligen driftigt, om han ej märker sig vara observerad. I allmänhet visar han sig

mycket tjenstaktig och inställsam gent emot läkare och betjening. Något begär att rymma synes han ej ega. Han säger sig trivas godt här och uttalar sin belåtenhet med den goda kosten och »de stora husen». I fråga om branden är han lika förbehållsam. Vid flere tillfällen har ha uppgifvit och vidhållit följande relation: Den 21 mars på morgonen begaf sig B. till den på ung. 1 mils afstånd från hemmet belägna kronoparken Noråsen för att hugga ved åt Johan Andersson i Tostared, som inköpt en del af nämnda park och träffat aftal med torparna Bengtsson och Anders Johansson, att de skulle afverka skogen åt honom mot ett betingadt pris af 2 kr. för hvarje huggen famn. Bengtsson och ofvannämde Anders Johansson fullbordade gemensamt detta arbete efter några dagars förlopp och när ingenting vidare var att göra begaf sig B. till hemmet, dit han ankom på middagen den 25 mars, då han förut erfor, att ladugården och källaröfverbyggnaden brunnit ned under hans frånvaro. När han kom in i bostaden fann han modern af sjukdom sängliggande och hon mottog honom med följande yttrande: »Nu har ladugården brunnit upp, medan du varit borta». Härpå svarade B.: »De der pojkarne, som skjutit genom fönstret, ha väl skjutit eld på ladugården med».

Vid tinget brydde han sig ej om att såsom vittne åberopa Anders Johansson, med hvilken han delat sofrum hela natten emellan den 21 och 22 mars, då branden anlades »emedan ingen påstod, att jag ställt till branden».

^{8/1}. Har de 2:e sista dagarna varit märkbart orolig och nedstämd, detta med anledning af att han fått höra, att han icke längre skulle få stanna kvar å hospitalet, der han tycker sig ha det bra. I dag är han vid vanlig sinnesstämning.

^{15/1}. Begärde i dag ett enskildt samtal med läkaren och frågade, hvart han skulle komma, när han utskrefs från hospitalet. Meddelade tillika, att han ej anstiftat branden, utan »pojkarne, skolmästarns och de andra, tände eld på huset; de sköt' med kulor på huset, så att det tog eld».

^{31/1}. Arbetsam hela månaden, dels med vedhuggning, dels inom afdelningen såsom biträde åt betjeningen, mot hvilken han alltid visat sig uppmärksam och tjenstaktig. Om söndagarna går han regelbundet i kyrkan, synes med andakt åhöra gudstjensten och tyckes ega god reda på predikotexterna. Numera vill han ej medgifva, att han begått mened. Beträffande branden är hans ståndpunkt så till vida oförändrad, att han fortfarande säger sig sakna kännedom om densammans uppkomst, men i fråga om detaljerna lemna han varierande och motsägande uppgifter dag från dag.

^{8/2}. Upprepade gånger uppmanad att skriva brev till modern nekar han härtill under förklaring, att han icke har något att skriva om. Han säger sig icke hafva hyst annat än vanliga känslor för sin mor och påstår att de alltid lefvat väl tillsammans i fred och endragt. Så vidt han kan minnas har modern aldrig vart sjuk. »Den som kan väfva hela dagarna är ej sjuk», säger han. Någon oenighet mellan honom och fadern har ej heller existerat och han säger sig icke ega anledning att förbrå sig något beträffande förhållandet till fadern. »När jag fick honung af bönderna gaf jag alltid åt far, och samma dag far dog, den 25 januari för 11 år sedan, var jag till Herrljunga och köpte en butelj körsbärsvin för 50 öre åt honom». »Jag gick hemifrån kl. 9 f. m. och när jag kom tillbaks var far död», tillägger han med grätmild röst. Omedelbart derefter fram-

visar han med glädlig uppsyn en l-öring, som han hittat på marken och som han noga inlindat i papper och omslagit med segelgarn.

^{24/2}. Tillståndet är oförändradt. Någon sjukligt förändrad sinnesstämning i form af depression, irritation eller exaltation har ej observerats, dock förefaller den lätthet, med hvilken känslöstämningen ger vexlande och kortvariga uttryck för misshumör eller glädthet, anmärkningsvärd. Någon sjuklig exaltation eller perversion af drifterna — särskildt könsdriften — har ej iakttagits. Den påtagliga indifferens för omgifningen, som B. visat och fortfarande visar, har ej hindrat honom från att lära sig namnen på läkare, betjening och flertalet af de patienter, med hvilka han kommit i beröring.

^{10/3}. Med betjeningen undviker B. att tala om branden och han besvarar ej af dem framställda frågor härom, utan söker alltid vända samtalet på andra ämnen. I dag omnämner han att för ett par år sedan, »då Sven Brolin och Sanders pojke hjälpte mig att tröska, inkommo en qväll 3:e personer med gråpappersmasker och målade skägg för ansigtet och sköto ut fönstret i boningshuset samt hotade att en annan gång skjuta eld på husen».

»Det är nog desamme, som tändt eld på ladugården», tillägger han.

Hallucinationer, illusioner eller på sådana beroende falska föreställningar ha ej kunnat konstateras eller ens misstänkas.

Uppmärksamgjord på att B. vid ett tillfälle uppgifvit att han befann sig på 2 mils afstånd från hemmet, då branden utbröt, och en annan gång på endast 1 mils afstånd, svarar han, att det kan vara båda delarna, emedan »vägen ej är uppmätta».

^{29/3}. Erhöll vid aftenronden bref med upplysning om moderns död, något som han tog del af utan att ändra en min eller visa någon sinnesrörelse, ehuru afsigtligt denna oväntade underrättelse delgafs honom utan förberedelse. Härvid närvar samtidigt förre t. f. fängesläkaren i Venersborg d:r Schuldheis, hvilken genast igenkändes af B., som uttalade sin glädje öfver sammanträffandet och vid afskedet brast i häftig gråt under utropet: »Nu får jag väl aldrig se doktorn mera». På fråga om modern vore död, svarade B. i likgiltig ton: »Hon dog den 23 mars», utan att bifoga några reflexioner eller på något sätt angifva att han af underrättelsen berörts.

Doktor Schuldheis kunde efter en stunds samtal icke förmärka någon som helst förändring hos B. sedan fängelsetiden.

^{4/4}. B. har ej med ett enda ord vidrört moderns död eller företett något förändrat uppförande. På läkarens anmärkning, att det ju var väl, att modern slapp brinna inne, svarar B. instämmande, men säger sig icke tro, att faran härför var öfverhängande på grund af det stora afståndet mellan ladugården och boningshuset. Då läkaren erinrar om att vinden låg från ladugården till boningshuset, när eldsvådan uppkom, att halm var upplagd mot husväggen och äfven antänd samt att dörren till boningshuset emot vanliga förhållandet var stängd med ett för tillfället anbragt las, nekar han energiskt till dessa sakförhållanden. »Så var det icke go' Herr Doktor!» Uppmärksamgjord på, att han väl ej kunde känna till, huru det förhölle sig härmed, ifall hans uppgift, att han ej varit hemma vid tiden för eldsvådan vore sann, ser han något rådvill och gråtfärdig ut. Allvarligen uppmanad att tala sanning och erkänna sitt brott,

säger han sig icke ha något att erkänna. Han har ej anstiftat eldsvådan, han har icke utbjudit halm till salu ett par dagar före branden under vilkor att halmen skulle samma dag afhentas och ej ens begärt att utfå brandstod.

På frågan hvarför han ej begärt att utfå hvad honom med rätta tillkommer, ifall han icke varit vållande till branden, genmäler han, att husen vore ingenting värda eller på sin höjd 5 à 600 kronor.

^{20/4.} Tillståndet är oförändradt. B. deltagar hvarje dag i utarbeten, går söndagligen i kyrkan, uppför sig fridsamt och fogligt, klagar ej öfver någon opasslighet, har god matlust och åtnjuter enligt egen uppgift förträfflig nattro. Några egenheter i vanor eller besynnerligheter i uppförandet har ej iakttagits. Hans tal och svar vittna visserligen ofta om stor enfald, men är aldrig förvirradt. I dag anhöll han att få från hemmet sig tillsändt diverse honom tillhöriga klädespersedlar samt några böcker, bland hvilka han särskildt nämde »Nya Testamentet» och »En ropandes röst i öknen». Någon tanke på att behöfva lemna hospitalet synes han ej hysa.

^{1/5.} Det synes omöjligt förmå B. att göra några erkännanden beträffande brandens uppkomst. Han är alltjemt lika oskyldig, men synes blifva allt mera säker på att de förenämnda personerna med gråpappersmasker varit gerningsmännen. De voro ej »pojkar», ehuru han kallat dem så, utan fullvuxna män. Deras namn kan han ej känna, då de höllo ansigtet dolda af masker; klädedräkten var den i orten brukliga och gaf därför ej heller, enl. B:s förmenande, någon ledning för deras igenkännande. Något begär att återvinna sin frihet tyckes han ej ega, och fruktan för straff bekymrar honom ej. »Jag är oskyldig och blir jag ändå straffad kan jag ej hjälpa det».

^{14/5.} Tillståndet är fullkomligt oförändradt. Såsom exempel på B:s goda minne kan anföras, att han utan tvekan uppgifver hvilka dagar han fått vara med på kaffekalas under vistelsen vid anstalten, att han riktigt uppgifver dagen för dr Schuldheis' besök, söndagen, då han första gången bevistade gudstjensten härstädes m. m., som vittna om en alldeles ovanlig minnesgodhet äfven i fråga om nyligen passerade händelser.

På grund af det ofvan anförda får jag afgifva följande yttrande:

Det kan ej vara tvifvel om att Bengtsson gjort sig skyldig till mordbrand natten emellan den 21 och 22 mars sisl. år.

Hans tillvägagående vid brandanläggningen synes bära vittne om klok beräkning och kallblodig hjertlöshet.

Midt i natten, när grannarna kunde antagas vara försänkta i djupaste sömn, så att deras räddande mellankomst ej var att befara, antänder han uthusen under förutsättning, som det vill synas, att elden, följande den för tillfället rådande vindens riktning, skulle sprida sig till manbyggnaden, hvarest hans moder, som i följd af sjukdom och bräcklighet ej kunde gå eller förflytta sig ur sängen, var inhyst. För att fullt betrygga framgången af sitt förehafvande hopar han halm och ris invid den vägg af maubyggnaden, som vetter åt de antända uthusen, antänder eld äfven der, ehuru densamma råkar släckas genom en brädas tillfälliga nedfallande, samt tillstänger dörren till böningshuset utifrån med ett hänglås, ur hvilket han uttager nyckeln, så att grannarna, hvilka ankommo till brandstället på morgonen den 22 mars, nödgas bryta sig in i huset, hvars dörr alltid förut

varit i saknad af användbar låsinrättning. Det är af vittnen styrkt, att stor osämja rådt emellan Bengtsson och hans moder, att B. vid flere tillfällen hotat henne med yxor och andra tillhyggen samt att han särskildt dagen före branden på morgonen uppmanat en grannhustru, som skötte om den orkeslösa och sjukliga qvinnan, att hon skulle »värma» henne med hett vatten och eldbränder från spiseln.

Det är äfvenledes bevisadt, att B. under de sista åren ofta fält yttranden, af hvilka framginge, att han umgicks med planer att sätta eld på sina egna hus.

Man kan derföre, synes det mig, med skäl antaga att tanken på att begå mordbrand, hvarigenom B. skulle blifvit fri från bördan att underhålla den hos honom boende orkeslösa och hatade modern, äfvensom erhålla en mer än rimligt hög brandskadeersättning, under längre tid af B. öfvervägts och således ej omsatts i handling under påverkan af inflytelser, hvilka förut voro för mannens uppfattning fullkomligt främmande eller med hans kända sinnelag på något sätt oförenliga.

Att Bengtsson lördagen den 19 mars — 2 dagar före brandanläggningen — utbjudit halm till salu med vilkor, att halmen samma dag skulle afhentas, synes utvisa, att han redan då fattat sitt afgörande beslut, likasom ock hans aflägsnande från hemmet, sedan han anlagt branden, och hans undvikande af människoboningar under närmast följande dagar synes antyda, att han icke saknat uppfattning af det brottsliga i den begångna handlingen.

Af ransakningshandlingarna inhemtas, att Bengtsson, som under sommaren 1886 läser visat tecken till religionsgrubbel, under de 3 sista åren ofta yttrat, att han vore evigt fördömd, enär han gjort sig skyldig till mened, att han haft uttalanden antydande själfmordstankar samt vid ett tillfälle blifvit kvarhållen 5 dagar hos en person, som fruktade att han skulle begå själfmord.

Tager man i öfvervägande hvad här ofvan relaterats rörande Bengtssons försök att försälja ett parti halm samt hans fordran att utfå brandskadeersättning utan afdrag, så förefaller det mindre sannolikt, att han, som dermed ådagalagt en omtanke för egen fördel och för timliga angelägenheter, som ej rätt väl synas öfverensstämma med en lefnadstrött människas åskådningssätt, vid tiden för åtalade gerningens begående varit beherskad af en sjuklig deprimerad sinnesstämning. Bengtssons förhållande vid brandanläggningen och hans envisa förnekande af gerningen liknar icke heller melankolikers vanliga tillvägagående. Jag anser mig derför sakna stöd för det antagandet, att det tillstånd af depression, hvori B. under de 3 sista åren tidtals läser varit lidande och som någon gång läser stegrats till lifsleda, utöfvat någon mera väsentlig inverkan på hans beslut att anlägga mordbrand.

Af undersökningen vid hospitalet synes dessutom framgå såsom sannolikt, att Bengtsson verkligen gjort sig skyldig till mened och att sålunda en tillräcklig fysiologisk grund förefinnes till mannens understundom påkommande tillstånd af själsoro och ruelle.

Af handlingarne inhemtas vidare, att Bengtssons mor moder och en moster lidit af sinnessjukdom, att fadern varit envis och argsint, modern enfaldig och efter ett slaganfall slapp till förståndet, att split och oenighet rådt mellan föräldrarna, hvarför B. i hemmet icke åtnjutit de bästa föredömen, att hans mo-

raliska uppfostran i följd deraf försummats samt att B. alltid visat sig enfaldig, inbunden, tystlåten och motvillig till arbete, men ej lastbar.

En broder till B. uppgifver, att han i omkring 20 år varit något »besynnerlig» och kyrkoherden i församlingen anser honom ej varit »fullt normal» på flera år.

Såsom af skildringen under Status præsens framgår, företer Bengtsson inga *somatiska* degenerationstecken, dock vittnar mannens hela uppträdande och utseende om andlig inskränkthet och enfald i den grad, att man redan vid första anblicken får intryck af att man har för sig en psykiskt degenererad individ.

Det är visserligen sant, att Bengtsson kunnat inhemta konsten att läsa, skriva och räkna, måhända lika bra som flertalet personer i hans ställning, att han blifvit konfirmerad, att han besitter ett ovanligt godt minne, men hans förmåga att på ett logiskt sätt sammanbinda sina förnimmelser till omdömen och slutledningar förefaller vara synnerligen klen utvecklad och knappast större än ett minderårigt barns.

Tydligt framgår detta förhållande af det sätt, hvarpå han sökt fritaga sig från anklagelsen för mordbrand. Han har uppenbarligen icke kunnat genomtänka något rimligt försvarssystem, han gör sig ideligen skyldig till de påtagligaste motsägelser utan att han synes inse det för honom särdeles graverande i dessa motsägelser, han förnekar de klaraste fakta, bestrider giltigheten af den mest bindande bevisning och han gör detta icke med en förhärdad människas fräckhet, utan med ett illa uppfostradt barns envisa och oresonliga halsstarrighet.

Ännu tydligare framträder bristen på omdömesförmåga i hans barocka framställning om de tre personerna med gråpapersmasker, hvilka skulle ha »skjutit eld på husen». Antagligen ha några okynniga ynglingar vid något tillfälle, på sätt Bengtsson beskrifvit, roat sig med att söka skrämman den enfaldige mannen och dermed lyckats så väl, att Bengtsson vid minnet af det lifliga intryck, han själf erfor af händelsen, tror sig kunna framkalla samma verkan hos andra, när han berättar denna episod.

Förutom denna påtagliga svaghet i omdömesförmågan företer Bengtsson äfven tecken till ett abnormt känslolif, yttrande sig i en till slöhet gränsande indifferens för yttre intryck, en förvånande känslolöshet i vissa afseenden i förening med en lättrorlighet i sinnesstämningen, som i mycket liknar ett barns nyckfulla och hastigt vexlande känsloutbrott.

Utän tvifvel har Bengtsson anlagt branden med viss beräkning och dervid varit ledd af själfviska motiv och af hat till sin mor, utan tvifvel har han icke saknat insigt om det origtiga i gerningen, men handlingens hela innebörd och följder har han nog ej haft klart för sig och ännu i dag synes det vara omöjligt för honom att fatta sin verkliga ställning såsom en för brott anklagad, öfverbevisad och dömd person.

I öfverensstämmelse med det anförda får jag sålunda afgifva det utlåtande, att Bengtsson, som är en i intellektuelt och moraliskt hänseende ofullständigt utvecklad individ, saknar förståndets *fulla* bruk.

Öfverläkaren G. Göthlin (Vadstena).

Sedan domhafvanden i Lysings och Göstrings härads domsaga, med öfverlemnande af handlingarna i målet emellan krono-

länsman O. Wallinder, å tjenstens vägnar, samt häktade arrendatorn Johannes Ludvig Persson fr. Topphult, tilltalad för dråp, uti skrifvelse den 28 juni 1893 anhållit om Kongl. Medicinalstyrelsens utlåtande rörande den tilltalades sinnesbeskaffenhet vid och efter brottets föröfvande; har Kongl. Styrelsen, då anledning till misstankar om simulation af den tilltalade förefunnnes, med öfverlemnande af samma handlingar, i skrifvelse af den 3 juli 1893, förordnat, att häktade Persson skall å Vadstena hospital ofördröjligen intagas och der vårdas till dess vederbörande öfverläkare, på grund af verkställd undersökning och med ledning af handlingarna angående Persson, till Kongl. Styrelsen afgifvit fullständigt, behörigt utlåtande rörande Perssons sinnesbeskaffenhet.

Af ransakningshandlingarna inhemtas följande:

Tilltalade Johannes Ludvig Persson är född 25 sept. 1852 i Marbäcks socken af Jönköpings län, konfirmerad med försvarlig kristendoms-kunskap, är oförhindrad att begå H. H. nattvard, eger medborgerligt förtroende och är sedan 16 år i ett lyckligt äktenskap förenad med sin hustru Maria Lovisa Asp.

Om Perssons föregående lif uppgifves, att han varit en ordentlig karl, icke besynnerlig, men haft ett tyst och slutet väsende och varit föga böjd för samspråk. Efter att förut hafva arrenderat hemmanet Kulltorp, öfvertogo makarna Persson arrendet af $\frac{1}{2}$ mantal Topphult, tillhörigt sedermera mördade hemmansegaren Hedengren. Men efter någon tid lemnade de detta ställe och flyttade till Sånaby. Persson lät dock öfvertala sig att återtaga arrendet af hemmanet Topphult, dit makarna återflyttade i maj 1892.

Om den tilltalades sinnestillstånd berättar hustrun, att han på varen 1892 haft influensa och efter flyttningen till Topphult i maj varit nedstämd till sinnet, besynnerlig och oredig sålunda, att han ungefär hvartannat dygn, dock med olika tider på dygnet, varit orolig, klagat öfver att han kom till Topphult, slet sig i håret och nästan ständigt ref sig i ena örat, under förmålan att det ristade i hufvudet. För att vinna bot för sin hufvudvärk lät han åderlåta sig, hvarefter det föreföll som det onda hade slagit sig jemväl på bröstet. Med Hedengren var han missnöjd, yttrade att han »icke gick ut med detta» och på sista tiden förekom nog gräl emellan Persson och Hedengren, utan att dock gifva anledning till oro, ehuru väl Persson en gång yttrat om Hedengren: »jag tröskar honom väl en gång», medan Hedengren å sin sida flere gånger hotat att skjuta Persson. Inför fängesläkaren hade hustrun uppgifvit, att Persson alltsedan han kom till Topphult varit lika missmodig och ej kunnat sofva om nätterna. Hon kunde höra honom, huru han hela nätterna låg och vändades och suckade. Då hon sökte trösta honom, svarade han alltid lika sorgset: »detta går aldrig i längden».

Äfven grannarna hade, enligt deras vittnesmål, funnit Persson under sommaren besynnerlig, att han klagat öfver svår hufvudvärk, att han beklagat sig öfver Hedengren, som han kallade den »elaka gubben», klagat att Hedengren ständigt trätte på honom, att han aldrig stode ut med att vara på Topphult, att han kände bitter ånger öfver att hafva »dragit» sin hustru till Topphult.

Hedengren var född 1816, hade rykte om sig att vara elak och svår att hafva att göra med, hade enligt sin egen uppgift i

lifstiden 2:e gånger slitit spö, varit 3 år straffad för stöld samt tilltalad såsom misstänkt för mordbrand.

Angående tilldragelserna närmast före och efter dråpet berättar hustrun:

Sedan makarna Persson den 17 sept. 1892 stigit upp i vanlig tid kl. 6 och vid tiotiden gått ut att meja säd på en mosse, under det Hedengren varit sysselsatt med vägarbete ett stycke derifrån, hade de kl. 12 ätit gemensam middag. På e. m. hade makarna Persson återgått till sitt arbete, derunder hustrun fäst uppmärksamhet på att ytterdörren till stugan icke var stängd och sagt, jag skall gå och stänga dörren, hvarvid mannen, i det han aflägsnade sig, yttrat, att han skulle stänga dörren. Kort derefter hade han kommit tillbaka till hustrun och yttrat: »nu är gubben död», hvarpå han, då hustrun sagt: »det är väl ingen sanning», tillagt: »jo, han riktade revolvern emot mig och då slog jag ihjel honom». Makarna följdes då åt in i stugan, då Persson gick in i köket, medan hustrun begaf sig till Hedengrens på öfre botten belägna kammare, öppnade dörren på glänt, såg Hedengren ligga på golfvet och tyckte sig förmärka, att han rörde på sig något, hvarefter hon skyndade till grannarna och omtalade hvad som skett och återsåg icke derefter sin man förr än vid ransakningen den 24 sept. 1892 i Ödeshög. Hustru Persson stannade kvar hos en grannhustru, under det 2:e af grannarna gingo till Hedengrens hemvist, der de funno honom ligga sanslös och blodig på golfvet. Han andades då ännu, men tungt. Båda gingo efter flera personer. När de nu återkommo till Hedengren, var han redan död. Persson hade de under tiden icke sett till.

Någon delaktighet i brottet förnekade hustru Persson, lika som hon icke kunde uppgifva något motiv till mannens gerning. Såvidt hon hade sig bekant, hade Hedengren vid brottets begående inga penningar på sig. Hon hade icke heller någon anledning att sätta tro till mannens uppgift, att Hedengren hotat honom med revolvern. Att Hedengren blifvit ihjelslagen med en brynsten, hade antagits af det skäl, att en sådan hittats nedblodad utanför stugan.

Den vid polisundersökningen företagna besigtningen å den döda kroppen utvisade, att Hedengren med ett mindre spetsigt föremål tillfogats 3:e hårdare slag, ett midt i pannan, och ett öfver hvardera ögat.

Vid den af provinsialläkaren H. Hemming den 26 sept. 1892 förrättade rättsmedicinska besigtning och liköppning å döda kroppen af Hedengren från Topphult fans bland annat följande:

7:o) Hufvudets venstra halfva från hjessans topp till örat och från pannans midt ända till nackbenstrakten utgöres nära nog af ett enda sår med här och der liggande bryggor af huden, som är svart, i hela sin tjocklek blodinfiltreerad och deremellan liggande antingen blottadt ben eller ock framskjutande benkanter. Vid tryck visar sig hela detta parti gungande för fingret med de lösa benflisorna skrapande mot hvarandra.

8:o) På venstra axeln öfver skulderbladets topp finnas några smärre röda fläckar; vid inskärning i dessa visar sig huden i hela sin tjocklek fylld af dels flytande dels koaguleradt blod.

9:o) På högra knäet finnas två, på högra handen öfver pekfingrets mellanben en, och å venstra ringfingret två, alla mindre, fläckar af samma beskaffenhet som de å venstra axeln.

11) Hufvudsvålen öfver högra hufvudhalfvan blodfattig; öfver venstra mycket söndertrasad och i sin helhet blodinjicerad.

12) Benkalotten af vanlig tjocklek med vanlig diploë venstra hjessbenet i sin helhet, fjelldelen af venstra tinningsbenet och bakre delen af pannbenets venstra hälft sönderslagna i smärre bitar, så att vid hufvudsvålens borttagande hjernhinnorna och delvis hjernan ligga blottade i dessa trakter.

13) Hårda hjernhinnan på inre sidan glatt, fastvuxen vid kraniet, dess venstra halfva delvis söndertrasad.

14) Mjuka hjernhinnan genomskinlig, venstra halfvan sönderliten.

15) Stora hjernan i venstra halfvan täckt af svart, koaguleradt blod; kärnen å hjernans yta innehålla ringa mängd blod; stora hjernans massa blek, mjuk och sladdrig, hjernkamrarne innehålla obetydligt blodig vätska. Varolsbryggan, lilla hjernan och förlängda märgen af samma konsistens och blodhalt som den stora hjernan.»

På grund af obduktionsberättelsen afgaf doktor Hemming följande utlåtande: Af berättelsen (7, 11, 12, 13, 14, 15) framgår, att venstra sidan af hufvudet varit utsatt för våld af så svår art, att både hufvudsvålen, benstommen och hjernhinnorna voro söndertrasade och har hemmansegaren Johannes Hedengren affidit omedelbart i följd af detta våld, hvilket härmed på heder och samvete intygas.

Polisprotokollet af d. 18 sept. 1892 upplyser, att arrendatorn Johannes Ludvig Persson under föregående dag inställt sig hos kronolänsmannen O. Wallinder och anmält, att han samma dag ihjelslagit sin husbonde, hemmansegaren Johannes Hedengren i Topphult och häktats. Då förhör med den häktade samma dag anställdes, svarade han icke på frågor. I häktet begick han våld mot sig sjelf sålunda, att han upprepade gånger hårdt slog hufvudet mot väggarne samt slet håret af hufvudet.

Samma åklagare förmälte vid ransakningen den 24 sept. 1892, att Persson hade vid pass kl. 3 den 17 sept 1892 infunnit sig hos honom i Ödeshög och anmält, att han, såsom hans ord föllo sig, slagit ihjäl »gubben»; på åklagarens fråga om, hvem han menade med »gubben» och hvilket redskap han använt vid våldet, hade han icke lemnat något svar; icke heller hade han besvarat åklagarens fråga, vid hvilken tid dråpet egt rum. Sitt namn hade han dock uppgifvit. För tillfället hade åklagaren uppgifvit vidare försök att af Persson erhålla besked om förloppet vid brottets begående, till dess undersökning egt rum i Topphult. Vid det efter berörda undersökning anställda förhör med Persson hade något svar icke kunnat erhållas. Som Persson då börjat blifva våldsam, hade han inforslats till fängelset i Linköping.

Vid ransakningen den 13 okt. 1892 upplyste vittnena nämndemännen Grönqvist och Johan Albin Jonsson, att de å gata i Ödeshög träffat åklagaren och tilltalade Persson. Åklagaren hade dervid bedt vittnena medfölja till åklagarens bostad i Ödeshög. Då de dit ankommit, hade Persson omnämnt, att han slagit ihjel Hedengren. På fråga hade Persson svarat, att våldsgerningen föröfvats med en stryksten samt att anledningen till våldet varit, att han ville bort från Topphult.

Vid samma ransakning meddelade vittnena fjerdingssmannen Petersson och Carl Göran Jonsson i Ödeshög, hvilka efterhäktningen fört Persson från Ödeshög till fängelset i Linköping, att Persson under vägen talat, om också icke mycket. Angående

sjelfva brottet och förloppet vid dess föröfvande hade han icke velat yttra sig annorlunda, än han sagt: »jag har gjort illa, Gud hjelpe mig». Han hade frågat: »huru tog hustrun stackare saken?» På vägen mellan Mjölby och Linköping hade han frågat efter namnet på ställen, som passerades. Vid framkomsten till fängelset i Linköping, der han mottagits af en vaktmästare, hade han ordentligt gjort reda för, när han var född, omnämmt det brott han begått, tillhygget — en brynsten — hvarmed våldet föröfvats samt angifvit anledningen till brottet vara den, att »gubben» varit elak. Carl Göran Jonsson instämde häri med tillägg att vid fängelsevaktmästarens yttrande till Persson med afseende på det begångna brottet: »det var oförståndigt af dig att dräpa honom», Persson likasom för att undskylla sig, omnämmt, att han haft svår influensa och deraf följande häftig hufvudvärk.

Om Perssons förhållande vid ransakningarne lemna de der-vid förda protokollen följande upplysningar: vid tinget den 24/9 92 stönade han temligen hårdt och ref sig oafbrutet med pek-fingret i venstra örat under införandet i tingsalen och sedermera under hela ransakningen. På ordförandens fråga, om han erinrade sig tillfället, då han varit hos åklagaren och anmält ifrågakomna brottet, svarade han ett lågmäldt »nej». Något vidare svar på framställda frågor kunde han icke förmås att afgifva. För att utröna om tingsmenigheten inverkade på Persson, blef denna aflägsnad, hvarefter Persson ånyo tillspordes om brotten och dermed sammanhängande förhållanden, men han lemnade icke något svar.

Perssons hustru, med hvilken han enligt uppgift lefvat i ett lyckligt äktenskap, inkallades derefter i tingsalen. Hennes inträde syntes lifligt uppröra honom; stönandet tilltog i hög grad och händerna började skälfta. Oaktadt enständiga uppmaningar ville han icke lyfta den mot golfvet ständigt sänkta blicken och fästa den på hustrun. Uppmanad af rättens ordförande ställde nu hustrun några frågor till sin man och bad honom bevekande att säga henne några ord. Detta hade ingen annan verkan än att stönandet alltjemt tilltog. Han utfördes nu ur tingsalen.

Under hela ransakningen den 13/10 92 stönade Persson såsom vid förra ransakningen, måhända dock något svårare. På af Rättens ordförande framställd fråga, om han ville träffa sin hustru, svarade han »ja». Hustruns inträde i tingsalen syntes äfven nu göra djupt intryck på honom, men på hennes bevekande uppmaning att lemna upplysningar om det begångna brottet iakttog han fullkomlig tystnad. De frågor, Rättens ordförande ytterligare ställde till honom, lemnade han utan svar.

Vid undersökning af Perssons fysiska och psykiska tillstånd har fängelseläkaren W. Hallin funnit följande: Persson är af medellängd, kraftigt och i allo normalt byggd, har godt hull, strykande aptit, normal temperatur. Pupillerna lika stora, reagera för ljus. Sönnen är dålig. Urinen håller hvarken ägg-hvita eller socker, men kvantiteten är förökad. Den har varierat mellan 4 och 5—6 liter per dygn. Han känner sig ständigt törstig och dricker mycket. På den hårbevuxta delen af pannan har han ett i sagittal riktning gående, 4 cm. långt, i läkning stadigt lineärt sår, som han tillfogat sig sjelf före hitkomsten genom att slå hufvudet mot väggen i kronohäktet i Ödeshög. Föröfrigt är han normal i fysiskt hänseende.

Under sin vistelse i fängelset har Perssons uppträdande varit mycket olika. Första dygnet var han våldsamt, skrek samt

slog och sparkade på celldörren, så att tvångströja måste användas. Sedermera blef han lugn och foglig, var ytterst sorgen och inbunden, med blicken ständigt riktad nedåt, under det allt emellanåt djupa suckar framträngde ur hans bröst. Endast efter flera gånger upprepade försök kunde man få ett lågmäldt ja eller nej till svar på frågor angående likgiltiga ting, men i allmänhet svarade han ingenting. Han låg nästan ständigt till sängs och om han fick en andaktsbok med uppmaning att läsa den, kunde han ligga i flera timmar och stirra på samma sida. Hans sömn var dålig, arbetslust saknades fullständigt. Sin yttre menniska brydde han sig föga om. Han tvättade och kammade sig endast på särskild tillsägelse, men han har aldrig förorenat cellen.

Efter några månader, sedan han tidtals erhållit sulfonal till qvällarne, blef han så småningom bättre och något mera meddelsam, men angående sjelfva motivet för och förloppet vid och efter mordet visste han ingenting. På alla frågor, sedan man upprepat dem flere gånger, fick man ungefär samma svar: »det vet jag inte; det var det förskräckliga kontraktet, som ovillkorligen skulle bringa dem i förderfvet». Sönnen var fortfarande dålig, polyurien och törsten som förut: När man frågade honom om hans helsotillstånd, klagade han ständigt på samma sätt: »ondt i hufvudet och bröstet», men några mera detaljerade upplysningar om det ondas beskaffenhet fick man aldrig. På tillfrågan, huru han fick ärret i hufvudet, i hvilket han ständigt ref med venstra pek-fingret, svarade han, att han ej visste det. Blicken var alltid riktad mot golfvet och sinnesstämningen var fortfarande lika deprimerad.

Under sista månaden har han blifvit mera meddelsam. Dock får man rent af pressa fram svaren, som gifvas först efter upprepning många gånger af samma fråga och alltid med sänkt blick och lågmäld, osäker, ofta knappt hörbar röst. Endast om man yttrar sig berömmande om Hedengren eller säger att arrendekontraktet var lätt eller att testamentet var fördelaktigt för makarne Persson, ser han upp, och med en viss lifaktighet opponerar han sig deremot.

Om sin sjukdom yttrade han, att han på våren haft influensa och kände sig sedan aldrig frisk. Han hade ondt i hufvudet och var så yr, att han ibland ej visste, hvar han var, ibland tyckte han, att han ville falla omkull, kände ständigt sveda i bröstet, fick ej sofva om nätterna, var ängslig och trött. Han ville bli fri från Topp-hult, men fick ej för »gubben», som var elak. Huru han var elak, kunde Persson oaktadt mångfaldiga frågor icke lemna annat svar på, än att han var elak »på alla sätt», »på alla vis» och att Persson ville från Topp-hult, men fick ej.

Hedengren egde en revolver, som han understundom brukade lägga bredvid sig på matbordet, då han intog sina måltider. Ibland hotade han att skjuta Persson, då denne återfordrade arrendekontraktet. Vid ransakningen hade han uppgifvit, att Hedengren vid mordtillfället hotade honom med revolvern. Men vid fråga af fängelseläkaren, om Hedengren hotat honom med revolvern, svarade han: »nej det tror jag inte».

I testamentet såg Persson ingen fördel. Han sade sig känna testamentets innehåll, men visste att Hedengren lätt kunde ändra detta och hade äfven hotat göra det.

Då Persson gick till länsman, vet han icke, om han träffade honom ensam eller i sällskap, utom eller inom hus. Icke

heller visste han, huru han fått såret i hufvudet eller att han varit våldsam.

Såsom orsak till att han ej besvarade de till honom ställda frågor vid ransakningarne uppgaf han, att det var omöjligt, att han icke hade reda på någonting.

Urinmängden per dygn fortfor att vara lika stor, törsten lika intensiv och aptiten glupsk. Han ref sönder skjorta, sänglinne, sängfilt och fodret i sin pels och förtärde detta. Då han burit en skjorta i 14 dagar, var den till hälften uppäten.

På senare tiden har han haft lust till arbete. Han har sysselsatt sig med att repa dref och då dagligen slukat dref i ej obetydliga kvantiteter. Årret i hufvudet har han färgat svart med bläck. På tillfrågan om orsaken härtill svarar han ej.

Han är numera ej fullt så svårmodig och man hör ej de djupa suckarne så ofta som förr, men han är fortfarande nedstämd, tystlåten och höjer sällan sin blick från golvet.

Efter öfvervägande af hvad sålunda i detta mål förekommit afgaf fängelseläkaren Wilhelm Hallin den 27 april 1893 på heder och samvete det utlåtande, att Johannes Ludvig Persson lider af sinnessjukdom och vid den åtalade handlingens begående saknat sitt förstånds bruk.

Vid ransakningen den 30/5 1893 framställdes till en början åtskilliga frågor till Persson, men han iakttog fortfarande envis tystnad och hade ständigt sin blick riktad mot golvet.

Efter uppläsandet af fängelseläkarens utlåtande företedde allm. åklagaren dels ett den 16 juli 1891 upprättadt kontrakt, hvarigenom J. H. Hedengren till J. L. Persson upplätit 1/12 mantal Topphult på arrende under Hedengrens lifstid med skyldighet för Persson att lemna Hedengren allt hvad han för sitt lifsupphåll behöfde samt att betala fastighetens alla utskylder, och dels ett testamente af nämnda dag, uti hvilket Hedengren förordnat att Persson och hans hustru skulle efter Hedengrens död bekomma ett tusen kronor och hvad som återstode af hans lösa egendom, sedan åtskilliga af honom för vissa ändamål bestämda belopp blifvit utbetalta, samt att Persson och hans hustru skulle ega att under sin lifstid emot en årlig afgift af femtio kronor arrendera 1/12 mantal Topphult.

Sedan ställdes ånyo på Persson frågor, till en början i fullkomligt ligkiltiga ämnen. På tillsägelse af ordföranden att svara om han ville, men eljest iakttaga tystnad som förut, förklarade Persson, att han ville svara. Först uttalade han svaren med låg röst och sänkt blick, sedan hörsammade han uppmaningen att tala högre och fäste sin blick på ordföranden. Rörande sitt helsotillstånd uppgaf Persson, att han numera vore mycket bättre än vid den tid, då han blef häktad. Några gånger stönade han häftigt, men då ordföranden fäste hans uppmärksamhet derpå, att han nu vore frisk och derföre icke borde vara i behof af att stöna, upphörde han dermed. Efter det läkarens utlåtande, hvarigenom Persson förklarats sinnessjuk, blifvit uppläst, tillkännagaf Persson, att så vore förhållandet med honom. Att han uppätit sitt linne och förtärt dref, ville han icke gå in på. Men då ordföranden påpekade, att, om icke detta vore sant, läkarens utlåtande om hans sinnesbeskaffenhet möjligen äfven vore oriktigt, så förklarade Persson, att det nog vore rätt allt hvad läkaren yttrat. Det föreföll af detta som Persson vore mån om att icke något tvifvel uppstode angående tillförlitligheten af läkarens yttrande. Att han dödat Hedengren, medgaf han, likaså att han som mordvapen användt en brynsten. Men

det hade icke varit hans afsigt att döda Hedengren. Att han gjort orätt i att döda Hedengren, insåg han nu. Någon anledning till svartsjuka hade han icke haft.

Den 11 juli 1893 intogs Persson å Vadstena hospital. Ur den öfver honom förda journalen framgår följande:

Persson är af medellängd, med temligen frisk ansigtsfärg och vid ordinärt hull. Ansigtstrycket är dystert; blicken skygg och undvikande. Han sitter merändels i starkt framåtlutad ställning, med blicken fäst på marken, försjunken i sina egna tankar och utan intresse för något omkring sig. Vid tilltal kastar han en hastig, skygg blick på den tilltalande och afgifver korta, mycket lågmälda svar på en del frågor. Om sitt kroppsliga befinnande svarar han sålunda, att han har ondt i hufvudet och bröstet samt att han icke kan sova om nätterna. Hørsellvillor säger han sig endast ibland hafva förmärkt, deremot har han ofta lidit af synvillor, i det han isynnerhet om nätterna tyckt sig se likasom berg, hvilka kommo emot honom och vältrade sig öfver honom, så att han knappt kunde andas. Beträffande sjelfva mordgerningen blir han ännu mera ordkarg och lemnar derom inga närmare upplysningar. Uppförandet är stilla och fogligt, han iakttager ordning och renlighet samt lyder tillsägelse. Matlusten är god och afföringen jemn; någon ovanlig törst eller polyuri märkes icke för närvarande. Ord. china + morfin.

Under den 31/7 är antecknadt: Den sjuke visar sig lika tyst, inbunden och svår att bringa i tal. Han går stundom fram och åter på gården och hans rörelser äro fullt naturliga, ej hämmade. Han tuggar gerna på en träpinne, ett blad e. d. Ristningarne i hufvudet och bröstet säger han vara oförändrade.

D. 31/8. Sinnesstämningen lika tryckt och uppförandet oförändradt; den sjuke deltagar numera i utarbeten.

Enligt från presterskapet och anhöriga infordrade uppgifter enligt Bil. B finnes inom släkten intet ärftligt anlag till sinnes- eller nervsjukdom; det aumärkes endast att föräldrarne äro kusiner. Den sjuke har erhållit god uppfostran och är konfirmerad; han har lefvat i goda vilkor och goda familjeförhållanden samt ej varit begifven på starka drycker. Hans helsotillstånd och lynne ha i allmänhet förut varit goda, men för 2 år sedan led han af svår hufvudvärk med kräkning samt våren 1892 af influenza, hvarefter lynnet blef mera dystert och han klagade öfver trötthet och orkeslöshet med feberkänningar.

D. 30/9. Den sjuke deltagar regelbundet i utarbeten, men visar sig fortfarande tyst, sluten och fårdig samt företager sig intet på egen hand. Han har skrivit ett bref till sin hustru endast innehållande böner och bibelspråk, jemte några inskjutna egna meningar, såsom: »Männe allt lidande i verlden endast vara för syndens skuld?» »Må ingen gå vilse hela sitt lif som jag arma människa». »Syndens väg är i sanning hård» etc.

D. 31/12. Uppförandet oförändradt, den sjuke deltagar ganska regelbundet i utarbeten, men visar sig alltjemt skygg och inbunden, talar ej sjelfmant och är ytterst knapp och fårdig i sina svar. Dessa afgifvas endast efter flere gånger upprepade frågor samt med så lågmäld röst, att de äro ytterst svåra att uppfatta och han visar sig ungefär lika inbunden och ordknapp, när han tillfrågas om sitt tillstånd, som när han tillfrågas om den begångna mordgerningen.

D. 31/3 94. Sinnesstämningen har åter efter hand blifvit mera tryckt än förut och den sjuke har den sista tiden mera

oregelbundet deltagit i utarbeten och dervid visat allt mindre håg att något uträtta. Öfverlemnad åt sig sjelf ligger han i en vrå på golfvet, nappar sönder kläderna eller rifver ur stycken af rockfodret m. m. och repar sönder dessa, hvarefter han än binder trådarna såsom handskar om händerna, än tuggar och äter upp dem. Tillfrågad om sitt helsotillstånd klagar han som förut öfver qual i bröstet samt att sömnen om nätterna är dålig. Om mordet medgifver han att mordvapnet varit en brynsten. Ehuru han i allmänhet nekar till hörselvillor eller säger sig sällan hafva lidit deraf, tyckes han dock vid mordets begående hafva varit beherrskad af befallande röster. Åtminstone har han ibland uppgifvit detta, ehuru hans uppgifter härom äro sväfvande.

Om man sammanfattar de i ransakningshandlingarne och journalen förekommande spridda dragen af Perssons sinness tillstånd alltsedan våren 1892, så lider det intet tvifvel att en verklig psychos här föreligger.

Efter att förut hafva varit frisk till både kropp och själ, ehuru af ett tyst slutet och för samspråk föga böjdt väsende, genomgick Persson på våren 1892 den då gängse farsoten influensa. På sommaren var han sedan för omgifningen besynnerlig, nedstämd, suckade mycket, klagade öfver svår hufvudvärk, beklagade sig öfver Hedengren, som han kallade »den elaka gubben» och öfver arrendet. Hustrun beskriver hans tillstånd så, att han, efter att hafva haft influensa på våren, var alltsedan flytningen till Toppfalt i maj nedstämd, besynnerlig och hvartannat dygn, ehuru med olika tider på dygnet, orolig, slet sig i håret, ref sig nästan ständigt i ena örat och påstod att det ristade i hufvudet. För att råda bot för hufvudvärken lät han åderlåta sig, hvilket dock helt naturligt icke förbättrade det onda, utan snarare tvärtom, och då slog sig på bröstet (prækordialängest). Till det tryck och den ångest, hvori han nu var, fann han orsaken ligga i rädslan för Hedengren och omöjligheten att komma ifrån det enligt hans tycke ruinerande arrendet. Grubblat häröfver tyckes ha blifvit en fix idé. Han kunde icke sofva om nätterna utan låg och vändades och suckade. Då hustrun sökte trösta honom, svarade han sorgset: detta går icke väl i längden. Under detta sinness tillstånd skedde mordet på Hedengren. Hvad som närmast föranledde våldet, likasom huru det tillgick, utom det att en brynsten användes, torde aldrig kunna utredas, enär minnet här af, likasom af det som skedde under följande dagar, är för honom mycket dunkelt. Att hörselhallucinationer under form af befallande röster, såsom han sjelf uppgifver, varit medverkande vid mordet, är icke otroligt. Han gick nu af egen drift till länsman och angaf sig sjelf. De våldsamma utbrotten i häradshäktet, då han slog hufvudet mot väggarna, och sedermera i fängelset minnes han icke. Orsaken till att han icke svarade på de vid ransakningarna till honom ställda frågor uppgifver han hafva varit, att han icke kunde få fram ett enda ord, emedan hans bröst trycktes af en känsla, som det varit pressadt af ett berg. Visserligen gaf känslan af bundenhet och förstämning så småningom något med sig, han medgaf sjelf att han kände sig bättre, men han fortfor att vara tryckt, förstämmd och han svarade vanligtvis icke på frågor, förrän dessa flera gånger uppreps.

Efter intagningen å hospitalet har Perssons tillstånd hufvudsakligen yttrat sig i en tryckt sinness tämning, en känsla af tryckning i bröstet (prækordialängest) med mer eller mindre svårighet, ända till oförmåga, att kunna svara på frågor, äfven

om han fattat, hvad som sagts honom och en ständig inre oro, som drifvit honom att plocka sönder kläderna eller annat för att sedan tugga och svälja eller på annat sätt förstöra.

På grund af hvad här blifvit anfördt får jag afgifva det utlåtande

att arrendatorn Johannes Ludvig Persson vid mordet å hemmansegaren Joh. Hedengren var sinnessjuk samt att han fortfarande lider af samma sinnessjukdom, hvilket härmed på heder och samvete intygas.

Öfverläkare professor S. Ödman (Lund).

Läkarebetyg angående vid Oxie och Skytts häradsrätt i januari månad år 1893 för i bebodt hus medelst sprängämne åstadkommen förödelse tilltalade fanjunkaren vid Kongl. Skånska dragonregementet Nils Guldstrands sinnesbeskaffenhet.

Af handlingarna i målet, som förevarit inför nämnde häradsrätt sex gånger mellan den 28 januari och den 22 april detta år, inhämtas med afseende på nu i fråga varande betyg hufvudsakligen följande:

Fanjunkaren Nils Guldstrand, född den 20 oktober 1848 af föräldrar, som voro landtbrukare, erhöi i barndomen undervisning i folkskola och af privat lärare, konfirmerades år 1864 och lämnade vid 17 års ålder föräldrahemmet och antogs till dragon vid Kongl. Skånska dragonregementet, där han utnämndes till fanjunkare år 1887. Under den tiden, han var volontär och sergeant, hade han i nio år anställning såsom bokhållare vid Arlöfs sockerbruk. Han gifte sig år 1887 och har i sitt äktenskap ett tre år gammalt barn. Han eger sedan fem år en mindre jordbruksfastighet i Svedala socken, der han äfven senast varit boende. Han har icke förut varit tilltalad för brott.

I maj månad 1892 hade Guldstrand erhållit tjänstledighet på grund af sjukdom, och dervid hade han till följd af oduglighet ej tjänstgjort sedan 1891. Hans squadronschef intygade inför rätten, att Guldstrand i sitt sätt varit rå och ofyfsad.

Guldstrand, som lemnade mjölk till Jörgensens mejeri i Svedala, skall dervid enligt Jörgensens påstående visat sig bedräglig genom att blanda vatten i mjölken, och för att undgå åtal härför nödgats utfästa sig att betala Jörgensen 3000 kronor. Den på denna summa utfärdade förbindelsen sökte Guldstrand den 1 november 1892 med revolvern i hand tilltvinga sig af Jörgensen, då de båda voro ensamma i ett rum å hotellet i Svedala. Hotet upphörde, då tillkallade personer hördes närma sig.

Natten till den 10 januari innevarande år timade en explosion i en Jörgensen tillhörig mjölkbutik, belägen i ett af många menniskor bebodt hus. Explosionen, som ej åstadkom någon större skada, var tydligen framkallad af dynamit eller liknande sprängämne. Misstankar uppstodo, att Guldstrand föranstaltat denna explosion, och under rättegången intygade tre vittnen, att han för hvar och en af dem särskildt medgifvit sig vara upphofsmannen till densamma. Detta skall han äfven hafva medgifvit vid ett polisförhör. En del andra omständigheter talade också dervid för.

Den 16 januari, således några dagar efter explosionen, erhöi Jörgensen ett bref skrivet med en stil, som liknade Guldstrands, och af följande lydelse: »Danske mjölk tjuf Första varningen har ni fått. Andra får ni om ni ej innan veckans lopp

hitsänder den stulna reversen jemte de 500 kr. evigt följer eder till grafvens brädd.» Underskrift oläslig.

Guldstrand nekade städse inför rätten, såväl att hafva föranstaltat explosionen, som att hafva skrivit det anförda brevet eller inför någon hafva medgifvit, att han så gjort. Vid ett tillfälle ville han till och med göra troligt, att ingen explosion egt rum.

Nästän alla de hörda vittnena och en hos Guldstrand anställd piga intygade under en eller annan form, att Guldstrand förefallit dem hafva sundt förstånd. Några anmärkte dock rusighet hos Guldstrand, och ett vittne uppgaf, att Guldstrand under förra året tog sig för att supa mycket och efter spritbruk var synnerligen häftig, rå och brutal. Ett annat vittne intygade, att Guldstrand i allmänhet visat sundt och godt förstånd, men stundom varit så häftig och uppbrusande, att han in jagat skräck hos andra, och att Guldstrand på morgonen den dag han häktades talat så oredigt, att vittnet antog, att han var onykter eller gick i bakrus. Ännu ett vittne intygade, att Guldstrand tvenne dagar före sin häktning och äfven en annan gång vid samma tid förefallit ganska oredig och besynnerlig. I protokollet af den 25 februari anmärker domaren, »att Guldstrand under ransakningen lemnat rediga svar på till honom framställda frågor och icke synta vara sinnesrubbad, ehuru han stundom förefallit något orolig.»

I ett till rätten inlemnadt bref yttrar Guldstrands hustru bland annat: . . . »att min man har ett ytterst våldsamt och ilsket sinneslag samt är i hög grad begifven på starka drycker, hvadan jag ofta fruktat att han i sin våldsamma sinnesuppbrusning skulle begå någon brottslig gerning, ty i denna sinnesstämning anser jag honom icke vara sig sjelf mäktig» . . . »det är min fulla förvisning att, om han varder från fängelset frigifven, han kommer att utkräfvä blodig hämnd på sina vedersakare och begå någon brottslig handling, hvarföre jag anser det vara alldeles nödvändigt, att min man varder intagen å någon vårdanstalt för sinnessjuka.»

Fängelseläkaren doktor A. Falck, som undersökt Guldstrand, meddelar följande upplysningar.

Af Guldstrands far har doktor Falck mottagit följande intyg: »Att fanjunkaren Nils Guldstrand, som besökte mig den ²⁶/₇ 1888 och den ²⁶/₈ s. å., befanns då lida af en paralyti i musculus rectus externus å venstra ögat och hade besvärats af dubbelseende sedan den ¹/₇ s. å., hvilken åkomma enligt journalanteckningen under denna observationstid föga förbättrats; äfvensom att intet i detta sjukdomsförlopp motstrider antagandet att muskelparalysien kan hafva haft ett centralt ursprung, intygas på heder och samvete af M. K. Löwegren. Lund den 13 april 1893.»

Fadren omtalade äfven, att Guldstrand redan för 2—3 år sedan skall hafva haft ett anfall af sinnesförvirring, och yttrade den mening att han derefter ej varit riktigt klok. Rå och våldsam hade han alltid varit, men han har derjemte på senare tiden blifvit alltmer oordentlig och vårdslös samt försummat både sig sjelf och sina angelägenheter och förstört mycket pengar. På fråga, om någon närmare anhörig lidit af sinnes- eller nervsjukdom, afgaf han nekande svar.

Från Arlöf, der Guldstrand förut haft anställning, har upplysts, att han der åtnjöt fullt förtroende och att han haft en vacker och stadig handstil. Hans beteende var alltid rätt och

brutalt, men vid ett besök i höstas hade man likväl funnit honom påfallande förändrad samt oredig och besynnerlig.

Då Guldstrand den 18 januari på aftonen anlände till cellfängelset, var han mycket orolig och bullersam, och under påföljande natten hade han ingen sömn utan fortfor att stoja och föra oljud, och påföljande dagen företedde han alla tecken till utbildad fyllerigalenskap: darrning i händer och hela kroppen; blårodt, uppsvälldt ansikte höljdt af svett; blodsprängda, svullna, taljiga ögon; hes, lallande röst; stor oro och beskäftighet, dervid han med raglande steg tumlade om i cellen, der allt var nedsöladt och kastadt huller om buller; oqvädingsord och starka rop på konjak och porter, försök att springa från vaktarne etc. etc. Detta tillstånd fortfor trots bruket af stora klordoser till inemot natten den 20, då han insomnade och sof nära nog utan afbrott i två dygn. Efter uppvaknandet var han mera stillsam och företedde god matlust, men syntes mycket trött och förblef för det mesta liggande. Snart nog började han dock att uppträda pockande och begära brännvin, konjak och porter, etc., och utför i otidigheter, då hans fordringar ej efterkommas. Den 30 januari fick han ett temligen häftigt epileptiformt anfall, som lærer varat ungefär en half timme, efter hvilket han ett par dagar syntes trött och dufven, men derefter har han varit kroppsligt frisk och utvecklat en stark matlust, den han i egenskap af ransakningsfånge fått tillfredsställa med mat hemtad från en restauration, dervid han känt stor förtrytelse öfver att hans dagliga requisitioner af spirituosa ej blifvit efterkomna.

Guldstrand är en ovanligt stor och groft byggd karl med starkt utveckladt, pussigt hull, som dock under fängelsetiden i viss mån minskats. Ansiktsuttrycket är rått och öfvermodigt, ansiktsfärgen numera afbleknad. Ansiktsdragen äro grofva. Hufvudet är stort men liksom öfriga kroppsdelar välbildadt och utan märken efter yttre skador eller tecken till degenerationsförändringar.

Cirkulations- respirations-, digestions- och urogenitalorganen och deras funktioner utan annan anmärkning, än att hjertverksamheten är något långsam samt hjertslag och puls jemförelsevis något klena.

Syn, hörsel, lukt och smak äro goda, och något dubbelseende förekommer numera ej, men pupillerna äro i allmänhet sammandragna och tröga. Känslensinnet är i allmänhet rätt betydligt nedsatt, senreflexerna och reflexversamheten i mjuka gommen äfven så. Talet är trögt, stundom abrupt och häftande.

Muskelkraften är betydligt försvagad, så att handtaget kännes slappt, oaktadt han anstränger sig till darrning, och gången slingrande och något ataktisk. Vid ett par tillfällen lära förmärkts kortvariga anfall af lindriga konvulsiva ryckningar, men intet egentlig krampanfall sedan den 30 januari. Sömmen har i allmänhet varit dålig och tidtals måst framkallas genom bruk af morfin. I ensamheten har han hörts tala för sig sjelf, och under nätterna hafva från hans cell ofta hörts höga lystrings- och kommandorop, såsom »i gevär» etc., men då man hört efter, har han sagt sig ej veta af något sådant, och då man frågar honom, vill han ej vidgå, att han besväras af fantasier eller villor. Att så emellertid är förhållandet framgår af innehållet i de hundratals bref och lappar, han velat utsända, af hvilka man har tillfälle se, huruledes stilen är paralytisk, huruledes han förändrar eller tappar bokstäfver och ord och förlorar sammanhanget och huruledes han saknar omdöme i fråga om den ställning han såsom fånge intager.

Hans uppförande är alltjemt rått och våldsamt. Vid minsta anledning och äfven utan sådan bryter han ut i svordomar och hotelser om hämnd, han skall förstöra och skjuta ned, etc., men möter man honom med bestämdhet, faller han genast till föga och visar sig feg. Inför rätta och gentemot dem, för hvilka han har respekt, iakttager han en viss förbehållsamhet och söker liksom samla sig, och då tal blir om förseelserna i fråga, inskränker han sig till att helt kort förneka, att han i dem haft någon del. För öfrigt har han under hela fängelsetiden visat sig i hög grad cynisk samt likgiltig för ordning och renlighet och hvarken skött om sin egen person eller ordningen i cellen, utan gått smutsig och okammad och svinat ner omkring sig på det mest hänsynlösa sätt.

Med stöd af det anförda afgifver fängelseläkaren det utlä-tande, »att fanjunkaren Nils Guldstrand lider af sinnessjukdom och måste anses redan vid den tid, då här afhandlade brott blefvo begångna, hafva varit genom sådan sjukdom beröfvad förståndets rätta bruk, äfvensom att Guldstrands sinnessjukdom är af den beskaffenhet, att han måste betraktas såsom för allmänna säkerheten vådlig».

I ett till Lunds hospital inkommet, af pastor i Guldstrands hemort och af Guldstrands närmaste anhöriga undertecknad betyd af den 18 sistlidne maj meddelas bekräftelse på en del här ofvan anförda uppgifter och följande tillägg till de samma.

Guldstrand, som haft dåligt helsotillstånd med kräkningar och »slem i halsen», har under de tio sista åren varit dyster och klagat, att han aldrig fick någon ro, samt lidit mycket af sömnlöshet. År 1888 på hösten fick han en sådan ängslan, att han sade sig hvarken kunna lefva eller dö eller sköta sig sjelf. Han har äfven ansett sig utsatt för förföljelse och sagt sig känna leda vid lifvet. Hans ekonomiska ställning har årligen under de senaste fem åren försämrats.

Guldstrand intogs å Lunds hospital den 15 sistlidne maj. Ur den öfver honom förda journalen, som med uteslutande af anamnesen här bifogas i afskrift torde endast följande korta hufvuddrag behöfva anföras.

Till intelligensen visade sig Guldstrand från början slö. Hans slöhet var så betydlig, att han, den förre räkenskapsföraren, glömt både addition och multiplikation, ej förstod, att tio hundra tusen var en millon, och ej alltid kunde följa med tideräkningen. Han var äfven så utan omdöme, att han bland annat gång på gång, såsom de journalen åtföljande breffen visa, skref till en med honom bekant skraddare och bad denne komma och hämta honom, anseende detta vara den enklaste sak, ehuru han visste sig vara fånge och fordrade skadeersättning härför. Han fäste för öfrigt ej någon uppmärksamhet vid, att breffen blefvo obesvarade och utan all verkan. Hans anspråk på skadeersättning voro orimliga och stegrades ibland till flera hundra tusen kronor, ja ända till »fyrti hundra tusen», som läkare och jurister skulle betala. Flere gånger uppgaf han sig redan ega flera hundra tusen kronor, ja många millioner. En gång sade han sig skola bygga två sockerbruk, som skulle gifva hundra procent. En gång ville han gifva konungen och kronprinsen 500,000 kronor hvardera för att bli general. I allmänhet formelt redig var han en och annan gång förvirrad och alldeles desorienterad.

Hans stämning växlade mellan sjelfbelåtet öfvermod, trots, hot, nedstämning och blödighet ända till tårar. En gång hotade

han läkaren med sju års fästning. En annan gång begärde han en rakknif för att skära halsen af sig.

Guldstrands uttal var suddigt, tjockt, osäkert, och när han skulle framsäga längre och svårare ord, rörde han ihop dem till oigenkännelighet. Vid några tillfällen var talet alldeles obegrip-ligt eller talförmågan helt och hållet borta. Hans handstil, som varit jenn och tydlig, var i hög grad darrande, ojemn och stundom rent af oläslig. Han utelemnade bokstäfver, stafvelser och ord, och innehållet af det skrifna var ofta högeligen oredigt. — Redan i början af hans vistelse å hospitalet visade sig en betydlig tremor i hans händer, och han vacklade något, då han gjorde helt om. På senare tiden var det honom vid flera tillfällen omöjligt att resa sig upp i sängen, och då han gjorde försök härtill, råkade hela hans kropp i darrning. Vid samma tillfällen kunde han ej heller räcka fram handen till ett handtag, utan endast darrade i hela armen vid försöken. — Patellarreflexen saknades från början. Pupillerna voro ibland ausenligt olika och reagerade trögt för ljus, tydligare för accommodation. — I tungan syntes starka fibrillära ryckningar och någon afvikning åt höger. Då han talade, ryckte det i läpparnas och det öfriga ansiktets muskler. — Luktsinnet var betydligt ned-satt. — Sönnen var hela tiden dålig. — Några sinnesvillor märktes aldrig.

Ett par gånger hade Guldstrand apoplektiforma anfall.

En underofficer, som varit nära bekant med Guldstrand, har uppgifvit, att Guldstrand år 1880 hade sår å penis och fläckar på kroppen samt därföre behandlades med qvicksilfver af den för veneriska åkommor mycket anlitad, numera affiden läkare.

Af det ofvan anförda framgår tydligt, att Guldstrand lider af dementia paralytica. Såsom ofta händer har han under prodrom- och inledningsstadiet till denna sjukdom missbrukat sprit-drycker, och detta missbruk har äfven i någon mån kunnat på-skynda utvecklingen af den patologiska processen och kanske bidragit att ge sjukdomen en viss egendomlig prägel. Enligt min uppfattning har spriten här ej spelat någon annan roll. Men äfven om någon med anledning af det i fängelset observerade anfallet af fyllerigalenskap ville anse spritmissbruk såsom den egentliga sjukdomsorsaken, ändrar detta ej det sakförhållan-det, att Guldstrand verkligen lider af dementia paralytica, om än ej i dess mest typiska form, och icke af någon så kallad psevdoparalys, hvilken för öfrigt också, i förbigående sagdt, skulle beröfvat honom förståndets bruk. En psevdoparalys borde åtminstone delvis vikit tillbaka efter så lång återhållsamhet, som den Guldstrand måst underkasta sig. Men Guldstrands sjukdom har i stället under de gångna nio månaderna skridit alltmera framåt.

Spritmissbruk, som Guldstrand först de senare åren tyckes öfverlemnats åt, behöfver så mycket mindre antagas hafva förorsakat hans nuvarande sjukdom, som Guldstrand, såsom af journalen inhemtas, med all sannolikhet för omkring tretton år sedan ådrog sig syfilis, och denna sjukdom såsom bekant af allt flera och flera läkare anses såsom den förnämsta orsaken till dementia paralytica, ja af våra mest framstående skandinaviska psykiatrer hålles för ett *conditio sine qua non* för dess uppkomst. Tiden för den uppgifna infektionen står ock i ett van-ligt förhållande till tiden för sinnessjukdomens framträdande.

Härmed är man vid den viktiga frågan, om Guldstrand var sinnessjuk redan då det brott, som han anklagats för, begicks.

Att så var fallet lider intet tvifvel. I regel förberedes utbrottet af dementia paralytica genom årslånga prodromer, ej sällan genom mångåriga, och kortare prodromtid än ett halft år finner man ytterst sällan, om den sjukes historia noga utforskas. Att ett så sällsynt undantagsfall här ej föreligger visas af den sinnesändring Guldstrand undergick redan för fem år sedan (1888), en ändring hvars natur i viss mån röjdes af den nästan samtida paralysien i en ögonmuskel. Prodromer äro ju endast svagare sjukdomstecken, och den som har dem är redan sjuk. Dessa tecken blefvo hos Guldstrand år 1891 så tydliga, att han då till följd af »oduglighet» måste upphöra med skötandet af sin tjänst, som han sedan ej kunnat återtaga. Härvid är af föga vigt, att förståndet till form och innehåll ej visade sådana förändringar, att han af sin icke sakkunniga omgifning ansågs sinnessjuk. Förståndets kraft var dock bruten. Dess hämmande,

reglerande välde öfver känsloreaktionerna, besinningen, var till stor del borta och hela känslolifvet i sådant uppror, att han in-jagade skräck hos sin hustru och sin närmaste omgifning. Ett par af vittnena hade äfven funnit honom oredig och besynnerlig. Qvarstod ännu något tvifvel om detta tillstånds sjukliga natur, måste detta fullständigt vika, när den välbekanta sjukdom, som så ofta börjar på detta sätt, omsider med omiskännelig tydlighet framträdde.

På grund af och i öfverensstämmelse med det nu framställda får undertecknad härmed på heder och samvete intyga,

att fanjunkaren vid Kongl. Skånska dragonregementet Nils Guldstrand vid tiden för det brott, som han åtalats för, var af sinnessjukdom beröfvad förståndets bruk,

och att Guldstrand fortfarande är sinnessjuk och lemnad utan uppsigt lätt kan blifvit vådlig för samhället.

Bil. C. Beskrifning öfver Piteå hospital och asyl.

Länge har behovet af ett hospital i rikets nordligaste del varit insedt. Redan år 1873 har serafimerordensgillet uti planen för hospitalväsendets ordnande upptagit ett hospital för rikets två nordligaste landskap, Vesterbotten och Norrbotten. Om platsen för ifrågakvarande hospital har dock intet varit bestämt. För att sätta medicinalstyrelsen i tillfälle att framlägga en fullständig plan för anordnandet af ett hospital inom sagda landskap, afreste sommaren 1886, efter erhållet nådigt medgifvande, generaldirektör A. Almén, biträdd af hofintendenten A. Kumlien, till dessa trakter för att undersöka terrängförhållandena omkring städerna Skellefteå, Piteå och Luleå, i afsigt att utröna hvilken af dessa städer med närmaste omnejd kunde lemna den bästa platsen för nämnda hospital.

Många vilkor voro härvid att beakta, såsom bland annat, att det blifvande hospitalet finge ett möjligast centralt läge för såväl Norrbotten som Vesterbotten, att goda kommunikationer till lands och sjös förefunnes, att god och billig tillförsel af födoämnen alltid stode till buds, att godt dricksvatten äfvensom i öfrigt behöfligt vatten lätt och säkert kunde erhållas i riklig mängd, att lämplig terräng för ett bekvämt afledande af kloakvatten förefunnes, att byggnadsgrunden vore god och läget skyddadt mot nordliga och ostliga vindar, samt slutligen att kommunikationerna voro lätta och bekväma på det att kostnaderna för såväl byggnader som ock för anstaltens framtida underhåll skulle kunna hållas inom rimliga gränser.

Efter omfattande och noggranna undersökningar påträffades en sådan plats på ön Pitholmen, väl 2 kilometer från staden Piteå. Denna plats uppfyller i det aldra närmaste alla här ofvan angifna vilkor. Den utgöres af en rymlig platå belägen invid den äfven för stora fartyg segelbara floden, Pite elf; den ligger 9 m. öfver elfvens medelvattenstånd, dess grund utgöres af sand och derunder hård pinnmo, den ligger skyddad genom skogbevuxna åsar för nord- och östanvindar. Elfven, som har klart, drickbart vatten, förser medelst ett pumpverk hela anstalten rikligen med godt vatten.

Kommunikationen med staden och omnejd är synnerligt bekväm, dels genom en af staden och landskommunen gemensamt anlagd och bekostad ny väg, som i nästan rak linie förer från staden till hospitalet, dels ock sjöledes med en ångbåtslinie som angör hospitalets brygga. Beträffande tillförseln af matvaror står orten omkring Piteå ingalunda efter Norrlands öfriga städer. Genom bemedling af apotekaren C. A. Gellerstedt och telegrafkommissarien L. M. Ringius inköpte staten för godt pris en jordrymd af 197 tunnland, bestående dels af en platå af 24 tunnlands vidd, på hvilken byggnadskomplexen är uppförd, dels ock af berg och skogsmark.

Sedan 20,000 kr. 1888 beviljats till inköp af för hospitalet nödigt jordområde m. m. och 965,200 kr. 1889 beviljats till byggnader m. m., kunde medicinalstyrelsen den 23 maj 1889 med byggmästaren A. Ankarstrand afsluta kontrakt om hospitalbyggnadernas uppförande, efter af hofintendenten Kumlien

uppgjorda och af Kongl. Maj:t godkända ritningar. Arbetet tog genast sin början och var 1893 så färdigt, att patienter derstädes kunde intagas under oktober och november månader samma år.

Sjelfva hospitalskomplexen — se situationsplanen — utgör en sluten rektangel med administrationsafdelningen i midten af rektangelns södra fasad, och ekonomibyggnaden i midten af norra fasaden. Deremellan ligga sjukafdelningarna, lika anordnade för män och kvinnor, med kvinnorna förlagda i komplexens vestra halfva och männen i den östra. Det system som härvid följts är det s. k. vertikala, der dag- och matrummen äro belägna på nedra botten samt soflogementen hufvudsakligast i den öfre våningen.

Administrationshuset innehåller en större vestibul, derinvid ligger läkarens expeditjonsrum, sysslomannens expedition, ett större rum med kassahalf, en portvaktloge samt midt för ingången, innanför vestibulen, uppsyningsmannens och förestånderskans bostäder, hvardera bestående af 2 rum och kök. En trappa upp inom administrationshuset finnes en större kyrksal och derinvid en samlingslokal, der de sjuka kunna erhålla förfriskning och förströelse. Två trappor upp finnes underläkarens bostad samt ett rum för direktionen. I källarvåningen finnas, utom 2:ne varmkamrar för kyrkan och samlingslokalen, äfven matkällare för uppsyningsmannen och förestånderskan samt förrådsrum för hospitalets behof.

Ekonomibyggnaden innehåller: i källaren ångpannerum för 4 ångpannor, bränsleförråd, en varmkammar, en reparationsverkstad för maskineriet samt en sal för elektriska belysningsapparater samt dessutom rymliga matkällare för kökets behof. I bottenvåningen af samma byggnad är hospitalets stora kök förlagdt samt derinvid skafferier, ett större diskrum, en matsal för betjeningen samt en sådan för befälet. Derinvid ligger den stora tvättstugan och öfver densamma stryk- och mangelrummet med torkinrättningen, emellan hvilka lokaler en hiss är anlagd för tvättens transport. Från det under tvättstugan befintliga maskinrummet leder en brandfri spiraltrappa af cement upp genom tvättstugan till mangelrummet, med ingång från trappan till båda dessa lokaler. Ändamålet dermed är att, utom den kommunikation som för tvätterskorna behöfves emellan dessa lokaler, bereda maskinisten ett lätt och möjligast direkt tillträde till de i dessa rum uppställda maskiner, hvilka af honom esomoftast böra tillses.

Emellan köket och tvättstugan ligga 2:ne skölj- och torkrum med särskilda ingångar, der de orenliga patienternas säng- och gångkläder sköljas och torkas. Af dessa sköljrum, med vidliggande torkrum, är ett afsedt för kvinnsafdelningen, det andra för mansafdelningen.

Öfver köket ligger bagarstugan med tillhörande lokaler, samt längre mot söder bostadsrum för köks- och tvättförestånderskorna samt köks- och tvättpigorna. Öfver dessa lokaler åter ligga bostäder för maskinisterna och eldarne.

Som ofvan nämnt är, ligga emellan dessa båda hufvudbyggnader åt vester kvinnsafdelningens sjuklokaler, åt öster männens.

Närmast administrationshuset ligga afdelningarna AA afsedda för lugna patienter. Derefter komma afdelningarna BB, innehållande logementer för oroliga patienter, så afdelningarna CC, hufvudsakligen afsedda för asylpatienter, derefter afdelningarna DD med underafdelningarne EE. DD afdelningarna äro afsedda för oroliga och osnygga patienter, underafdelningarna EE åter för stormande och våldsamma patienter.

Utom de egentliga cellafdelningarna EE har hvarje af de här ofvan nämnda afdelningarna ett större eller mindre antal enkelrum, hvarigenom antalet celler och enkelrum uppgår till omkr. 32 % af patientantalet. Denna anordning har befunnits vara särdeles god och i hög grad underlättande sjukvården.

Å vinden öfver mansafdelningen finnas 4 arbetssalar, hvaraf 2 äro afsedda för skräddare och 2 för skomakare.

Sjukafdelningarnas plana anordning framgår tydligen af bilagda planskifningar, till hvilka hänvisas, hvadan någon vidare beskrifning deröfver ej behöfves.

Till sjukafdelningen hör den utom komplexen liggande epidemistugan, uppförd af trä, afsedd för 10 patienter, hälften män och hälften kvinnor. I denna stuga finnas dessutom rum för sköterska, badrum, enkelrum samt i källaren ett skölj- och torkrum.

Vårdanstalten med epidemisjukhuset kan rymma 300 patienter, hälften män och hälften kvinnor. Anstalten är till sin byggnad och inredning ett hospital, d. v. s. den innehåller alla de anordningar och lokaler som erfordras för en kurativ vård af de sinnessjuka, dock har anstalten äfven en asylafdelning, hvars ändamål är att hysa obotliga sjuka.

Byggnadskomplexen uppvärmas af en af ingenjör Hugo Theorell under öfverinseende af professor J. E. Cederblom konstruerad, särdeles sinnrik och enkel, ångvärmeledning, utförd af aktiebolaget Nya Atlas.

Utom de administrationshuset och ekonomibyggnaden ommämnda källarlokalerna har komplexen icke vidare några källare annat än under dess korridorer, hvilka här bilda varmkammare hvarifrån frisk luft, här uppvärmd till ca 18°, genom kanaler med lätt skötta spjäll uppstiger i komplexens alla lokaler. De större af dessa, såsom arbetssalar, dagrum, matrum, sofsalar och korridorer hafva dessutom i väggarne insatta, för patienter oåtkomliga, ångkaminer, genom kanaler kommunicerande med de ofvan nämnde varmkammarna. Genom en enkel spjällanordning kunna sålunda nämnda lokaler uppvärmas antingen direkt från varmkammaren ensamt under tider då en ringare köldgrad förefinnes utom hus (höst och vår), eller ock vid strängare köld (vintertiden), uppvärmas med varmluft från varmkammarna, samtidigt med att denna luft ytterligare uppvärms genom kaminerna i de resp. rummen. Slutligen kunna dessa lokaler äfven uppvärmas utan evakuering med cirkulerande luft. Dessa tre olika sätt för uppvärmning kunna lätt och bekvämt användas genom spjällens och ångkranarnes omkastning. Det sistnämnda sättet att uppvärma lokalerna utan samtidig evakuering medför god ekonomisk vinst, då t. ex. en sofsal, sedan densamma är utvädrad, skall under dagens lopp hållas varm, hvartill en ringa ångförbrukning då är behöflig, utan att det dyrbarare användandet af evakuationsluft erfordras. På samma

sätt kan nattetid ett utvädradt dagrum eller en matsal hållas varm endast med cirkulerande luft.

All för rummens uppvärmning och andra ändamål nödig ånga erhålles från 4 olika ångpannor, hvilka äro så konstruerade, att de samtidigt kunna uppvärma alla lägenheter och derjemte drifva anstaltens maskiner, såsom det elektriska belysningsmaskineriet, tvättens maskineri och derjemte förse köket med ånga.

Nyssnämnda varmkammarens korridorer sträcka sig med lämpliga afstängningar från vestra sidan af ångpannehuset rundt om hela komplexen till ångpannerummets östra sida. I denna korridor ligger, utom de nödiga ångrören med tillhörande kondensationsledningar, äfven kall- och varmvattenledningarne samt de elektriska ljusledningarnes stora kabel. Härifrån uppgå sedermera alla förekommande ledningar, vare sig desamma afse varmluft, ånga, kallt vatten, varmt vatten eller elektrisk belysning till de resp. lokaler de afse att tjena. Maskinisten har, med denna anordning, en särdeles lätt och bekväm öfversigt af alla de föremål han har att sköta. Han kan t. ex. gå ut från ångpannerummets vestra korridor samt inspekterande vandra hela korridorsystemet komplexen rundt, till östra sidan af ångpannerummet, då han under denna vandring kommer i tillfälle att se om allt arbetar som sig bör, eller tilläfventyrs något behöfver af honom justeras.

Ångpannorna eldas med sågaffall, s. k. spink, ribb och knubb från det närbelägna sågverket Munksund. Medicinalstyrelsen har med detta sågverksbolag på billiga villkor ingått ett 10-årigt aftal om leverans af nödigt bränsle för hospitalets behof. För detta ändamål är en spårväg anlagd från Munksunds sågverk fram till hospitalets vedgård och fraktas affallet, sedan detsamma blifvit kapadt i längder af 6 fot, på derför konstruerade vagnar fram till vedgården, der det upplägges i staplar med sådan anordning att den stapel, som det ena året upplägges, först begagnas det andra året. Transporten af veden från vedgården till ångpannerummet, liksom vedens uppstapling, utföres hufvudsakligast af patienter. Hospitalet har nu varit i bruk ett år, och har denna anordning derunder befunnits ej allenast mycket god och lämplig, utan dertill så ekonomisk, att rikets nordligast belägna hospital, med den lägsta och längst varande köldgraden, detta oaktadt har varit det ojemförligt billigaste i fråga om uppvärmning.

Anstalten har en särdeles god vattenledning, konstruerad af öfveringenjören A. O. Alrutz. Vattnet uppumpas från elfven, filteras samt pumpas derefter ytterligare i en ca 70 fot högre belägen vattenreservoir, sprängd i berget och byggd af cement, derifrån vattnet ledes till komplexens alla lokaler, der vatten erfordras. Vattenledningen har dessutom ut- och invändiga brandposter, placerade på lämpliga ställen.

Kloakledningen mynnar i elfven betydligt nedanför vattenintaget och arbetar förträffligt.

Alla byggnadens lokaler upplysas med elektriskt ljus från apparater, uppsatta af W. Wiklunds mekaniska verkstad, hvilka visat sig arbeta synnerligen väl.

Vid elfven är en brygga anlagd af sten inom brokar af trä, och kunna äfven mycket djupgående fartyg angöra densamma. Från bryggan går en 60 cm. bred spårväg till ekonomihuset, förbi rotfruktkällaren och bryggeriet, samt fram till magasinet. Vid detta hospital der tillförseln af matvaror vintertiden kan möta hinder, har det varit nödvändigt att anlägga dels en

större rotfruktkällare till förvaring af potatis och andra rotfrukter, dels ock ett större magasin af trä, afsedt för förvaring af mjöl, gryn, ärter, sill, fisk, salt kött m. m. Härigenom kan hospitalet höstetid, eller vid andra lämpliga tider, på billiga vilkor förse sig med sitt vinterbehof af dessa förnödenheter, och på så sätt vara oberoende af såväl tillförsel som prisförändringar på orten. Af samma orsak har, i samband med pumpverket, ett mindre bryggeri blifvit uppfördt.

Anstalten har ett stall för 4 hästar äfvensom ett större svinhus och derjemte verkstäder för snickare, målare och smed.

Öfverläkarebostaden, sysslomansbostaden samt hospitalets portvaktstuga äro alla byggda af trä i öfverensstämmelse med de ritningar, som visas å hosgående planscher.

Nödiga vägar hafva blifvit anlagda, löfträd planterade och en för orten lämplig köksträdgård anlagd, hvilken senare dock ännu är under anläggning, allidenstund dertill här på orten fordras mera tid än hvad fallet är inom Sveriges sydligare provinser. Till skydd mot eldfara från den öster om hospitalhusen befintliga barrskogen kommer ett bredt bälte af löfträd att anordnas.

Bihang.

Enskilda vårdanstalter för sinnessjuka.

De tre vårdanstalter, som funnos förlidet år, hafva fortsatt sin verksamhet äfven under redovisningsåret och torde angående dessa anstalters uppkomst få hänvisas till föregående års redogörelse i detta hänseende.

1. Vårdanstalten Holmehus.

Anstalten har tillåtelse att på en gång vårda 12 sjuka kvinnor. Från förra året kvarlägo 11 sjuka. Under året intogos 3 sjuka och afsändes 4, nämligen 2 såsom tillfrisknade, 1 såsom oförbättrad, 1 såsom död. Vid årets slut kvarlägo 10. Under året hade 14 sjuka erhållit vård. Af de intagna hade 2 lidit af tungsinne, 1 af ursinne, 1 tillhört konstnärsklassen, 1 fabriksidkare- och bruksegareklassen, 1 handlande klassen, 2 tillhört Stockholms stad, 1 Gefleborgs län. De tillfrisknade hade lidit af enkel sinnessjukdom och vistats a anstalten kortare tid än ett år. Den affidne hade haft sinnessjukdom paranoia och dog af lungdot, efter en vistelse å vårdanstalten af mellan 7 och 8 år. Af de vid årets slut kvarliggande ledo 9 af enkel sinnessjukdom och 1 af fänighet. Få tillfälliga sjukdomar hade förekommit. Två hade lidit af halsfluss, en af luftröskatarr, en (den affidna) af lungdot.

2. Vårdanstalten Solna sjukhem.

Föret kallad »Tufvan» har denna vårdanstalt blifvit försåld till »Aktiebolaget Solna sjukhem», hvilket bolag fått sin bolagsordning fastställd genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga resolution den 17 november. Bolaget har af Eders Kongl. Maj:tt fått på sig öfverflyttad samma tillåtelse, som blifvit förre egaren beviljad, nämligen att å anstalten samtidigt vårda 10 sjuka män och 10 sjuka kvinnor.

Läkarevården derstädes har under årets 11 första månader varit bestridd af Medicinalstyrelsen förordnad läkare, under det den förre egaren varit föreståndare. Sedan bolaget Solna sjukhem öfvertagit anstalten, eller från den 1 december, har den af Me-

dicinalstyrelsen förordnad läkaren tillika varit anstaltens föreståndare.

Från förra året kvarlägo 8 män och 8 kvinnor eller tillsammans 16 sjuka. Under redovisningsåret hafva 15 män och 9 kvinnor eller tillsammans 24 sjuka blifvit intagna, 23 män och 17 kvinnor eller tillsammans 40 sjuka varit vårdade, af hvilka 2 män och 5 kvinnor blifvit afförda såsom friska, 8 män och 1 kvinna såsom förbättrade, 6 män och 6 kvinnor såsom oförbättrade, 1 man såsom död. Sex män och fem kvinnor kvarlägo vid årets slut. Af de intagna hade 3 lidit af tungsinne, 14 af ursinne, 3 af förryckthet, 1 af svagsinhet, 2 af sinnessjukdom med förlamning, 1 af sinnessjukdom med fallandesot. I afseende på stånd och yrke är antecknadt, att af de intagna 2 tillhört lärareklassen, 2 varit studerande, 2 tillhört embetsmannaklassen, 1 läkareklassen, 2 ingenjörsklassen, 1 varit landtbrukare af ståndspersonsklassen, 1 tillhört fabriksidkareklassen, 3 handverkare- eller näringsidkareklassen och 10 handlandeklassen. I afseende på hemort hade af de under året intagna 11 tillhört Stockholms stad, 2 Stockholms län, 2 Upsala län, 1 Södermanlands län, 1 Kalmar län, 1 Göteborgs och Bohus län, 1 Örebro län, 1 Gefleborgs län, 2 Jemtlands län och 2 utrikes ort. En af de sjuka har under året affidit. Dödsorsaken var hjernhinneblödning. Någon annan tillfällig sjukdom än en obetydlig hudsjukdom har för öfrigt ej under året visat sig hos de under året vårdade sinnessjuka.

3. Vårdanstalten Katrinelund.

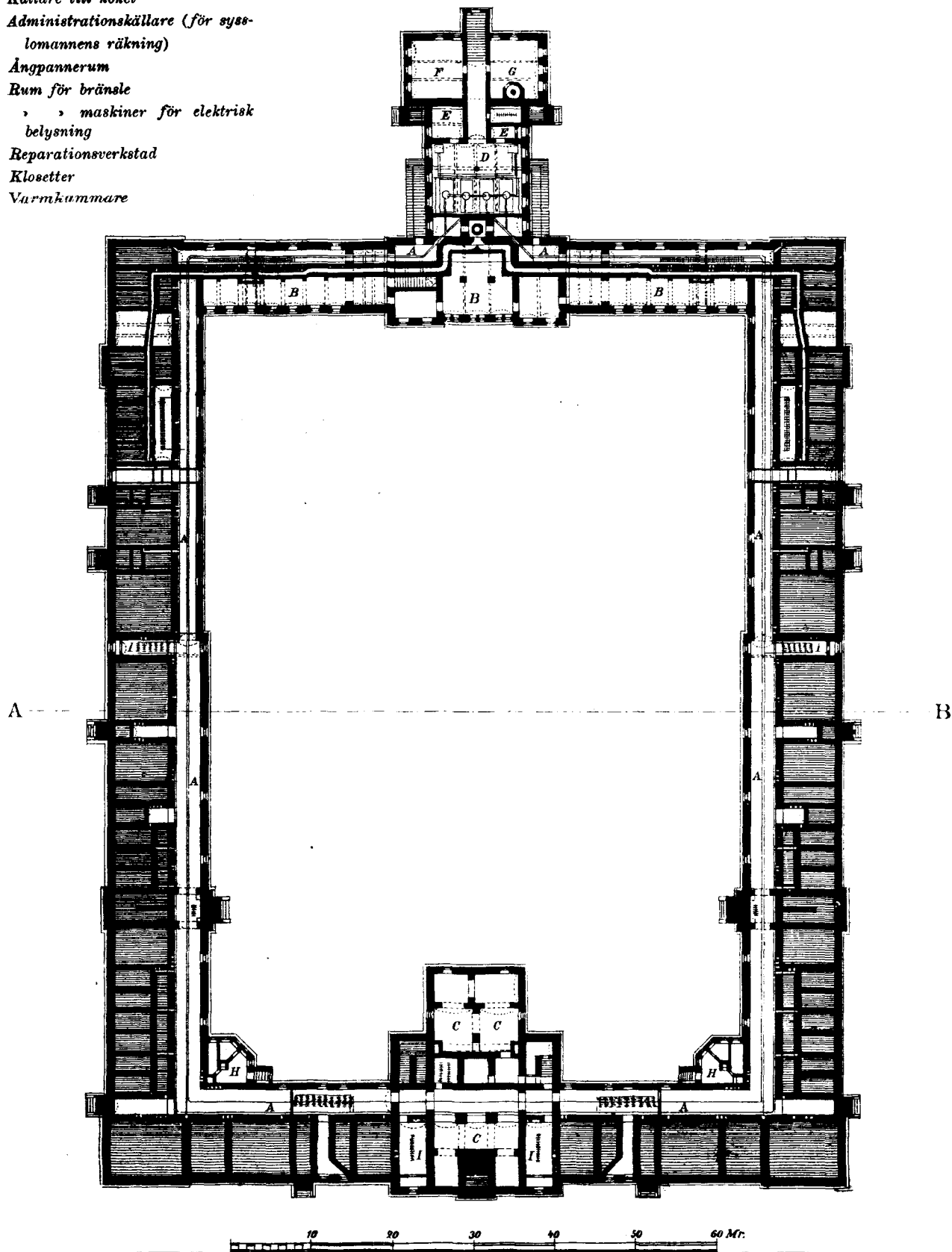
Å anstalten få, enligt Eders Kongl. Maj:ts tillåtelse, högst 10 sinnessjuka kvinnor samtidigt vårdas.

Sedan förlidet år kvarlägo 8 sjuka. Under året intogos 5. Således hafva inalles 13 sjuka erhållit vård. Af dessa affördes 3 såsom tillfrisknade, 3 såsom oförbättrade; 7 kvarlägo vid årets slut. Af de under året intagna hafva 2 lidit af tungsinne, 2 af ursinne, 1 af förryckthet. I afseende på hemort hafva 4 af de intagna tillhört Malmöhus län, 1 Göteborgs och Bohus län. Ingen af de sjuka har under året affidit. Af tillfälliga sjukdomar hafva inträffat ett fall af luftröskatarr, ett fall af bulnad.

HOSPITALET VID PITEÅ

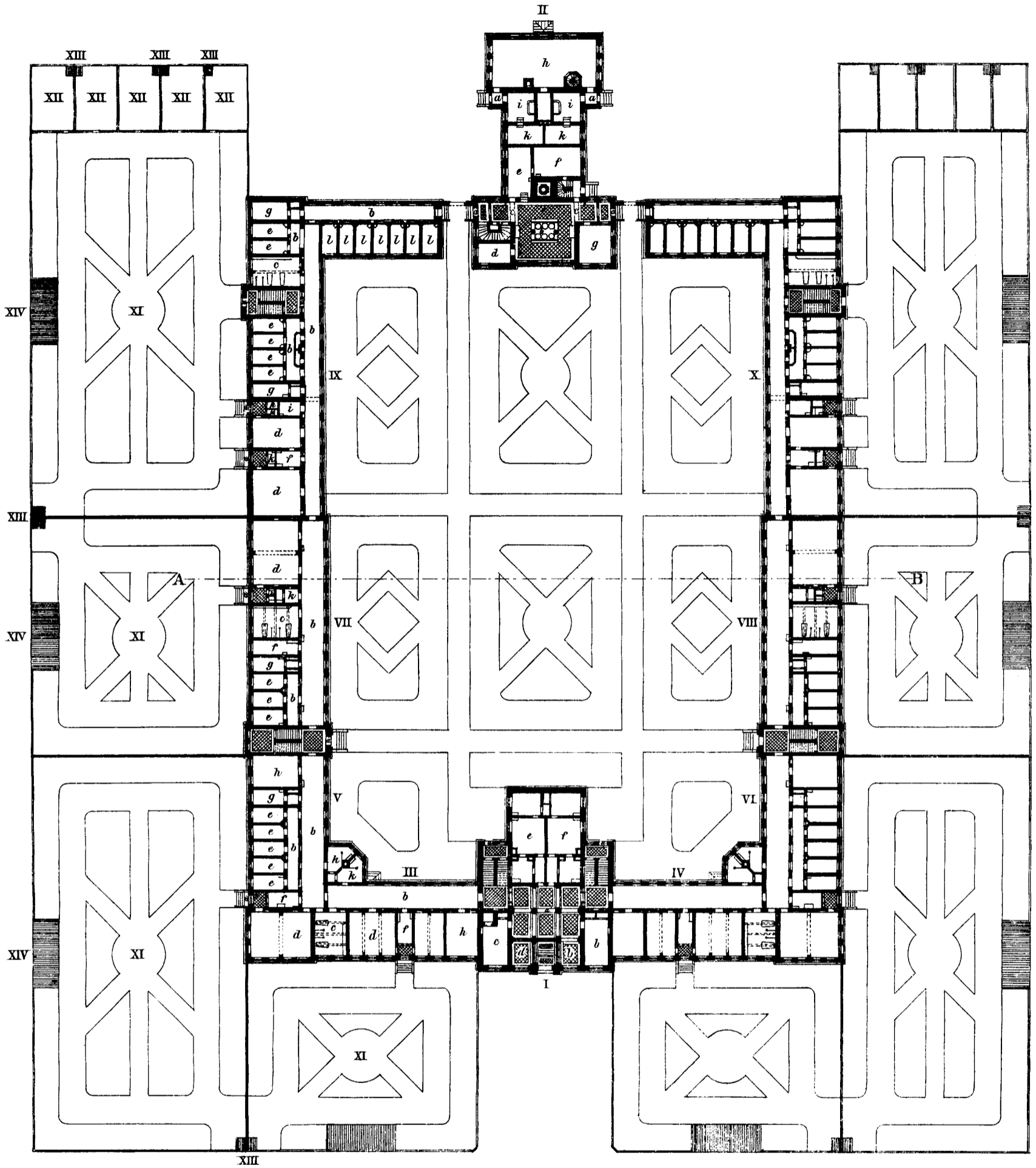
KÄLLARE OCH GRUNDEN

- A Korridorer med ledn. för vatten, värme och elektricitet
- B Källare till köket
- C Administrationskällare (för sys-lomannens räkning)
- D Ångpannerum
- E Rum för bränsle
- F , , maskiner för elektrisk belysning
- G Reparationsverkstad
- H Klosetter
- I Varmkummare

HOSPITALET VID PITEÅ

BOTTENVÅNINGEN.

Förvaltningsbyggnaden

Paviljongerna

Ekonomiebyggnaden

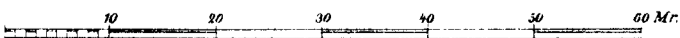
- I Förvaltningsbyggnad
- II Ekonomiebyggnad
- III Afdelning A för kvinnor
- IV Afdelning A för män
- V Afdelning B för kvinnor
- VI Afdelning B för män
- VII Afdelning C för kvinnor
- VIII Afdelning C för män
- IX Afdelning D med underafdeln. DE för kvinnor
- X Afdelning D med underafdeln. DE för män

- a Förstugor
- b Öfverläkarens mottagningsrum
- c Sysselemannens kontor
- d Portvakt
- e Förestånderskans bostad (2 rum och kök)
- f Föreståndarens bostad (2 rum och kök)

- a Förstugor
- b Korridor
- c Badrum
- d Dagrum
- e Enskilda rum
- f Diskkök
- g Vaktrum
- h Sjuksalar
- i Förrådsrum
- k Klosetter
- l Stormceller

- a Förstugor
- b Kök
- c Utlemningsrum
- d Skafferier
- e Diskrum
- f Matsal för betjeningen
- g Matsal för tjenstemän
- h Trättstuga
- i Sköljrum } För kläder från af-
- k Torkrum } deln. D o. D'

- XI Promenadgårdar
- XII Isolerade promenadgårdar
- XIII Afträden (t. promenadgård.)
- XIV s. k. Solskärmar

HOSPITALET VID PITEÅ

VÅNINGARNE 1 TRAPPA UPP

Ekonomiebyggnaden

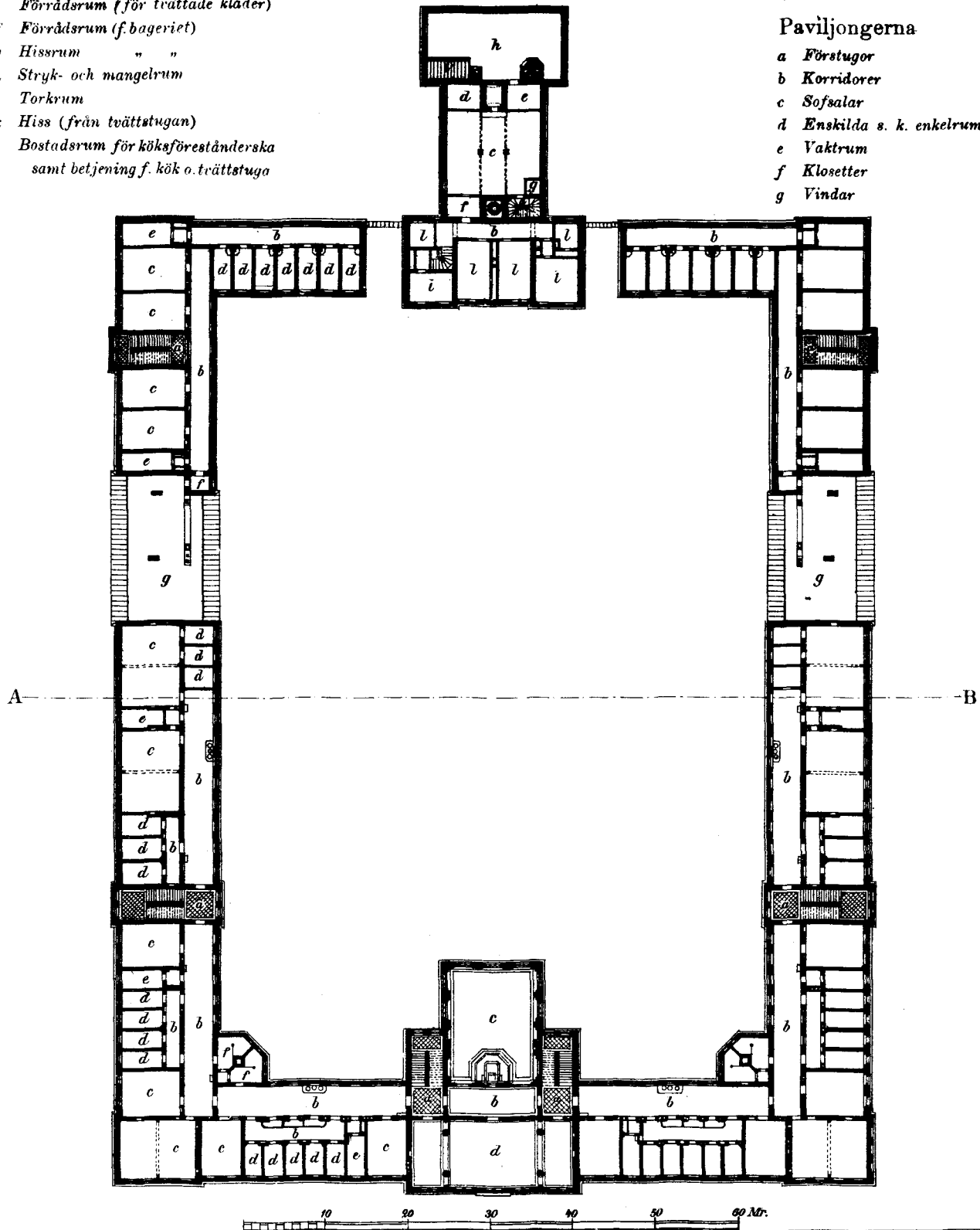
- a Förstugor
- b Korridorer
- c Bageri
- d Jäsningsrum
- e Förrådsrum (för tvättade kläder)
- f Förrådsrum (f. bageriet)
- g Hissrum " "
- h Stryk- och mangelrum
- i Torkrum
- k Hiss (från tvättstugan)
- l Bostadsrum för köksföreständerska samt betjening f. kök o. tvättstuga

Förvaltningsbyggnaden

- a Förstugor
- b Korridorer
- c Kyrksal
- d Festsal

Paviljongerna

- a Förstugor
- b Korridorer
- c Sofsal
- d Enskilda s. k. enkelrum
- e Vaktrum
- f Klosetter
- g Vindar

HOSPITALET VID PITEÅ

VINDSVÅNINGARNE

Förvaltningsbyggnaden

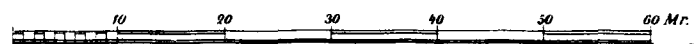
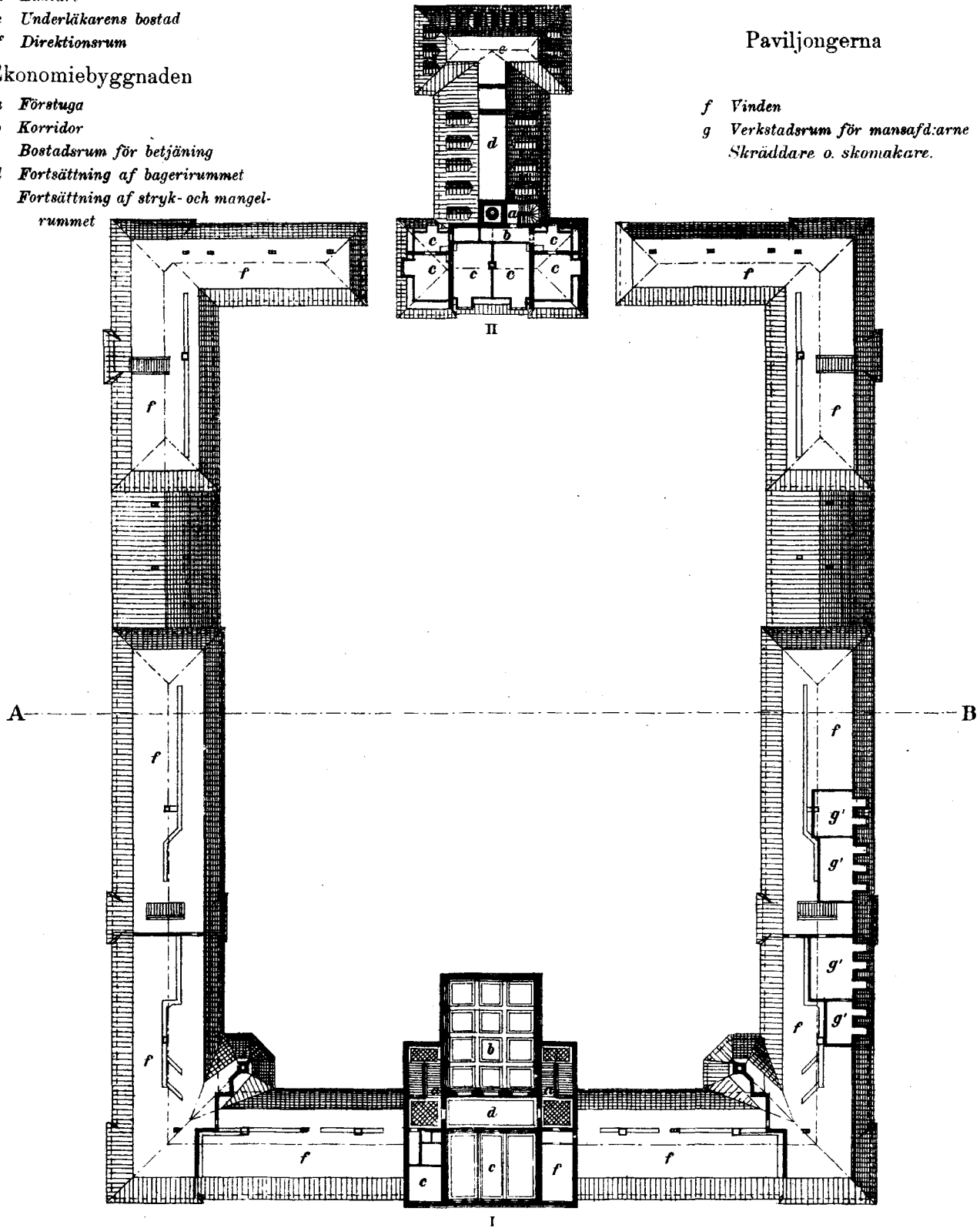
- a Förstugor
- b Fortsättning af kyrksalen
- c Fortsättning af festsalen
- d Läktare
- e Underläkarens bostad
- f Direktionsrum

Ekonomiebyggnaden

- a Förstuga
- b Korridor
- c Bostadsrum för betjäning
- d Fortsättning af bagerirummet
- e Fortsättning af stryk- och mangelrummet

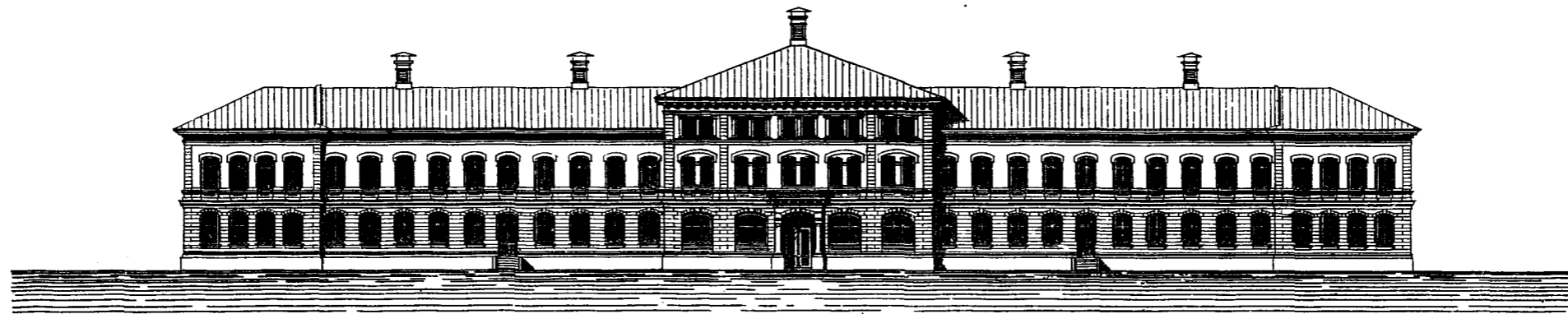
Paviljongerna

- f Vinden
- g Verkstadsrum för mansafdarne
Skräddare o. skomakare.

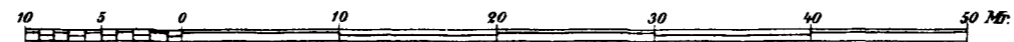
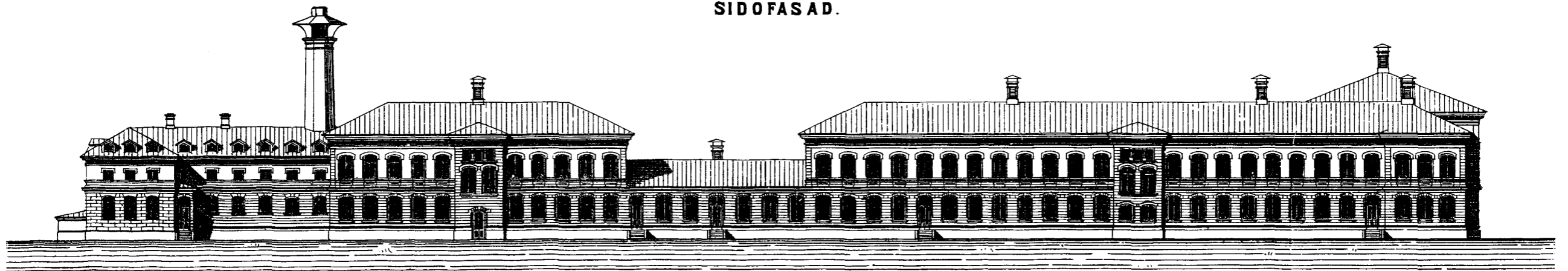

HOSPITALET VID PITEÅ

HUFVUDFASAD.

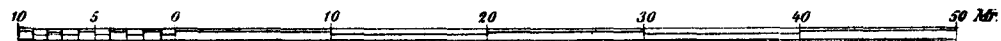
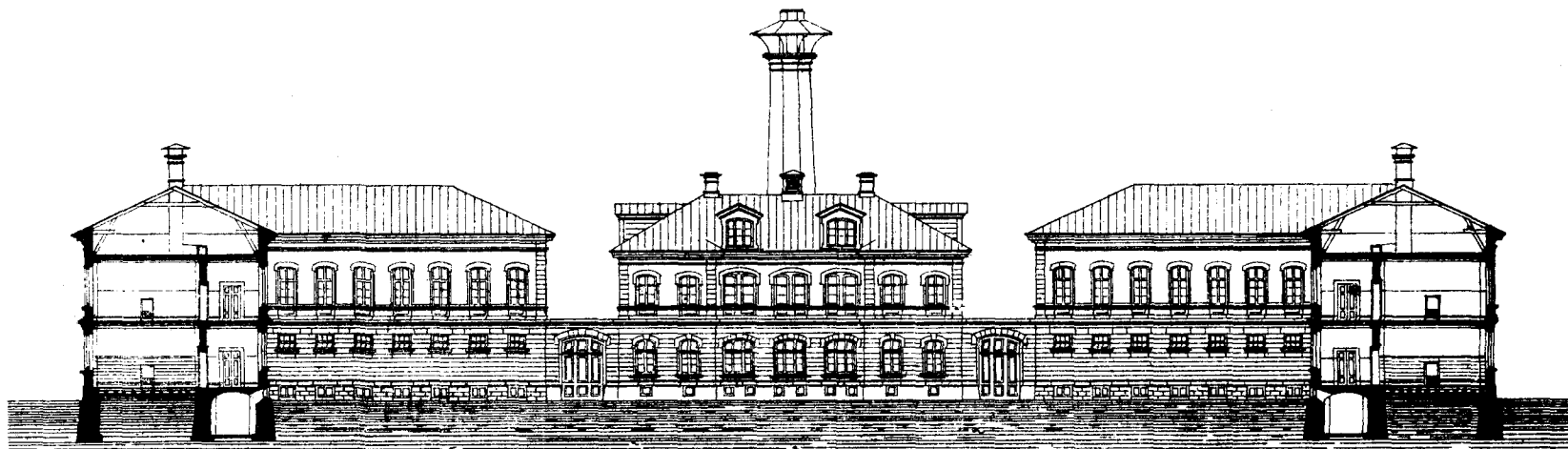

SIDOFASAD.

HOSPITALET VID PITEÅ

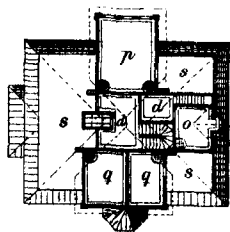
Skärning i A-B.

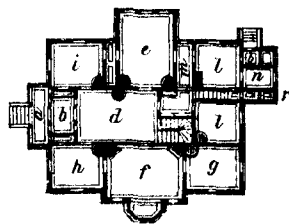
LÄKARE BOSTADEN

SYSSLOMANS BOSTADEN

2^a Våningen.

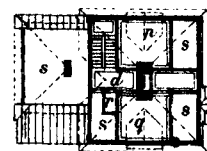

1^a Våningen.

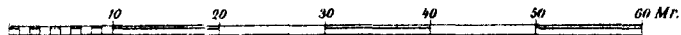
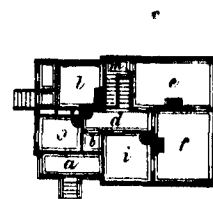

- a Verandor
- b Förstugor
- d Tamburer
- e Matsalar
- f Salonger
- g Förmak
- h Kabinett
- i »Herrns rum»
- l Kök
- m Serveringsrum
- n Skaffier
- o Fygkammare
- p Sängkammare
- q Barnkammare
- r Klosetter
- s Vindar

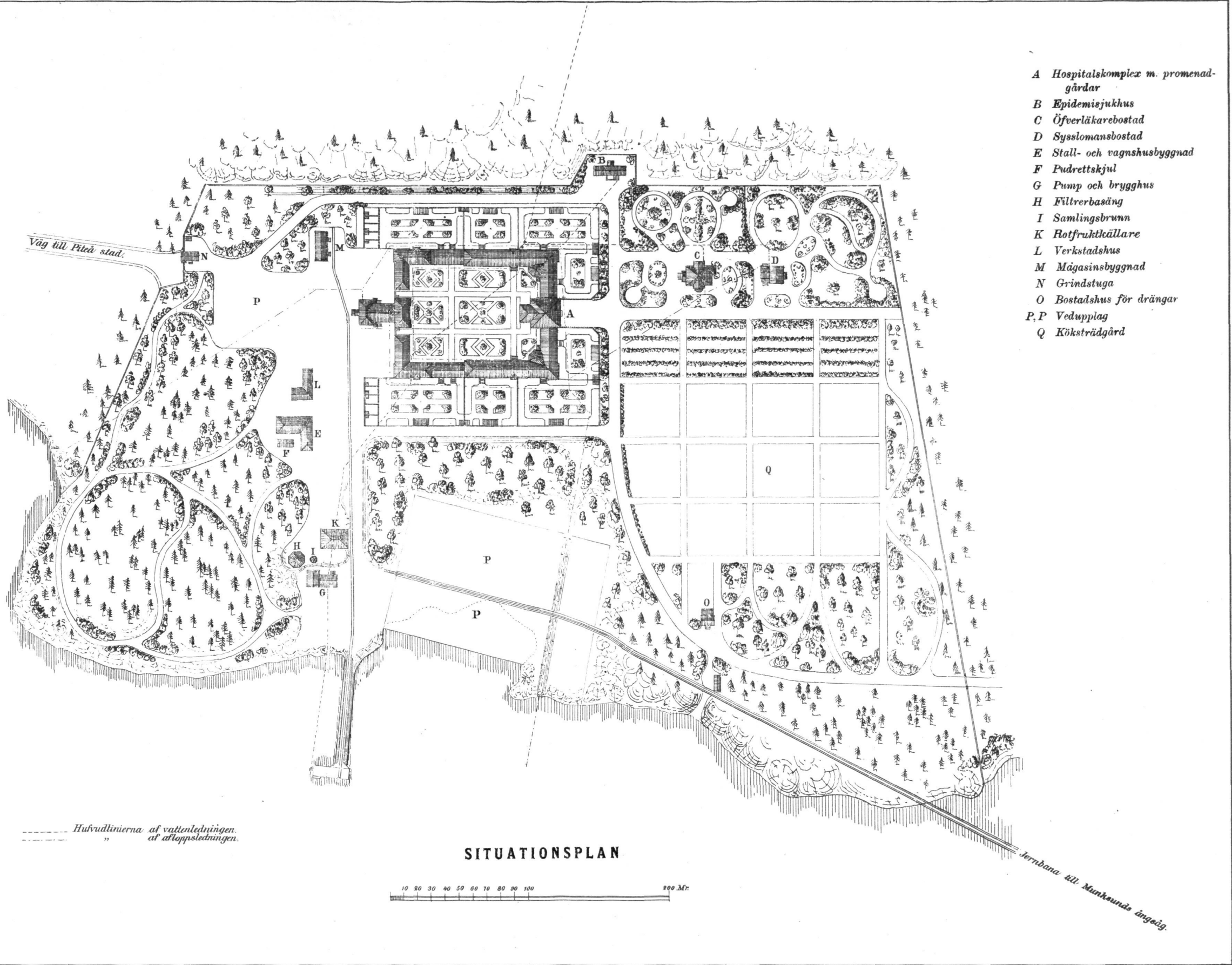
2^a Våningen.

1^a Våningen.

HOSPITALET VID PITEÅ

- A Hospitalskomplex m. promenad-gårdar
- B Epidemisjukhus
- C Öfverläkarebostad
- D Syssemansbostad
- E Stall- och vagnshusbyggnad
- F Pudrettskjul
- G Pump och brygghus
- H Filtrerasäng
- I Samlingsbrunn
- K Rotfruktällare
- L Verkstadshus
- M Mågasinsbyggnad
- N Grindstuga
- O Bostadshus för drängar
- P, P Vedupplag
- Q Köksträdgård